

UAN

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA

PC 3821

B35

c.1

NOM

RALD

010934

1080022264

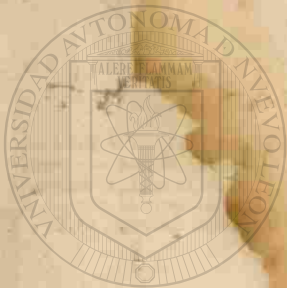
EX LIBRIS

JHEMETHERII VALVERDE TELLEZ
Episcopi Leonensis

UNANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

GRAMÁTICA
Y APOLOGÍA
DE LA
LLENGUA CATHALANA

PER LO

D. JOSEPH PAU BALLOT Y TORRES,
prebere, catedrático de retórica y poesía
del collegi de St. Jaume y N. Senyora
de Coradellas, y després del episcopal
de la ciutat de Barcelona, &c.

Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

BARCELONA

47122[®]

En la estampa de Joan Francisco Piñeres, Impresor del Rey,
y se ven en sa Botiga, administrada per Joan Solent.

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEÓN
Biblioteca Valverde y Torres

PC 3821

B35

GRAMÁTICA

Y APOLOGIA

*Criat en la patria, quez diu Catalunya,
No vol aquest libre mudar son llenguatge.*

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

LA EN LA BIBLIOTECA

DE GOBIERNO DEL COMERCIO

CONTIENE

*Deixemli, donchs, tot temps sa propia figura,
Feurón una dama de tanta bellesa,
Que sols en mirarli lo gest y pintura
Tindrón, si lo deixon, gran pena y tristura:
T'oprés en cobrarla descans y riqueza.*

01093

A LA REAL JUNTA

DE GOBIERNO DEL COMERCIO

DE

CATHALUÑA.

MUY ILUSTRE SEÑOR.

La mayor parte de los naturales de esta provincia han deseado en todo tiempo una gramática impresa de la lengua catalana; y casi todos los extrangeros, que llegan á esta capital por razon de su comercio, la encuentran tambien á ménos, para perfeccionarse en la lengua, y poder

A LA REAL JUNTA

DE GOVERN DEL COMERS

DE

CATHALUNYA.

MOLT ILUSTRE SENYOR.

La major part dels naturals de esta provincia han desitjat en tot temps una gramática impresa de la llengua catalana; y casi tots los estrangers, que per rahó del seu comers venen á esta capital, la troban també á ménos, pera perfeccionarse en la llengua, y poder comerciar en lo interior del principat,

comerciar en el interior del principado, cuya falta no experimentan en otros países igualmente civilizados. Queriendo yo ocurrir á este inconveniente y dar cumplimiento á tan grandes deseos, he ordenado esta, que es la primera que sale á luz de dicha lengua; por lo que si tiene en sí algun defecto es excusable; pues, no he podido valerme de las ideas de otra.

Temiendo esta nueva gramática la crítica mordáz y severa, por su natural propension, si me es licito el decirlo, se me va de las manos á V. S. como á su centro, para que la patrocine. Ya, pues, no soy

qual falta no experimentan en otros países igualmente civilizados. Volent jo ocorrer á est inconvenient y satisfacer tan grans desitgs. he ordenat esta, que es la primera, que ix á llum de dita llengua; per lo que si tèn en sí algun defecte es excusable; puix, no he pogut valerme de las ideas de altra.

Tement esta nova gramática la crítica mordás y severa, por sa natural propensió, si me es licit dirho, se me escapa de las mans, y sen va, com á son centro, á V. S., pera que la patrocine. Ja, donchs, no sò arbitre en la elecció de Mecenas; sols me toca suplicar á V. S. se digne ampararla y protegirla.

árbitro en la eleccion de Me-
cenas; solo me toca ahora su-
plicar á V. S. se digne ampa-
rarla y protegerla.

No dudo, que siendo esta
Real Junta, la que por tan-
tos medios procura la exálta-
cion, la prosperidad, la glo-
ria y el esplendor de las artes
é industria en esta provin-
cia, y no piensa, sino como
podrá hacerla feliz y dichosa,
protegerá tambien esta gramá-
tica, que pretende exáltar la
lengua cathalana y elevarla
al mas alto grado de perfeccion.

He procurado vestirla con
la decencia, que he podido, y
me ha permitido la pobreza
de mi ingenio, para que se

No dubto, que essent esta
Real Junta, la que per tants
medis procura la exáltació,
la prosperitat, la gloria y lo
esplendor de las arts é indus-
tria en esta provincia, y no
pensa, sino com podrá ferla fe-
lis y ditxosa, protegirá també
esta gramática, que preten exál-
tar la llengua cathalana y ele-
varla al mes alt grau de per-
fecció.

Jo he procurat vestirla ab la
decencia, que he pogut, y me
ha permes la pobresa del meu
ingeni, pera que se presente á
V. S. ab lo decoro y puresa,
que correspon. Espero, que
permetrá també V. S., que is-
ca al publich á la sombra del

presente á V. S. con el decoro
y pureza, que corresponde. Es-
pero, que permitirá tambien
V. S., que salga al público á
la sombra del muy honorable,
é illustre nombre de la Junta
de Gobierno del Comercio de
Cathaluña, para que con este
adorno sea mas respetada, y
aparezca mas galana y mas
hermosa.

Accepte, pues, V. S. apaci-
blemente esta ruda y tosca
produccion mia, como á pri-
mera materia, para emplear-
la ó convertirla en otra mas
perfecta; y sepa el universo,
que no solo los artistas, los in-
ventores de instrumentos y má-
quinas, la industria y manu-

molt honorable é illustre nom-
de la Junta de Govern del Co-
mers de Cathalunya, pera que
ab aquest adorno sia mes res-
pectada, y aparesca mes galana
y mes hermosa.

Accepte, donchs, V. S. apa-
ciblement esta ruda y tosca
producció mia, com á prime-
ra materia, pera emplearla ó
convertirla en altra mes per-
fecta; y sapia lo univers, que
no sols los artistas, los inven-
tors de instruments y máqui-
nas, la industria y manufactu-
ras, experimentan lo influxó
y favor de V. S., sino que se
exten també son poderós estí-
mulo á las letras y á la llen-
gua nativa.

facturas, experimentan el influxo y favor de V. S., sino que se extiende tambien su poderoso estímulo á las letras y á la lengua nativa.

No me atrevo á decidir el mérito de esta gramática; esto lo determinarán los hombres de mas talento y crítica. Yo solo tengo la honrosa satisfaccion de poder decir de ella: que no hay otra con quien compararla; y que, si merece la superior aprobacion de V. S., sabré, que he acertado conforme la importancia del asunto.

Barcelona 22 de diciembre de 1814.

Joseph Pablo Ballot presbítero.

No me atrevesch á decidir lo mérit de esta gramática; axó ho determinarán los homes de mes talent y crítica. Jo sols tinch la honrosa satisfacció de poder dir de ella: que no hi ha ab qui compararla; y que, si mereix la superior aprobació de V. S., sabré, que he acertat conforme la importancia del assumpto.

Barcelona 22 de desembre de 1814.

Joseph Pau Ballot prebere.

GRAMÁTICA

III

DE LA LLENGUA CATHALANA.

PREFACI.

Encara que nostres pares se gloriaren mes de ilustrar la patria ab fets y hassanyas que ab escrits, estimant mes obrar com á héroes, que parlar com eloqüents; no obstant no deixàren de enriqueir la llengua cathalana ab varietat de paraulas é ingeniosas y agradables frases ó maneras de explicarse, que la fan tan estimable com las demes de Europa. Alguns han pretès desacreditaria, dient: que no es llengua, sino un modo particular de parlar incult y bárbaro, sens gramática é incapàs de tenirla. Y açó, per la poca intelligencia que tenen de las veus cathalanas, y perque no saben que consta de totas las parts de que déu constar una llengua.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

Es la llengua catalana no sols
 pròpia y verdadera llengua, sino sen-
 silla, clara, pura, enèrgica, concisa,
 numerosa, fluida y natural; y es tan
 sentenciosa, cortesana y dolça, diu
 Andreu Bosch y Escolano, que no hi
 ha llengua que ab mes breus paraulas
 diga mes alts y millors conceptes, te-
 nint en tot una viva semblansa ab sa
 mare llatina. Tot lo que se pot molt be
 conèixer en los escrits catalans de
 1600 fins à 1702. Sia per exemple lo
 preambul del capitol primer del llibre
 dels drets y tributs de la Generalitat
 de Catalunya, que es com segueix.

» Lo vas de elecció y doctor de las
 » gents sant Pau, en sa epistola pri-
 » mera à Timoteo, tractant sapientis-
 » simament dels mals que provenen
 » de la immoderada codicia é inorde-
 » nat amor de las riquesas, diu, que
 » la codicia es rael de tots los pe-
 » cats: *radix enim omnium malorum est.*
 » Ab lo diner totas las cosas se con-
 » segueixen y li prestan obediencia,
 » com se diu en lo Eclesiastés: *et pecu-
 » nia obediunt omnia.* Los superbos bus-
 » can los diners, perque ab la jactan-
 » cia de aquells viscan superbament.

» Los luxúriosos y glotons cumulan
 » riquesas, perque vestint delicats y
 » preciosos vestits, y menjant cada dia
 » espléndidament, pugan viurer ab sas
 » carnals delectacions una vida epicú-
 » rea y luxúriosa. Los homes rendits y
 » cegats de la avaricia no dubtan de
 » comètrer en los pobles y ciutats
 » furts ocults, y en los camins pú-
 » blics latrocinis. Altres pernicioso-
 » ment se ocupan ab gravíssim de-
 » triment de la república en fabri-
 » car monedas falsas y adulterinas, y
 » retallar las verdaderas. Altres (lo que
 » es mes detestable) matan à sos pró-
 » xims, pera que pugan gosar de sos
 » bens. Del diner naixen los plets in-
 » justs, las controversias, las rixas, los
 » enganyos y las calumnias. Y final-
 » ment ninguna cosa los mortals tan
 » atrevidamente buscan, axi per bons com
 » per mals camins, com lo ferse ríchs.
 » Açó es lo que ab amargas llágrimas
 » plorava Jeremias en lo capitol sis y
 » vuyt.
 » Diligentment, donchs, es menes-
 » ter desraelar la avaricia dels cors dels
 » homes, pera arrancar de ells tots los
 » pecats, &c.» 2 Què concludirém de est

exèmples? ¿No es esta prosa sencilla, clara, concisa y pura? ¿No tèn esta locució tota propietat, llimpiesa y energia? Callen donchs los verinosos detractors, y confessen: que ab tota elegancia y puresa sabem los cathalans expressar en cathalá nostres afectes.

En quant á la poesia sia per exèmples la següent décima dels zelos de sant Joseph, quant vèu prenyada la Verge sa esposa, y com volgue deixarla, fins que lo àngel li revelá lo misteri:

D É C I M A.

Un Nu macis, entre humana
De cedro y divina fusta, (*)
Fa que Joseph se disgusta,
Puix no hi pren aixá ni plana:
Traballa, mes no de gana;
Deixarho tor determina;
Pero quant pren la barrina,
Perque no hi pren, pren la serra;
Y l'àngel li diu: No s'erra,
Joseph, fusta tan divina.

(*) Per un Nu macis se enten la unió hipostática ó Encarnació del Fill de Dèu. Per entre de cedro y divina fusta se enten la naturalesa divina y humana.

¿Quí no celebrarà lo ingeni, la gala y la bellesa de esta poesia? ¿Qué llengua será tan sublime, que puga ab major propietat y vivesa expressar la sospita é inquietut de sant Joseph, que la llengua cathalana en la dita décima del celebrat Dr. Vicens Garcia? Sols no compondrer be la eficacia de las paraulas, pot ser motiu de no admirar esta poesia ni de apreciar una llengua digna de emplearse en tots los assumptos que fan honor á las lletras. Podria citar molts altres escrits cultos y elegants en obsequi de la llengua cathalana; pero no es del meu institut lo probar la grandesa de nostra llengua; per axó bastará á qualsevol llegir lo llibre de empresas cathalanas del canonge Romaguera.

He ja dit també que ab dificultat se podrá trobar altra llengua, que sia mes breu y concisa que la nostra; y axó es per la abundancia que tèn de monossillabos, com es de véurer en las següents quartetas, que compongué lo númen poètic de don Ignasi Ferreras, doctor en medicina.

A Dèu, un en tres, y al Fill fet hom.

Un sol Dèu, que tot ho pot,
Es lo qui es, un ser en tres:
No son tres Deus, un sol es
Lo Dèu del cel, que es en tot.

Si ab est un sol ser tres son,
Còm pot ser no mes que un Dèu,
Qui fa lo foch y la neu,
La llum, los cels y lo mon?

Un sol es; puix á ser tres,
Fins á tres sers se han de dar;
Y si es un sol ser, es clar
Que es un sol Dèu y no mes.

Es ell lo qui ha fet lo llum,
Lo blanch, lo foch y lo net,
Per qui dels pits surt la llet,
Per qui del foch ix lo fum.

Es del mon y dels cels rey,
Qui tot ho té dins sa ma:
Tot lo que vol ell, se fa,
Que tot quant vol es sa lley.

Al torn seu son tots los sants,
Y prop d'ell son los chors nou,
Y en un sol chor la veu se ou,
De sant, sant, sant en fins cants.

A son Fill, que es lo ser seu,

De son alt seny sens temps nat,
Tal com ell á temps lo ha dar
En carn y sanch, Hom y Deu.

Al mon ve en lo temps mes cru,
Y quant lo fret se sent mes:
Ve de nit; y sent com es
Lo mes rich rey, ve tot nu.

Naix fet carn y sanch qui es Dèu,
Naix de nit qui es lo clar sol,
Naix qui al mon dar la llum vol
Quant est fosc que no s'hi veu.

Lo Verb sens temps, que nol tè,
Y Verb que en los cels no cab,
Verb per qui Dèu tot ho sab,
Pren son nom quant á temps ve.

Y còm es que de nit naix,
Quant se sab que es la llum ell,
Que es lo sol mes clar y bell,
Que nos ve de dalt á baix?

Es que en los cels ab goig gran
La cort li fan los chors nou,
Y quant naix, lo mul y' bou
En la cort la cort li fan.

Molt fi per tots lo cor seu
Diu que lo quens vol no es poch:
En son pit no cab lo foch,
Puix per tots mor en la creu.

Al bòt dur del cor y claus,
Quant al temps del jorn es nit,

De mans, de peus y de pit
Surt la sanch per los sinch traus.

Si per nit quant naix es fosch;
Quant mor son cos en la creu,
Lo sol sens llum fosch se feu,
Y trem lo pla, mont y bosch.

Ans sa mort, per lo quens vol,
Del pa fa carn, sanch del vi,
Quant sen va, fins á la fi
Vol ser ab nos en lo sol.

Tan alt es baix lo pa blanch,
Quan alt es dalt en lo cel;
Son lo pa y lo vi lo vel,
Baix qui son lo cos y sanch.

Es baix ells lo fill de Dèu,
Dèu fet Hom ab sanch y cos:
O! Dèu meu, y com sou vos,
Qu'heu per mi mort en la creu!

En eix blanch pa tot vos sou,
Pa per qui viu lo qui's pur;
Que qui lo reb ab cor dur,
Com li es mort, no li fa prou.

Si per mi, donchs, tant Dèu fa,
Qué tinch jo de fer per Dèu?
Tinch de ser en tot temps seu,
Que tot lo que no es Dèu es va.

Lo qui ix dels dos, qu' es tot foch,
Dit lo Sant, y Dèu com ells,
Ab los raigs de son foch bells,

Llum me do, y! cor me toch.

Est deis dos reb lo seu ser,
Y es son ser lo ser dels dos:
O! foch sant, y com sou vos
La llum per quins ve lo ver!

Es sens temps, y si lo tres
Fa ab los dos, ab tot no hi ha
Que dir que lo ter Dèu fa,
Car ab los dos un Dèu es.

Un sol Dèu es en qui crech,
A qui vull molt mes que a mi:
De tot mon cor, que en ma fi
Lo cel me do, jo li prech.

Es incalculable la abundancia de monossillabos de la llengua catalana; y esta es una de las preciositats que la fan mes recomendable; puix no hi ha llengua que ab tanta brevedat diga mes, ni explique mes concisament las ideas. Pero es de advertir, que seria ridicul y estrany lo us de estas veus, sens mescla de otras mes numerosas; pero, com se ha vist en lo primer exemple, ab lo fluído y corrent dels monossillabos mescla paraulas de mes sillabas que la fan sonora y agradable, lo que no tenen otras llenguas, que per lo mateix son desapacibles y pesadas. De

lo que se infereix : que la llengua cathalana es dejectada per qui no la usa , ni la enten.

Diuen alguns , que nostra llengua es aspre y dura , y citan per axó la pronunciació de algunas paraulas , com : *fruyt*, *trull*, *fach*, *cap*, *tros*, *trou*, *lltg*, *front*, *creu*, que per no tenirlas acostumadas lo seu oído encuentran en ellas alguna duresa. Pero ¿ qui dirá que es dur y aspre lo llatí per la pronunciació de estas semblants veus : *frux*, *crux*, *trabs*, *frons*, *syrimx*, *halec*, *bogud*, *haud*, *torquis*, *frit*, *git* y otras ? Ningú ha acusat de tal vici á la llengua llatina , ans be tothom confessa que es dolça , suau y culta.

Per cert ha arribat á tal grau y exces lo aborrimient de alguns á nostra llengua , que fins han desitjat fer pérdrer lo us y exércici de ella. Y com se sentian ja los perniciosos efectes de tan detestable máxima , deteriorantse y perdentse de dia en dia mes y mes ; me ha paregut imprimir esta gramática , no sols pera desmentir las impugnacions dels zoylos murmuradors , sino pera que sia al mateix temps un document ó escriptura auténtica , que assegure y perpetúe la

sua existencia. Axí , donchs , manifestaré dos cosas : la primera es lo origen y descendencia de dita llengua ; y la segona , que está subjecta , com altras , á las reglas del art.

Mes , primerament una cosa apar que no pot passarse en silenci , y es : que algu dirá ¿ peraqué voler cultivar la llengua cathalana , si la de tota la nació es la castellana , la qual debem parlar tots los que nos preciam de verdaters espanyols ? Es veritat ; pero , no obstant , es necessari també estudiar los principis de la llengua nativa , la que havem apres de nostras mares. Los escrits de alguns ho manifestan bastant ; puix son inintelligibles , ridiculs y plens de errors , per no saber manejar la llengua ab lo lum que correspon. La llengua es la porta de nostra ánima ; si ella no es neta y llimpia , dona á conéixer la porqueria y brossa de dins de la casa. ¿ Qui será de nosaltres , que no se veja en la precisió de haver de escriurer á vegadas en cathaló ? Los senyors á sos majordoms , los amos á sos masovers , las senyoras á sa familia , las monjas á sos parents , los marits á sas mullers , y en fi tots los naturals se veuhen á vegadas

en la necessitat de haver de escriure alguna carta ó bitller en catalá. Ademes los rituals de tots los bisbats de Catalunya son en llengua catalana: las festas, dias de dejuni y celebracions de misas y aniversaris en las parroquias se publican en catalá: en catalá es la hortació que se administra la major part dels sacraments; y en catalá, finalment, se ensenya y explica la doctrina christiana. Perçó tothom de temps immemorial ha desitjat una gramática catalana; puix sens ella no se poden deixar de comètrer molts errors.

Son tantas las dificultats que me han ocorregut en esta gramática, que no me admiro, que, si alguns en altre temps pensáren en formarla, aburrits desistissen de la empresa. Árduo y penos me ha estat lo haver de subjectar á reglas una llengua, que fins ara no ha tingut gramática impresa, que haja pogut servir-me de norma ó regla. Lo mateix dia lo Rm. Larramendi de la sua del bascuence ab estas paraulas: *No he tenido guía, que vaya adelante y me dirija, y así me ha sido preciso romper el camino, en que apenas pueden servir las ideas de otras artes, mas que para*

el cotejo. Aquesta consideració havia de fer desmayar, no sois á la flaqueza mia, sino també á altre de superior talent; y hauria estat bastant de ferme abandonar la idea, y la hauria abandonat moltes vegadas, si lo pensar que havia de ser ella útil y profitosa no me hagués alentat á continuar y concluhir la obra.

He oit dir, que algú tenia una gramática catalana antigua manuscrita, y que existia també una copia de ella en la llibreria dels PP. Carmelitas descalzos de la present ciutat. Y no obstant de haver practicat totas las diligencias imaginables pera véurerla, no me ha estat possible encontrarla. Per lo tant esta mia déu tenirse per original. Mes, si algú té proporeció de encontrar aquella, podrà compararla ab esta, y elegir la que millor li aparega. Seria segurament esta mia mes cabal y perfecta, si hagués pogut compóndrerla ab funament de altra.

Enfi, pera ordenarla decentment he procurat recullir lo que me ha paregut mes cert y constant en nostres authors catalans; de manera que no uso ninguna veu catalana, que no puga asse-

gurarla ó comprobarla ab algun adagi ó authoritat dels escrits cathalans.

He reduit las reglas a certs principis, donantlas per aquest medi orde, método y precisió, no perdent de vista la llengua llatina, que es la mare de la cathalana, y també á sas germanas la castellana, francesa é italiana; imitant en assó als llatins, que juntan diferents experiéncias, y fundan sobre ellas un sistema ferm, segur y constant.

En quant als apóstrofs es de advertir: que los uso sols en las sinalefas, mes no en las demes figuras per las rahons compresas en lo tractat de ortografia.

No obstant tot lo precedent, si ma insuficiencia ha pogut descobrir en la llengua cathalana alguns raigs del seu resplandor, bellesa y hermosura; un ingeni mes felis, quant emprenga aquest treball, sabrá penetrar y fer patents ab mes acert los primors de dita llengua. Basta haver jo obert lo cami pera tenir-ne despres un' altra mes perfeta.

Nota. Suplico al discret lector que se digue comunicarme amistosament las faltas que hauré comes en esta obreta, pera advertir-las en lo últim full, ó esmenar-las en lo cas de haver de ferse altra impressió; puix es cert que: *Non omnis fert omnia tellus.*

ORIGEN

DE LA

LLENGUA CATHALANA.

No es, donchs, la llengua cathalana una gerga ó un dialéctich obscur, voluntari y difícil de entèndrer, com falsament pensán alguns, sino propria y verdadera llengua; puix consta de totas las parts de que déu constar una llengua, com son nomas, pronoms, verbs, participis, preposicions, adverbis, interjeccions y conjuncions, y de totas las vetes ab que cada nació expressa sos conceptes.

Ha estat dita llengua per molts anys llengua de corts, la ques parlava en lo palaci, y molt apreciada del senyor rey don Jaume y demes reys de Aragó. Tots nostres privilegis, indults, decretos, capitols, constitucions y altres documents de la antiguitat son impresos en cathalá. Aquesta es la llengua ques parla, no sols en Catalunya, sino en Valencia, Rosselló, Mallorca, Menor-

gurarla ó comprobarla ab algun adagi ó authoritat dels escrits cathalans.

He reduit las reglas a certs principis, donantlas per aquest medi orde, método y precisió, no perdent de vista la llengua llatina, que es la mare de la cathalana, y també á sas germanas la castellana, francesa é italiana; imitant en assó als llatins, que juntan diferents experiéncias, y fundan sobre ellas un sistema ferm, segur y constant.

En quant als apóstrofs es de advertir: que los uso sols en las sinalefas, mes no en las demes figuras per las rahons compresas en lo tractat de ortografia.

No obstant tot lo precedent, si ma insuficiencia ha pogut descobrir en la llengua cathalana alguns raigs del seu resplandor, bellesa y hermosura; un ingeni mes felis, quant emprenga aquest treball, sabrá penetrar y fer patents ab mes acert los primors de dita llengua. Basta haver jo obert lo cami pera tenir-ne despres un' altra mes perfeta.

Nota. Suplico al discret lector que se digue comunicarme amistosament las faltas que hauré comes en esta obreta, pera advertir-las en lo últim full, ó esmenar-las en lo cas de haver de ferse altra impressió; puix es cert que: *Non omnis fert omnia tellus.*

ORIGEN

DE LA

LLENGUA CATHALANA.

No es, donchs, la llengua cathalana una gerga ó un dialéctich obscur, voluntari y difícil de enténdrer, com falsament pensán alguns, sino propria y verdadera llengua; puix consta de totas las parts de que déu constar una llengua, com son nomas, pronoms, verbs, participis, preposicions, adverbis, interjeccions y conjuncions, y de totas las vetes ab que cada nació expresa sos conceptes.

Ha estat dita llengua per molts anys llengua de corts, la ques parlava en lo palaci, y molt apreciada del senyor rey don Jaume y demes reys de Aragó. Tots nostres privilegis, indults, decretos, capitols, constitucions y altres documents de la antiguitat son impresos en cathalá. Aquesta es la llengua ques parla, no sols en Catalunya, sino en Valencia, Rosselló, Mallorca, Menor-

ca y en otras parts, ahont los cathalans la portaren ab sus conquistas. Alguns pensan que prové del llemosí; pero lo cert es que es filla lligítima de la llatina, y tal vegada mes que moltras altras, que se aprecian de serho de tan noble mare. (*) Sabuda cosa es que los romans ocuparen la Espanya

(*) No hi ha dubte que la llengua catalana té semblança ab la del Llemosí y de la Provensa; mes però no hi ha motiu pera dir, que nostra llengua es la llemosina ó provençal. Se pot dir solament, que totes tres se derivan de la llatina; ó be que com á vehins nos hem comunicat algunas paraulas y expressions, axí com alguns usos y costoms. Mes prest es de créuer, y no faltan documents pera probar, que la llengua catalana fou portada á aquellas provincias per los comptes de Barcelona, y que ditas llenguas se han enriquit ab la nostra. Quedará convençut en esta materia qui llegisca lo núm. v. de las notas del erudit condeixible meu don Antoni de Capmany y de Montpalau en lo tomo II. de las memorias históricas sobre la marina, comers y arts de la antigua ciutat de Barcelona, ab las que ha il·lustrat y ennoblit la patria, qual ingeni está bastantament acreditat per las moltras obras que ha dat al públich.

per mes de vuyt sigles, y la dominären tota per espay de sis cents anys. ¿Qué molt que ab tan llarch temps introduissen per tot la sua llengua? (*)

Bascan alguns authors, quíll era aquell primitiu llenguatge del que diu la sagrada Escriptura, Gen. 11. *Erat terra labii unitus*. Diu Gravesson en lo diálogo e del libre i de sa hist. eccl. que era la hebrea, de la qual se formíren, segons Tomasino, no sols la caldea, árabe y fenicia, si també la grega, llatina, saxóna y teutónica. La castellana, catalana, francesa e italiana y moltras altras son derivadas de estas. De la catalana se véu mes lo seu origen llatí.

¿Qui dirá que las paraulas catalanas: porta, escala, oliva, os, cor, ampolla, finestra, ordi, palla, front, pluja, gel, glassada, fum, vesch, vell, ferro, bou, ginesta, clau, genoll y moltras altres no son mes connexas y semblants á las llatinas: porta, scala, oliva, os, cor, ampulla, fenestra, hordeum, palea, front, fons, pluvia, gela, glacies, fumus, viscus, virus, ferrum, bos, genista, clavus, genu, que (per exemple) las castellanas: puerta, escalera, aceituna, hueso, corazon, redoma, ventana, cebada, paja, frente, fuente, lluvia, yelo, escarcha, hino, liga, veneno, hierro, bucy, retama, llave, rodilla? Poden ser mes amoras, pero no tan llatinas, com diu D. Ignasi Forcés.

(*) Los romans vingüeren á Espanya en lo

Entre moltes coses que proban son origen llatí, es que casi totes las paraulas de dita llengua son, ó enterament llatinas, ó se coneix clarament que se deriven de ellas, com se veu en los exemples següents:

Lo fel	en llatí	<i>fel.</i>
La mel		<i>mel.</i>
La sal		<i>sal.</i>
La ànima		<i>anima.</i>
La opinió		<i>opinio.</i>
La gallina		<i>gallina.</i>
Lo color		<i>color.</i>
La palma		<i>palma.</i>
Lo capó		<i>capo.</i>
Lo amor		<i>amor.</i>
La figura		<i>figura.</i>
La religió		<i>religio.</i>
La familia		<i>familia.</i>
La victòria		<i>victoria.</i>
La materia		<i>materia.</i>
La àncora		<i>ancora.</i>
La ciència		<i>scientia.</i>

any 116 ántes de Christo. Los godos entráren en lo any 416 de la era christiana, y acabáren de expellir als romans en 623. Los árabes la invadíren en lo any 714.

La fábrika	<i>fabrica.</i>
La qüestió	<i>questio.</i>
La memoria	<i>memoria.</i>
La miseria	<i>miseria.</i>
Y moltes altrás.	

Dihem també en cathalá: Lo pa, que se deriva de *panis*.

Lo vi	de	<i>vinum.</i>
Lo fill	de	<i>filius.</i>
La vida	de	<i>vita.</i>
Lo drach	de	<i>draco.</i>
Lo rey	de	<i>rex.</i>
La tos	de	<i>tussis.</i>
La torre	de	<i>turris.</i>
Lo decret	de	<i>decretum.</i>
Lo oli	de	<i>oleum.</i>
Lo remey	de	<i>remedium.</i>
La castanya	de	<i>castanea.</i>
Lo vent	de	<i>ventus.</i>
Lo pare	de	<i>pater.</i>
Lo secret	de	<i>secretum.</i>
Lo fum	de	<i>fumus.</i>
La font	de	<i>fons.</i>
La mare	de	<i>mater.</i>
La bondat	de	<i>bonitas.</i>
La canastra	de	<i>canistrum.</i>
Y moltes altrás, com advertirá qual-sevol fàcilment.		

Lo mateix se observa en los noms adjectius, com:

Lo bo	en llatí	<i>bonus.</i>
La bona		<i>bona.</i>
Lo sant		<i>sanctus.</i>
La santa		<i>sancta.</i>
Lo útil		<i>utilis.</i>
Lo docte		<i>doctus.</i>
La docta		<i>docta.</i>
Lo prudent		<i>prudens.</i>
Lo fàcil		<i>facilis &c.</i>

La conjugació dels verbs catalans mostra també son origen llatí, puix dihem en català: *jo amo, tu amas, ell ama, nosaltres amam, vosaltres amau, ells aman: jo amava, tu amavas, &c.* igualment que en llatí: *ego amo, tu amas, ille amat, &c.*

Conserva també la llengua catalana en la composició de las paraulas las mateixas preposicions de que se serveix la llengua llatina, com:

<i>Ab</i>	en abusar	<i>abuti.</i>
<i>Abs</i>	en abstenir	<i>abstinere.</i>
<i>Ad</i>	en administrar	<i>administrare.</i>
<i>Con</i>	en convenir	<i>convenire.</i>
<i>De</i>	en depositar	<i>deponere.</i>
<i>Ex</i>	en exposar	<i>exponere.</i>

<i>In</i>	en informar	<i>informare.</i>
<i>Inter</i>	en interposar	<i>interponere.</i>
<i>Ob</i>	en obtenir	<i>obtinere.</i>
<i>Per</i>	en perjudicar	<i>perjudicare.</i>
<i>Pro</i>	en procurar	<i>procurare.</i>
<i>Pre</i>	en prevenir	<i>prevenire.</i>
<i>Re</i>	en reduplicar	<i>reduplicare.</i>
<i>Se</i>	en separar	<i>separare.</i>
<i>Sub</i>	en subvenir	<i>subvenire.</i>
<i>Trans</i>	en transformar	<i>transformare.</i>

Y otras, com *investir, entretenir, &c.*

La sintaxis y construcció de la llengua catalana es també enterament llatina, per exemple:

Al principi crià Déu omnipotent cel y la terra.

In principio creavit Deus omnipotens cælum et terram.

Formà lo home del fanch y lo anomenà Adam.

Formavit hominem fanch et vocavit illum Adamum.

Cessa de la obra en lo dia seté, y lo santificà.

Cessavit ab opere die septimo, et sanctificavit illum.

Ademes se troban en los escrits clàusulas y periodos, que son casi catalans y llatins, com:

Qué inútils, qué *Quàm inutiles,*

malas son las gents, *quàm malæ sunt gen-
que depravan tants* *tes, quæ depravant*
ànimos. *tantos animos.*

Pero, si se aplican *Tamen, si se apli-
en art útil, donan* *cont arti utili, dant*
grans fruyts. *grandes fructus.*

Los godos entràren en est principat en lo sigle v., y expelliren de ell als romans; mes per axò no se mudà la llengua, perque estos se conformavan ab la del país que conquistavan. Ab tot en lo discurs de tres cents anys que ocupàren esta provincia, no pogueren ménos de introduhir algunas novas veus, com: *arbós, brassó, bándol, camisa, compàs, capa, fusta, gat, gos, got, daga, escaramussa, rabassa, respall, so-
roll* y otras, que son godas, segons los intelligents en aquella llengua. A las horas fou quant se deixà la declinació dels noms, y se introduhi poch á poch lo usar de ells sens casos. Deixàren també los godos la passiva dels verbs, substituhint en lloch de ella lo verb *ser* ab lo particip de altre verb. Mudàren algunas personas de la activa, alteràren las terminacions, y també la pronunciació y ortografia, anyadint,

variant ó invertint alguna lletra, y queca la llengua llatina desfigurada, perdent cada dia mes y mes de son origen.

Quant los moros inundàren la Espanya, lo árabe se feu comú y vulgar en algunas provincias, de lo que se lamentava lo mártir sant Eloy en lo sigle ix.; mes Cathalunya conservà sempre lo us de sa llengua y lo exèrcici de la religió christiana. Ab tot quedàren del árabe algunas veus, com:

Alhaja	de	<i>haja.</i>
Arrabal	de	<i>rabiad.</i>
Bellota	de	<i>bollota.</i>
Gayta	de	<i>gaita.</i>
Masmorra	de	<i>matmorra.</i>
Porra	de	<i>porrat.</i>
Rapàs	de	<i>rapaz.</i>
Tassa	de	<i>taza.</i>
Tarima	de	<i>tarima.</i>
Xabega	de	<i>xabeg.</i>
Truximan	de	<i>trujimin.</i>
Samarra	de	<i>zamarra.</i>
Matràca	de	<i>matrac.</i>

Y adquirint nostra llengua cada dia nous vocables, ha arribat al nostre

temps del modo que nosaltres ara la parlam (*).

Preguntará algú tal vegada: ¿Antes de la dominació dels romans en Espanya, que llengua se parlava en Catalunya, si era la grega, la fenícia, la ceita ó la carthaginesa? A lo que responch: que se troban medallas é inscripcions de aquells sigles remots, pero no se ha pogut averiguar de qué llengua son, ni sols conèixer lo caracter y figura de la lletra. Es no obstant de presumir, que la llengua ques parlaria á las horas, seria lo *greco-vulgar*;

(*) *Petitas mostras de la decadencia de la llengua llatina en esta provincia, y de la formació de la llengua catalana.*

SIGLE X

« Nos supradicti donamus hanc terram, ut
 » plantes in ea mayolum, sicut mos est. Et
 » quando istum mayolum fuerit de partir, volo
 » ut partamus eum, si non, in damno sit.»

« Ego in Dei nomine, ego Hector et Pontius
 » de Cambolas, et ego Falca, d'est hora ad
 » enant home ne femens, que sien en la villa
 » de Prádis farán contra aquez, ó no farán, tro
 » l'Abat et lo Prior una vice vel duas, et si
 » facen in damno sint.»

perque los grechs se establiren en aquesta provincia, y singularment en Empúrias, Rosas y costas del Mediterráneo, com los celtas en las riberas del Ebro, y los fenicios, los péños ó carthaginesos en lo restant de la Espanya. En comprobació de axó es, que los catalans conservan encara algunas paraulas que se derivan del grech, com:

Abrás	de	<i>brasso.</i>
Bolítx	de	<i>bolos.</i>
Broma	de	<i>broma.</i>
Cara	de	<i>cara.</i>
Cima	de	<i>cyma.</i>

« Pro Deo amor pro christian poplo et nos-
 » tro comun salvament, dist di en avant, in quant
 » Deus dedit, fradre Karolo nil facit, et si fu-
 » cet in cada una in damno sit.»

SIGLE XI.

« In Dei nomine &c. Esta es avenencia y
 » cambi, que fecit Climent de Prats, de tota
 » la heretat, nominata *sancti Petri*, que la ha-
 » via y devia ad haver in termeno de Galis,
 » y sobre esta convenientia fecerunt pro rom-
 » per sus cartas, que tenian de la heretat co-
 » nombrada.»

Patge	de	<i>paiz.</i>
Rajar	de	<i>rajo.</i>
Tomba	de	<i>tymba.</i>
Ballar	de	<i>ballizo.</i>
Bramar	de	<i>brameomay.</i>
Tall	de	<i>thállos.</i>
Lloba	de	<i>lope.</i>
Pelear	de	<i>peleo.</i>
Espinach	de	<i>espinacon.</i>
Calar	de	<i>chalaó.</i>

Y altres, que frequentment se troban en los authors.

Sobre tot es de sentir, que esta llengua per tants titols recomendable ab

SI GLE XII.

Deuhen saber que nul hom pot plantar
 arbres apres de son vehí, en camp, ne en
 vinya, ne en hort alber, ne salzer, ne lodo-
 ner, ne oliuera, ne marer, ne algun arbre,
 qui puig ultra tres destres dalt, sino luy
 de son vehí, é dins lo seu xii palms des-
 tre."

Encara que tot altre arbre quis plant en
 hort, ó en vinya, ó en camp ques déu lu-
 nyar de la honor de son vehí, tant que com
 engruxerà, quey haja vi palms destre cum-
 plits, sino quel haurá arrancar, si per lo ve-
 hí nes request."

lo discurs del temps, y de esta part de alguns anys ha perdut molt de sa gracia y hermosura; y desde las últimas corts celebradas en lo monastir de sant Francesch de Barcelona en lo any 1702, ha quedat un poch olvidada, y confús lo modo de escriurerla. Axi, donchs, me he proposat dar las següents reglas, pera escriurerla ab coneixement, soltura y desembras. Y ates que nostra llengua quant se parla usa molts figuras gramaticals ortogràficas, que la fan concisa, enérgica,

SI GLE XIII.

En nom de Déu sia. Aquestas son las ordinacions quel senyor rey en Jaume de bona memoria, ha fetas en la ciutat de Barcelona, ab concell dels promens de la ciutat. E ab tots aquells salis, que en la sua cort eren, é de é á bon estament de la ciutat. E á pau, é concordiá de totes les gentz, qui son é per tot temps, a qui habitarán. E açó fonch com los morabatins foren ordenats á totes les honors á pagar per cents, per quiscun morabatí, nou sous barcelonesos."

Ademes se troban en los escrits del sigle xvi. encara mescladas molts paraulas llatinas, per exémple en la recopilació dels capitols de

laconica y elegant, y forma ab ellas tal contracció y unió de paraulas, que es la admiració dels estrangers, per qual motiu alguns de nosaltres se troban també embarassats en escriure ab perfecció; però manifestaré en un petit tractat totas las figuras gramaticals ó modos diferents de parlar, que poden esdevenir en la escriptura, y que estan mes en us en los escrits catha-

cort pág. 294. se diu: » En lo cas de trobarse » *fraus*, té lo arrendatari la potestat de apor- » tar-selos, *præmissis* si se considera, que » segons cap. de corts té fisch la casa, lo qual » procedeix *hinc* sempre *captis pignoriibus*. Y que » per capitols de corts *nunc* *pro tunc*, té » la casa oficial destinat para entregar-se y en- » carregarse *incontinenti* de las mercaderies apre- » sas en frau *privatiuè ad quocumque*."

» En los capitols de corts de 1702 se ordena » que los deputats no pogan gastar ditas pecu- » nias, y que ditas pecunias seruescan solament » per la defenació dels drets de la generalitat."

Y Jaume Roig en lo libre de les dones diu: » Dels christians pus de vint *millia* feu- » ne matar. La *puella* en dot ha trenta *millia* » sous, *hoc* pagaders."

Bostará lo que fins aquí he dit per la fá-

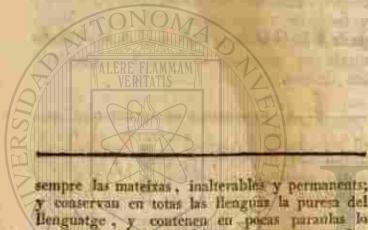
lans de 1600 y 1702, comprobant ho tot ab una multitud de exémples, adagis y proverbis, que son lo depòsit y conservació de totas las llenguas (*), y faré la anàlisis de cadahú de ells, pera contèixer be las suas parts, dels quals se podrán fácilmente entèndrer los demes.

cil y perfecta comprehensió de la decadencia de la llengua llatina en est principat, y del origen y descendencia de la catalana.

Enfi, de estos principis se véu que la llengua catalana es un dialecto, que formá la corrupció de la llengua llatina, com també ho son la castellana, francesa é italiana. Qui vulla informar-se de axó mes per extens, llegesca la *idea del llenguatge vulgar* en lo tomo 1. de la R. Acad. de Bonas lletres de la ciutat de Barcelona pág. 571. Ahont se veurá també: que ningú de nostres authors antics, com lo rey don Jaume 1., Ramon Montaner, lo rey don Pere 3. y lo rey don Fernando 1. en sas constitucions, ni altres diuhén, que nostra llengua sia llemosina, sino catalana; y axí es una equivocació y error dir lo contrari.

(*) Los adagis, refrans ó proverbis son unas sentencias breus generalment rebudas, que passen de uns á altres de generació en generació

Se notarán también en esta obreta algunas particularidades de la lengua catalana molt dignas de saberse.

sempre las mateixas, inalterables y permanentes; y conservan en todas las lenguas la pureza del lenguatge, y contienen en pocas palabras lo que los gramáticos en largas y penosas reglas. Pero es de notar lo que dice don Juan de Yriarte, en alabanza de don Gregori Mayans y Siscar ab estas palabras: *Diestro en valerse de la filosofía vulgar en beneficio de la gramática, todo lo resume, y autoriza con numerosa copia de refranes: y no sin gravísimo fundamento; pues estos, en mi juicio, son los textos mas eficaces y convincentes para el intento, así por su notoria antigüedad, como porque, perpetuándose con la tradición del pueblo, que en materia de lenguas no suele ser tan inconstante como en las demas, conservan la primitiva pureza del idioma.* Mayans tom. 2 de las cartas, carta 69. pág. 340.

GRAMÁTICA

DE LA

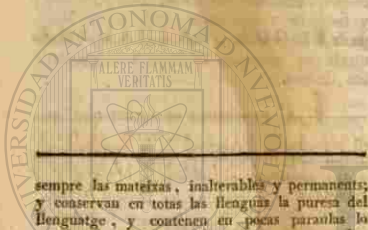
LLENGUA CATHALANA.

LA gramática es lo art que ensenya á parlar y escriurer correctament. Se divideix en quatre parts, que son: *analogía, sintáxis, ortografía y prosodia.*

ANALOGÍA.

LA analogía es la primera part de la gramática, que fa conèixer las paraulas ó parts de la oració ab todas sas propietats, variacions y circunstancias. Las paraulas ó parts de la oració de la lengua catalana son de vuyt especies, com las de la lengua latins, á saber: *noms, pronoms, verbs, particips, preposicions, adverbis, interjecciones y conjuncions.* Mes, ántes de tractar de estas parts, diré alguna cosa del article.

Se notarán también en esta obreta algunas particularidades de la lengua catalana molt dignas de saberse.

sempre las mateixas, inalterables y permanentes; y conservan en todas las lenguas la pureza del lenguaje, y contienen en pocas palabras lo que los gramáticos en largas y penosas reglas. Pero es de notar lo que dice don Juan de Yriarte, en alabanza de don Gregori Mayans y Siscar ab estas palabras: *Diestro en valerse de la filosofía vulgar en beneficio de la gramática, todo lo resume, y autoriza con numerosa copia de refranes: y no sin gravísimo fundamento; pues estos, en mi juicio, son los textos mas eficaces y convincentes para el intento, así por su notoria antigüedad, como porque, perpetuándose con la tradición del pueblo, que en materia de lenguas no suele ser tan inconstante como en las demas, conservan la primitiva pureza del idioma.* Mayans tom. 2 de las cartas, carta 69. pág. 340.

GRAMÁTICA

DE LA

LLENGUA CATHALANA.

LA gramática es lo art que ensenya á hablar y escribirer correctament. Se divideix en quatre parts, que son: *analogía, sintáxis, ortografía y prosodia.*

ANALOGÍA.

LA analogía es la primera part de la gramática, que fa conèixer las palabras ó parts de la oració ab todas sas propietats, variacions y circunstancias. Las palabras ó parts de la oració de la lengua catalana son de vuyt especies, com las de la lengua latina, á saber: *noms, pronoms, verbs, particips, preposicions, adverbis, interjecciones y conjuncions.* Mes, ántes de tractar de estas parts, diré alguna cosa del article.

Article.

Lo *article* no es part de la oració, perquè no es dicció significativa, sino nota ó senyal pera mostrar que lo nom comú ó apellatiu está en singular ó en plural, y si es del género masculí ó femení.

Es molt cert y constant que los *articles* de la llengua catalana son dos: *lo* y *la* en singular, y *los* y *las* en plural; axí dihem: *lo* home, *los* homes, *la* dona, *las* donas: *lo* senyor, *los* senyors, *la* senyora, *las* senyoras.

Lo usar *el* en catalá en lloch de *lo* es error manifest; puix may la llengua catalana ha tingut semblant *article*.

Antiguament se usava *les* en lloch de *las*, dihent: *les* dones, *les* altres persones, *les* corts celebrades; pero se deixá aquest us, dihent: *las* donas, *las* altres personas, *las* corts celebradas.

Lo *article* solament se junta ab noms comuns ó apellatius, com: *Lo* foch ho consum tot: *los* arbres, que

has plantat: *la* muller, que m' has donat: *las* flors, que has cullit: No mostres may lo forat del diner que has amagat: *Al* amic probal primer, ans quel hajas menester: *Dels* sacerdots *las* sobres, totas han de ser *dels* pobres: No mostres *als* fills amor, perquè not causen dolor. *Al* y *del*, *als* y *dels* son sinéresis ó contraccions, com se dirá en altra part.

Lo *article* *lo* se junta moltas vegadas ab lo infinitiu dels verbs, com: *Lo* poch parlar es sabiesa: *lo* escriurer li fa pérdrer *lo* llegir: may te pesará *lo* haver estudiat: *lo* mentir vol memoria; pero en aquest cas los infinitius se prenen per noms comuns.

Quant lo *article* *lo* se junta ab noms adjectius usats com substantius, se diu que es neutre, per exemple: *Lo* bo sempre es bo: *lo* barato es car: si no pots cumplir *lo* molt, cumple *lo* poch: perquè no cumples *lo* que has promes?

Declinació equivalent dels articles. (*)

Singular masculí.

Nominatiu.	Lo.
Genitiu.	De lo, ó del.
Datiu.	Pera lo, á lo, ó al.
Acusatiu.	Á lo, ó al.
Ablatiu.	Ab lo.

Plural.

Nominatiu.	Los.
Genitiu.	De los, ó dels.
Datiu.	Pera los, á los, ó als.
Acusatiu.	Á los, ó als.
Ablatiu.	Ab los.

Singular femení.

Nominatiu.	La.
Genitiu.	De la.
Datiu.	Pera la, á la, ó la.
Acusatiu.	Á la, ó la.
Ablatiu.	Ab la.

(*) Dich declinació equivalent, perquè los articles, noms y pronomes no tenen altra variació que de singular á plural. Lo article lo pert la o quant se junta ab la preposició á y de, com se dirá mes avant.

Plural.

Nominatiu.	Las.
Genitiu.	De las.
Datiu.	Pera las, á las, ó las.
Acusatiu.	Á las, ó las.
Ablatiu.	Ab las.

NOMS.

Los *noms* son aquellas paraulas que serveixen pera anomenar las personas ó cosas, ó pera expressar alguna qualitat. Si anomenan personas ó cosas se diuhen substantius, com: *Jesus, Maria, Joseph, ciutat, casa, vinya, hort*. Si sols expressan qualitat se diuhen adjectius, com: *dols, suau, sant, docto, gran, insigné, hermos*. Si los substantius no convenen sino á una sola cosa, se diuhen *proprios*, com: *Espanya, Barcelona, Mallorca*; si convenen á molts personas ó cosas, se diuhen *comuns* ó *apellatius*, com: *regne, ciutat, princep, duch, compte, marques, casa, flor*.

Se tenen per *proprios* los noms de baptisme, com: *Pere, Antoni, Maria, Eularia*, y los de casa ó familia, com: *Carbonell, Vives, Tórres, Fontseca*.

Los noms adjectius may estan sols en la oració, sino junts ab un nom substantiu expres ó sobrentes, com: *Jesús dulcissim, rey poderos, Maria purissima, reyna soberana, flor hermosa: Devem adorar al omnipotent, ço es á Dèu.*

Hi ha noms adjectius de una sola veu, y esta es masculina y femenina, com: *amable, noble, adorable, illustre, digne, liberal, cruel, fértil, humil, prudent, valent, contumás, constant, felis; axí dihem: home ó dona constant, home ó dona felis.* També hi ha adjectius de dos veus, la primera masculina y 1ª altra femenina, y esta termina sempre en *a* ab varietat de sillaba. En uns no se necessita mes pera formar la veu femenina que anyadir una *á* á la masculina, com: *nu, a, cru, a, balb, a, mal, a, bell, a, prim, a, clar, a, madur, a, amorós, a, ditxós, a, macis, a, brut, a, adult, a, cast, a, molest, a, net, a, coix, a.*

Altres mudan la *t* final en *da*, com: *afortunat, da, agut, da, humit, da, sòrs, da, suat, da, tossut, da.*

Altres mudan la *h* final en *a*, com:

poch, a, bronch, a, enterch, a, flach, a, sech, a, tosch, a, fosch, a.

Altres perden la *h*, y mudan la *c* en *ga*, com: *antich, ga, groch, ga, llarch, ga.*

Altres mudan la *g* final en *ja* y perden la *i*, com: *roig, ja, boig, ja.*

Altres anyadeixen *n* ántes de la *a*, com: *bo, na, bufó, na, rodó, na, ple, na, ningú, na, algú, na, cathalá, na.*

Altres mudan la *u* vocal en *va*, com: *actiu, va, altiu, va, compassiu, va, blau, va, nou, va.*

Altres mudan la *o* en *a*, com: *totxo, a; y axí, no sols tenen veu femenina en *a* en la llengua cathalana los adjectius masculins que terminan en *o*, sino molts altres, y esta es una de las riquesas de nostra llengua. Tots los adjectius en *isim* tenen també duas veus, com: *amantissim, a, suavissim, a, bonissim, a, purissim, a.* Es de advertir acerca del adjectiu *bo* y *bon*, que ántes de substantiu masculí se usa *bon*, com: *bon dia, bon home; y se usa bo* si se colloca despres,*

com: fa un dia *bo*, es un home *bo*.

Positiu, comparatiu y superlatiu.

Los adjectius que no fan mes que expressar simplement la qualitat, se diuen *positiu*, com: *bo*, *mal*, *gran*, *peit*. Si augmentan ó disminueixen la significació, comparant una cosa ab altra, se diuen *comparatiu*, com: *millor*, *pitjor*, *major*, *menor*. Si expressan la qualitat en un grau superior, se diuen *superlatiu*, com: *optim*, *peessim*, *maxim*, *minim*, y tots los que terminan en *issim*, com: *bonissim*, *santissim*.

La comparació se expressa á vegadas ab lo adverbí *mes* si es de augment, y ab lo adverbí *menos* si es de disminució, com: *mes docte*, ó *menos docte* que Cicero. Lo grau *superlatiu* se expressa també ab lo adverbí *molt*, com: *molt docte*, *molt sabi*, y antigament ab lo adverbí *fort*, com: es un aere *fort gran* é notable, é una virtut *fort singular* y famosa.

Numerals.

Si los adjectius serveixen pera contar, numerar ó ordenar, se diuen *numerals*, y se divideixen en *cardinals* y *ordinals*. Los *cardinals* son: *hu*, *un*, *una*, *dos*, *tres*, *quatro*, *cinch*, *sis*, *set*, *vuyt*, *nou*, *deu*, *onze*, *dotse*, *tretse*, *catorse*, *quinse*, *setse*, *disset*, *divuyt*, *dinou*, *vint*, *vint y hu*, *vint y dos*, &c. *trenta*, *quaranta*, *cinquanta*, *seixanta*, *vuytanta*, *noranta*, *cent*, *mil*, *compte* ó *millió*. Los *ordinals* son: *primer*, *a*, *segon*, *a*, *tercer*, *a*, *quart*, *a*, *quint*, *a*, &c.

Primitiu y derivats.

Los noms que no se forman ni se derivan de altra veu del propri idioma, se diuen *primitiu*, com: *mar*, *terra*, *arbre*, *flor*. Si se derivan de altra veu del propri idioma, se diuen *derivats*, com: *marina*, *terreno*, *arboleda*. De estos uns son *diminutiu*, com: de auell *auellet*, de home *homenet*, de obra *obreta*, de pobre *po bret*, de poble *poblet*. Aitres son au-

mentatiu, com : de sant *santás*, de llibre *librás*, de aucell *aucellás*. Uns son de aprecí, com : *santet*, *libret*; altres de despreci, com : *santurró*, *librot*.

Géneros dels noms.

Los géneros, segons los gramàtics, son cinch, masculí, femení, neutre, comú de dos y comú de tres; encara que propriament parlant no son mes que dos, masculí y femení.

Del género masculí son tots los noms propis y comuns de homes y de mascles, y tots los que signifícan cosa ques concebeix semblant á home, com : *Carlos*, *Juan*, *Déu*, *àngel*, *caball*, *bou*.

Del género femení son tots los noms propis y comuns de donas y de femellas, y tots los que signifícan cosa ques concebeix semblant á dona, com : *Maria*, *Eularia*, *Deesa*, *ninfa*, *euga*, *vaca*.

Del género neutre son totas las veus dels noms adjectius, quant se usan com noms substantius, per exemple, quant dihem : *lo bo* es apreciable, *lo cert* es, *lo constant*, *lo útil*,

y algunas veus dels pronoms, com : *axó*, *açó*, *alló*, *lo meu*, *lo teu*, *lo seu*.

Del género comú de dos son alguns noms que igualment convenen á mascle que á femella, com : *màrtir*, *pobre*, *jove*; y del género comú de tres son tots los noms y pronoms adjectius.

Quant per medi de la significació no se pot conèixer de qué género es un nom, se déu atèndrer al us dels authors, perque altrament seria difícil y penós establir reglas cestas de la terminació. Si diguessem, per exemple, que los noms terminats en *a* son femenins, com : *la taula*, *la carta*, *la espasa*, luego encontrariam molts altres que son masculins, com : *lo dia*, *lo cometa*, *lo planeta*, *lo mapa*, *lo sistema*, *lo clima*, &c. y axí serian mes las excepcions que las reglas generals. Lo us y la práctica es lo millor mestre en esta materia.

Números dels noms.

Los números dels noms son dos, singular y plural. Singular es quant lo nom signifíca una sola persona ó

cosa, com: *lo rey, la reyna, lo princep, la ciutat*. Plural es quant lo nom significa moltes personas ó cosas, com: *los reys, las reynas, los princeps, las ciutats*.

Hi ha alguns noms, que tenen singular y no plural, com son tots los noms propis, per exemple: *Joseph, Barcelona, Ebro, Montserrat*; los de metalls, com: *l'or, la plata, lo ferro, lo estaÿ*; alguns de grans, com: *lo blat, la civada*; los de virtuts y vicijs, com: *la fe, la esperansa, la charitat, la superbia, la avaricia*. Altres noms hi ha que tenen plural y no singular, com: *las calsas, las tanallas, las tisóras, las graellas, vis brasalets, los clamastechs, los trespeus, las partetas, las pinsetas, las morrellas, las alfórrias, las estrémas, las pellynas, las expensas, las póstrés, las falullas, las tovallas, los prims, los encenals, las ténébras, las témporas, las matines, &c.*

D Formació del plural.

Pera formar lo plural dels noms catalans es menester aténdrer si lo nom acaba ab vocal aguda ó no agu-

da, ó ab consonant. Si lo nom acaba ab vocal no aguda ó ab consonant, forma lo plural anyadint una *s*, com: *carta cartas, arbre arbres, llansol llansols, castell castells, plet plats, llum llums, núbol núbols*. Si lo nom acaba ab vocal aguda, se anyadeix *ns*, com: *rahó rahons, pa pans, jardí jardins, ocasió ocasions, rubí rubins*. Los acabats en *s* terminan regularment lo plural en *os*, com: *interés intereses, religioso religiosos, tapis tapissos, cedás cedassos*; y també los acabats en *x*, com: *feix feixos, peix peixos, mateix mateixos*.

Casos dels noms.

Los casos en la llengua llatina son las varias terminacions de un nom, y son sis: *nominatiu, genitiu, datiu, acusatiu, vocatiu y allatiu*. Los noms de la llengua catalana no tenen propis y verdaders casos, com los de la llengua llatina, perque no tenen altra variació que de singular á plural; no obstant los dono la forma de declinació per casos equivalents, ço es, distingits per medi de las preposicions

(14)
de, pera, á, ab, per, com, &c. de esta manera:

Declinació dels noms propis.

Los noms propis se declinan ab preposicions y sens articles, per exemple:

Sing. masculí.
Nominatiu. Càrlos.
Genitiu. De Càrlos.
Datiu. Pera Càrlos, ó á Càrlos.
Acusatiu. Á Càrlos.
Vocatiu. Càrlos.
Ablatiu. Ab Càrlos.

Sing. femení.
Nominatiu. María.
Genitiu. De María,
Datiu. Pera María, ó á María.
Acusatiu. Á María.
Vocatiu. María.
Ablatiu. Ab María.

Declinació dels noms comuns.

Sing. masculí.
Nominatiu. Lo príncep.
Genitiu. Del príncep.

(15)
Datiu. Pera lo príncep, ó al príncep.
Acusatiu. Al príncep.
Vocatiu. O príncep.
Ablatiu. Ab lo príncep.

Plural.

Nominatiu. Los prínceps.
Genitiu. Dels prínceps.
Datiu. Pera los prínceps, ó als prínceps.
Acusatiu. Als prínceps.
Vocatiu. O prínceps.
Ablatiu. Ab los prínceps.

Sing. femení.

Nominatiu. La reyna.
Genitiu. De la reyna.
Datiu. Pera la reyna, ó á la reyna.
Acusatiu. A la reyna.
Vocatiu. O reyna.
Ablatiu. Ab la reyna.

Plural.

Nominatiu. Las reynas.
Genitiu. De las reynas.
Datiu. Pera las reynas, ó á las reynas.

Acusatiu.	À las reynas.
Vocatiu.	O reynas.
Ablatiu.	Ab las reynas.

Declinació dels noms adjectius.

Los noms adjectius no se declinan per sí sols, sino units ab un substantiu, dihent: *Nominatiu.* Lo home honest, la dona honesta. &c. però omítesch posar per extens la sua declinació.

Advertencias.

La paraula *gent* es un nom substantiu, que ve de *gens gentis* llatí; y encara que en singular expressa multitud de personas, per exemple quant dihem: hi ha molta *gent* en la iglesia, ço es, moltes personas; no obstant alguna vegada se usa en plural, v. g. las *gens* bárbaras del nord. *Gens* sens *t* es adverbí negatiu, axí dihem: no hi ha *gens* d'aygua en la font.

La paraula *pas* derivada del llatí *passus*, que significa lo moviment del peu ab que se avansa lo un del altre, es nom substantiu; pero quant se uneix ab lo adverbí *no*, pera dar mes for-

(17)
ça á la expressió, es adverbí negatiu; axí dihem: jo non tinch pas de axó.

La paraula *res*, derivada del llatí *res, rei*, que significa cosa, es nom substantiu, y axí dihem: portas *res*? que es lo mateix que dir: portas alguna cosa? No tinch *res* pera darte, no tinch cosa pera darte. Pero á vegadas es adverbí negatiu, quant dihem: no ho estimo *res*.

PRONOMS.

LO pronom es una paraula ó part de la oració que se posa en lloch de un nom. Uns son substantius, y altres adjectius. Los pronoms substantius son: *jo, tu, ell, si*, y tenen las variacions següents:

Pronom de primera persona.

Sing. masc. y fem.

<i>Nominatiu.</i>	Jo.
<i>Genitiu.</i>	De mi.
<i>Datiu.</i>	Me, á mi, ó pera mi.
<i>Acusatiu.</i>	Me, ó á mi.
<i>Ablatiu.</i>	Ab mi.

Plur. masc.

<i>Nominatiu.</i>	Nos, ó nosaltres.
<i>Genitiu.</i>	De nosaltres.
<i>Datiu.</i>	Nos, á nosaltres, ó pera nosaltres.
<i>Acusatiu.</i>	Nos, ó á nosaltres.
<i>Ablatiu.</i>	Ab nosaltres.

Plur. fem.

<i>Nominatiu.</i>	Nos, ó nosaltras.
<i>Genitiu.</i>	De nosaltras.
<i>Datiu.</i>	Nos, á nosaltras, ó pera nosaltras.
<i>Acusatiu.</i>	Nos, ó á nosaltras.
<i>Ablatiu.</i>	Ab nosaltras.

*Pronom de segona persona.**Sing. masc. y fem.*

<i>Nominatiu.</i>	Tu.
<i>Genitiu.</i>	De tu.
<i>Datiu.</i>	Te, á tu, ó pera tu.
<i>Acusatiu.</i>	Te, ó á tu.
<i>Vocatiu.</i>	Tu.
<i>Ablatiu.</i>	Ab tu.

Plur. masc.

<i>Nominatiu.</i>	Vos, ó vosaltres,
-------------------	-------------------

<i>Genitiu.</i>	De vosaltres.
<i>Datiu.</i>	Vos, á vosaltres, ó pera vosaltres.
<i>Acusatiu.</i>	Vos, ó á vosaltres.
<i>Vocatiu.</i>	Vos, ó vosaltres.
<i>Ablatiu.</i>	Ab vosaltres.

Plur. fem.

<i>Nominatiu.</i>	Vos, ó vosaltras.
<i>Genitiu.</i>	De vosaltras.
<i>Datiu.</i>	Vos, á vosaltras ó pera vosaltras.
<i>Acusatiu.</i>	Vos, ó á vosaltras.
<i>Vocatiu.</i>	Vos, ó vosaltras.
<i>Ablatiu.</i>	Ab vosaltras.

*Pronom de tercera persona.**Sing. masc.*

<i>Nominatiu.</i>	Ell.
<i>Genitiu.</i>	De ell.
<i>Datiu.</i>	Á ell, pera ell, ó li.
<i>Acusatiu.</i>	Á ell, ó lo.
<i>Ablatiu.</i>	Ab ell.

Plural.

<i>Nominatiu.</i>	Ells.
<i>Genitiu.</i>	De ells.
<i>Datiu.</i>	Á ells, pera ells, ó los.

(20)

Acusatiu. A ells, ó los.
Ablatiu. Ab ells.

Sing. fem.

Nominatiu. Ella.
Genitiu. De ella.
Datiu. A ella, pera ella, ó li.
Acusatiu. A ella, ó la.
Ablatiu. Ab ella.

Plural.

Nominatiu. Ellas.
Genitiu. De ellas.
Datiu. A ellas, pera ellas, ó las.
Acusatiu. A ellas, ó las.
Ablatiu. Ab ellas.

Sing. y plur. masc. y fem.

Genitiu. De sí.
Datiu. A sí.
Acusatiu. Se, á sí, ó pera sí.
Ablatiu. Ab sí.

Advertencias.

Las propias veus del plural dels pronoms *jo* y *tú* son *nos* y *vos*; pero lo us las ha anyadit los plurals *altres* y *altres*, y axí dihem *nosaltres*, *vosaltres*.

(21)

Las veus *me*, *te*, *nos*, *vos*, *li* y *se* se pososan algunas vegadas als verbs, y en especial als infinitius, als imperatiu y als gerundius, de esta manera: *Recordantme* del mal que he fet, *prechte*, *supliche*, *senyor*, &c. *Vestan*, *malvat*, *fesme* aquest plaer, *ell vol matarme*; *pégali*, *flócali*, *tiralli*, *cáscali*, *dali*.

Lo pronom *ell* se usa á vegadas en un sentit neutre, quant dihem: *ell* es cert, *ell* es ver, *ell* es bo, com en frances *il* est certain, *il* est vrai, *il* y a.

La veu *li* pren origen del datiu *illi* dels llatins, y es sempre de datiu, per exemple: Parla al pobre ab amor, no *li* fassas deshonor: Lo marit á la muller *tingali* lo menester: Qui del llop parla prop *li* ix: No *li* arrendo la ganancia: *jo li* daré la corona: *jo li* he fet pérdrer la consuetut de jurar: *se li* donará dos sous per lliura.

La veu *lo* sempre es de acusatiu, per exemple: Senti un ca fort hudo- lar, y *sentintlo* vaigme despertar: Sil arbre gran vinclar voldrás, ans *quel* vincles *lo* trencarás: Qui mal cerca prest *lo* troba.

La sempre es de acusatiu, com:

Los deputedats tenen concedit lo us de venera, y la facultat de portarla: La almoyna, quant *la* farás, no mires á qui *la* fas: Davol fembra no prengas amistansa, car *la* pren y tost *la* liansa.

Las veus *los* y *las* son de datiu y acusatiu plurals, per exemple:

Los en datiu.

Lo rey *los* doná lo cástich que mereixian: lo pare *los* escribia cartas consolatorias: á pare y mare poch *los* plahias: Si haurás molts fills, algun bon art *los* mostrarás per passar llur vida.

Los en acusatiu.

Si miras als estaments, tots *los* veurás descontentos: *sils* véus, *nols* mires: encara *quels* veja, *nols* coneixeré: los sentiis *los* empleas molt malament: los manaments poch *los* observas.

Las en datiu.

Á *las* fembras qui mes *bels* fa, pitjors *las* ha: *quils* fa dur vena han per

valent: lo que *bels* ve sempre *las* plau, *las* plau caliu en lo gener, lo raig del sol en juliol *las* es plahent: De *las* fembras not déus fiar, ni amor *las* vullas mostrar; si tal consell tu podrás far, be serás sabi: Si has fillas á maridar, y has que *las* pugas donar, dónals marit, y sens tardar vagen defora. Pero dita veu en datiu es mes usada ab *sinéresis* que sens ella, com se véu en *bels*, *quils*, *dónals*, lo que se explicarà mes avant.

Las en acusatiu.

Las festas manadas poch *las* guardava, *las* obras de misericordia no *las* sabia: Casas fetas de robar *las* veurás enderrocar: En quant á *las* lleys deuen subsistir *las* del consistori. (*) Estas mateixas veus son articles si se juntan ab noms, y son pronoms si se juntan ab verbs.

Lo pronom *si* se diu reciproc, per-

(*) Antiguament se usava *les* en lloch de *las* en acusatiu, per exemple: Se estatuhéix, que *les* mercaderías que no haurán venut puguen tornarles carregar ab *les* dites galas-

que per medi de ell retorna lo verb la significació al subjecte, com: Lo home se enganya: Qui sol se aconsella, sol se penedeix: Ab excusas den Pau en Pere se escalfa.

Pronoms adjectius.

Los pronom adjectius se divideixen en *demonstratius*, *possessius* y *relatius*.

Los *demonstratius* serveixen pera senyalar, y son:

Sing. masc. fem. y neut.

Nominatiu. Est, esta, açó.

Genitiu. De est, de esta, de açó. &c.

Plural.

Nominatiu. Estos, estas.

Genitiu. De estos, de estas, &c.

Sing. masc. fem. y neut.

Nominatiu. Eix, eixa, axó.

eas, que portades les haurán: Que no sie licit fer les tals cosas, é si fetes les haurán, é les farán, sien suspesos; mes despres se deixá aquest us.

Genitiu. De eix, de eixa, de axó. &c.

Plural.

Nominatiu. Eixos, eixas.

Genitiu. De eixos, de eixas. &c.

Ho es un pronom neutre de esta classe, derivat del *hoc* dels llatins com se dirá mes avant.

Los següents son composts del adverb *aquí* y dels pronom *est*, *eix* y *ell*, com.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Aquest, aquesta.

Genitiu. De aquest, de aquesta. &c.

Plural.

Nominatiu. Aquestos, aquestas.

Genitiu. De aquestos, de aquestas. &c. ®

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Aqueix, aqueixa.

Genitiu. De aqueix, de aqueixa, &c.

Plural.

Nominatiu. Aqueixos, aqueixas.
Genitiu. De aqueixos, de aqueixas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Aquell, aquella.
Genitiu. De aquell, de aquella. &c.

Plural.

Nominatiu. Aquells, aquellas.
Genitiu. De aquells, de aquelles. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo mateix, la mateixa.
Genitiu. Del mateix, de la mateixa. &c.

Plural.

Nominatiu. Los mateixos, las mateixas.
Genitiu. Dels mateixos, de las mateixas. &c.

Lo pronom *est* y *aquest* serveixen pera expressar lo que está prop de

aquell que parla; *eix* y *aqueix* lo que está cerca de aquell ab quis parla; y *ell* y *aquell* denotan lo que está lluny ó remot.

Aquesta paraula *ho* es un pronom neutre, derivat del pronom *hoc* dels latins; y es equivalent de *axó*, per exemple: *Ho* ha pres ab la capilla, y *ho* deixarà ab la mortalla: Si vols ser papa, pòsatho al cap: lo foch *ho* consum tot: com *ho* havem dit: jo *ho* sé per haverho llegit: Déu tot *ho* té present: Per ditxo ab pocas paraulas, se déu donar lo preu fet al que per manco ó millor *ho* farà, encarregant-ho á llurs consciencias. Com lo caixer se podria descuydar de assentarho, será convenient, que done comptes al instant de haverho comprat, y déu adjudicarho lo tribunal, com *ho* diu lo mateix capitol: anauho á véurer.

La paraula *en* á vegadas es un pronom neutre, que equival á *axó* ó de *axó*, per exemple, quant dihem: Parlam de cols, la mare *en* cuyna: Gañ escaldat ab aygua tebia *en* tè prou. A vegadas es adverbi de lloch; per exemple, quant dihem: jo *men* aniré; que se enten de *aquí* ó de *allí*: si *ten* vas

vesten en nom de Deu. Y á vegádas se usa com article, y axí dihem: Primer es en Roca, que sos fills: Fer en Joan de Tarragona: Val tan com la carrabina den Ambrós: Es la casa den Garlanda: Lo secret den Ameller: Ab excusas den Pau en Pere se escaltia: Aquestas son las ordinacions, quel senyor rey en Jaume, de bona memoria, ha fetes en la ciutat de Barcelona; y també dihem: en Pere, en Joan, en Tórres, en Fontseca. Es abus ó corruptela lo dir y escriurer an en loch de en, axí no dirém: an vols de axó? sino en vols? an tens? sino en tens?

Los possessius son los que denotan possessio de alguna cosa; puix si jo dich: la mia capa, denoto que jo sò lo possessor de ella, y son:

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo meu, la mia, ó la meva.

Genitiu. De lo meu, de la mia, ó de la meva. &c.

Plural.

Nominatiu. Los meus, las mias, ó las mevas.

Genitiu. De los meus, de las mias, ó &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo teu, la tua, ó la teva.

Genitiu. De lo teu, de la tua, ó de la teva. &c.

Plural.

Nominatiu. Los teus, las tuas, ó las tevas.

Genitiu. Dels teus, de las tuas, ó de las tevas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo seu, la sua, ó la seva.

Genitiu. De lo seu, de la sua, ó de la seva. &c.

Plural.

Nominatiu. Los seus, las suas, ó las sevas.

Genitiu. Dels seus, de las suas, ó de las sevas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo nostre, la nostra.

(30)

Genitiu. Del nostre , de la nostra. &c.

Plural.

Nominatiu. Los nostres, las nostras.

Genitiu. Dels nostres , de las nostras. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. La vostre , la vostra.

Genitiu. Del vostre , de la vostra. &c.

Plural.

Nominatiu. Los vostres , las vstras.

Genitiu. Dels vostres , de las vstras. &c.

Estas veus *mon, ma, ton, ta, son, sa* del singular, y *mos, mas, tos, tas, sos, sas* del plural son derivadas dels *possessius meu, teu, seu*, y se usan devant de noms sens articles, de esta manera: *mon* enteniment, *ma* voluntat, *ma* trista sort, *mos* treballs, *mas* peras: *son* poder, *sa* força, *sos* fills. Se troba també *llur* y *llurs* en lloch

(31)

de *son, sa, sos y sas*, y se diu encara *llur* pare, *llur* mare, *llurs* parents.

Los pronoms *relatius* son los que se refereixen á un antecedent, y encara que per aquesta rahó tots los pronoms son *relatius*, no obstant entenem sols per *relatius* los següents:

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Qui, quina.

Genitiu. De qui, de quina. &c.

Plural.

Nominatiu. Quins, quinas.

Genitiu. De quins, de quinas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Que, lo que, la que.

Genitiu. De que, de lo que, de la que. &c.

Plural.

Nominatiu. Que, los que, las que.

Genitiu. De que, de los que, de las que. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Qual, lo qual, la qual.

Genitiu. De qual, del qual, de la qual. &c.

Plural.

Nominatiu. Quals, los quals, las quals.

Genitiu. De quals, de los quals, de las quals. &c.

Si estos pronoms se emplean para preguntar se diuhen interrogatiu, per exemple: *Qui* ha criat lo cel y la terra? *Quil* de vosaltres es lo major? *Quina* virtud es la mes excellent? *Que* has fet? *Que* hora es?

Si denotan admiració, se diuhen admiratiu, com: *Que* pena! *Que* desgracia! Ah *que* dolor! *Quin* plor! *Quin* plan! *Quin* torment! *Quin* sospir! *Quina* gran basca! *Quina* angustia!

Pronoms indefinits.

Los pronoms indefinits son: *un*, *una*, *quiscun*, *na*, *qualsevol*, *altre*, *a*, *algú*, *na*, *ningú*, *na*, *cada*, *cadahu*, *na*, *los demes*, *cert*, *ta*, *pochs*, *tots*, *molts*, &c.

VERBS.

LO verb es una veu, que significa acció ó passió, y se divideix en *actiu*, *passiu*, *neutre*, *regular*, *irregular*, *personal*, *impersonal* y *defectiu*. Lo verb *actiu* es lo qui significa acció, com *amar*, *comprar*. Lo verb *passiu* es lo qui significa passió, com *ser amat*, *ser comprat*. Es *neutre*, quant la acció no passa á altre, com *viuer*, *dormir*. Es *regular*, si se conforma ab las reglas de la conjugació, com *amar*; y es *irregular*, si no s'hi conforma, com *amar*, *dir*, *fer*. Se diu *personal*, si tè totas las personas, com *comprar*; y se diu *impersonal*, quant no tè sino las terceras personas del singular. Enfi, es *defectiu*, si li faltan temps ó personas, com *pláurer*,

Accidents del verb.

Lo verb se conjuga per modos, temps, números y personas. Los modos son tres: modo absolut ó *indicatiu*, modo condicional ó *subjunctiu*, y modo *imperatiu*.

Genitiu. De qual, del qual, de la qual. &c.

Plural.

Nominatiu. Quals, los quals, las quals.

Genitiu. De quals, de los quals, de las quals. &c.

Si estos pronoms se emplean para preguntar se diuhen interrogatiu, per exemple: *Qui* ha criat lo cel y la terra? *Qual* de vosaltres es lo major? *Quina* virtud es la mes excellent? *Que* has fet? *Que* hora es?

Si denotan admiració, se diuhen admiratiu, com: *Que* pena! *Que* desgracia! Ah *que* dolor! *Quin* plor! *Quin* plan! *Quin* torment! *Quin* suspirar! *Quina* gran basca! *Quina* angustia!

Pronoms indefinits.

Los pronoms indefinits son: *un*, *una*, *quiscun*, *na*, *qualsevol*, *altre*, *a*, *algú*, *na*, *ningú*, *na*, *cada*, *cadahu*, *na*, *los demes*, *cert*, *ta*, *pochs*, *tots*, *molts*, &c.

VERBS.

LO verb es una veu, que significa acció ó passió, y se divideix en *actiu*, *passiu*, *neutre*, *regular*, *irregular*, *personal*, *impersonal* y *defectiu*. Lo verb *actiu* es lo qui significa acció, com *amar*, *comprar*. Lo verb *passiu* es lo qui significa passió, com *ser amat*, *ser comprat*. Es *neutre*, quant la acció no passa á altre, com *viuer*, *dormir*. Es *regular*, si se conforma ab las reglas de la conjugació, com *amar*; y es *irregular*, si no s'hi conforma, com *amar*, *dir*, *fer*. Se diu *personal*, si tè totas las personas, com *comprar*; y se diu *impersonal*, quant no tè sino las terceras personas del singular. Enfi, es *defectiu*, si li faltan temps ó personas, com *pláurer*,

Accidents del verb.

Lo verb se conjuga per modos, temps, números y personas. Los modos son tres: modo absolut ó *indicatiu*, modo condicional ó *subjunctiu*, y modo *imperatiu*.

Lo infinitiu es una veu del verb, que serveix pera anomenarlo, y tè naturalesa de nom; axí dihem: lo *mentir* vol memoria.

Los temps dels verbs son tres: *present*, *pretèrit* y *futur*, com: *jo amo*, *amí* y *amaré*. Los números son dos: *singular*, que expressa un, com: *jo amo*; y *plural*, que expressa dos ó molts, com: *nosaltres amam*. Las personas son tres del *singular*, *jo*, *tu*, *ell*, y tres del *plural*, *nosaltres*, *vosaltres*, *ells*.

A mes tenen los verbs *gerundius* y *participis*. Los *gerundius* son una veu del verb, que expressa que la cosa se està fent. Los de la primera conjugació terminan en *ant*, com: *amant*; los de la segona en *ent*, com: *tement*; los de la tercera en *int*, com: *umplint*. Los *participis* son unas veus, de las que parlarem més avant.

Conjugacions.

Las conjugacions dels verbs cathalans son tres, y se diferencian entre sí per la diferent terminació del infinitiu. La primera es la dels verbs

que terminan lo infinitiu en *ar*, com: *amar*; la segona es la dels verbs que terminan lo infinitiu en *er*, com: *témer*, *entèndrer*, *conèixer*, *mereixer*; la tercera es la dels verbs que terminan lo infinitiu en *ir*, com: *umplir*, *agrahir*.

Antes de ordenar las conjugacions dels verbs cathalans, me es precis advertir algunas cosas. 1. Que algunas veus dels verbs pareixerán tal vegada estranyas, per exemple: los pretèrits imperfects del indicatiu *queya*, *seya*, *veya*, *deya*, *reya*, *treya*, *jeya*; los pretèrits perfets *juguí*, *riguí*, *beguí*, *cabí*, *fiu*, *sabí*; los presents de subjunctiu *dolgam*, *dolgau*, *sentiam*, *sentiau*, *rebam*, *rebau*, *viscam*, *viscau*, *condolgam*, *condolgau*, *digam*, *digau*, *seguiam*, *seguiau*, *fassam*, *fassau*, &c; pero son molt en us en los authors, com se veu en estos exemples: Diu *Jaume Roig*: La tua flor entre las suas *jeya*: Ni dels guants *treya* las mans: Ab tot sen *reya*. Diu *Fr. Anselm*: *Deya* la vella *Perica*, la esquina, quant naix, ja pica. Diu la *Recopilació* de varios documents: Los diners se *deyan* antigament *deners*,

perque valian la desena part de una moneda. Diu lo llibre dels consells: Cert noy *cabi*, ni res *sabi*: Per temps avant *sabi* la fi: Ma de paper, ploma y tinter ella tenia, quen escribia may ho *sabi*: Jo noy *cabi*, si ella sabes que hi *cabes*, car nòu celara. Diuhen los capitols de Corts: Perque *sentiam* be de la paga dels tributs, establiré lo modò com vos *degau* portar: Vull que esta pena *incoregau*. Diu la oració Dom. No *permetau* que nosaltres *caygam* en la tentació. En lo llibre de la passió diu S. Pere á S. Joan: *Seguam* á JESU CHRIST. Diuhen los jueus: *Fassamli* una corona de puntas de jonchs marins. &c.

ii. Que hi ha molta varietat entre los authors cathalans en lo present de subjunctiu, per exèmple, del verb *ser* ó *esser*, uns diuhen *sia*, *sias*, y altres *sie*, *sies*; del verb *estar*, uns diuhen *estigue*, *estigues*, y altres *estiga*, *estigas* ó *estigua*; del verb *voler*, uns diuhen *vulga* ó *vulla*, y altres *vulgue*, *vulguie* ó *vulle*; del verb *haver*, uns diuhen *haja*, y altres *hage* ó *hagia*; del verb *fer*, uns diuhen *fassa*, y altres *fasse* ó *fassia*. A

vista de esta varietat de parers, usaré en las conjugacions dels verbs las ditas primeras veus, perque se acercan mes á las regulars; axí al present de subjunctiu diré *sia* y no *sie*, *vulla* y no *vulguia*, *haja* y no *hage*, ni *hagia*, *valga* y no *valguia*, *vensa* y no *vegia*, *vensa* y no *vensia*, *fuja* y no *fugia*, *ame* y no *amia*, *cante* y no *cantia*, *tinga* y no *tingua*, *tema* y no *temia*, &c.; perque es lo mes comú en los authors, com se veu en estos exèmples. Diu la oració Dom. *Sia* santificat lo vostre sant nom. Diu lo Peregrí: Pero, germá, *siaue* avis. Diu Jaume Roig: *Vullas*, Senyor, oír ma oració: *Vulla* Dèu que *sia* axí: Allá se las *haja*: Senyor, pietat *hajau* de mi: *Fassas* la vostra voluntat: *valgam* Dèu: *valgans* lo haver vingut: *vejas* ma figura. Diu lo llibre dels consells: Et si comensa guarda not *vensa*: Es precis que *fija*, que non *defija*; y diu lo aforisme: *Canten* papers, y *mentan* barbas.

iii. Es menester tenir present: que las rael, origen y principi de que proceheixen tots los temps de un verb, son lo present de indicatiu, lo pre-

térit perfet y lo futur. Del present naixen tots los presents y preterits imperfets del indicatiu. Del préterit lo pretérit perfet del subjunctiu. Del futur naix lo pretérit imperfet del subjunctiu ó la veu *ria*.

iv. Que respecte que los verbs *haber*, *ser* ó *esser* son verbs auxiliars ó de socorro, lo primer pera formar los temps composts, y lo altre la passiva, puix los verbs cathalans no tenen veus proprias com los llatins pera expressarla; me ha paregut collocar la conjugació de dits verbs despres dels temps simples del verb *amar*, pera denotar ab claredat lo us que devem fer de ells.

v. Que la llengua cathalana y francesa no tenen futur condicional ó del subjunctiu com los llatins, que tenen *amavero*, *amaveris*, y los castellans, que tenen *amare*, *amares*; y en lloch de ell nos servim del futur de indicatiu, ó del futur compost, ó del present de subjunctiu; per exemple: diuen los llatins, *ad videndum ibimus*, *cum adveneris*, y los castellans, *irémos á verle quando llegare*; los cathalans, *anirém á véurel quant*

arribará; los francesos, *nous irons le voir, quant il será arrivé*. Los llatins diuen, *veni cum volueris*, y los castellans *ven quando quisieres*; los cathalans *vina quant vullas*; los francesos *venez quand vous ferá plaisir*. Així mateix, *quid quid habueris*, lo que tuvieres, lo que tindrás, *ce que vous aurez*.

vi. Que en las conjugacions dels verbs se omiteixen los participis; perque lo participi es una part de la oració distincta y separada, y se tractará de ell en son lloch propi y determinat. Sols se expressan los gerundius, perque son una part del verb. (*)

(*) En esta part dels verbs he volgut remirarme; y no obstant segons lo concepte de alguns hauré errat: perque á cada poble li apar que lo seu us de llengua es lo millor. En las riberas del Ebro se parla de una manera, y en las del Ter de altra, com també lo manchego pronuncia distintament del andaluz. Perçó he procurat acomodarme á tots, conformantme mes ab los authors autichs que ab los moderns.

Primera Conjugació.

Los verbs de la primera conjugació terminan lo infinitiu en *ar*, la primera persona del present de indicatiu en *o*, la segona en *as*, y lo pretèrit perfet en *i*, de esta manera:

AMAR.

Indicatiu.

Present. *Singular*. Jo Amo, tu *amas*, ell ama. *Plural*. Nosaltres Amam, vosaltres amau, ells aman (*).

Pretèrit *imperfet*. Sing. Amava, amavas, amava. *Plur*. Amavam, amavau, amavan.

Pretèrit *perfet*. Sing. Ami, amares, amá, *Plur*. Amàrem, amàreu, amàren.

Futur. Sing. Amaré, amaras, amará. *Plur*. Amarém, amaréu, amarán.

Subjunctiu.

Present. Sing. Ame, ames, ame, *Plur*. Amem, ameu, amen (**).

(*) Per causa de brevedad se omiteixen las personas en los demés temps, y será fácil á quiscun lo anyadir las á tots los verbs.

(**) En los temps del subjunctiu se déu anyadir en totas las personas *Es precis que*, ó altra conjunció, ménos en la veu *rio*.

Pretèrit *imperfet*. Sing. Amaria, amarias, amaria. *Plur*. Amariam, amariau, amarian.

Pretèrit *perfet*. Sing. Amás, amásseu, amás. *Plur*. Amássem, amásseu, amássem.

Imperatiu.

Present. Sing. Ama tu, ame ell. *Plur*. Amem vosaltres, amau vosaltres, amen ells.

Gerundiu Amant.

Axi mateix abandonar, alabar, buscar, cantar, condemnar, consolar, encontrar, declarar, ensenyar, presentar, inclinar, judicar, meditar, multiplicar, descansar.

Haver.

Indicatiu.

Present. Sing. He amat, has amat, ha amat, *Plur*. Havem ó hem amat, haveu ó heu amat, han amat (*).

(*) Lo particip *amat* ó altre se déu anyadir en tots los temps y personas del verb *haver*. Alguns diuen *hem* y no *havem*, per exemple: A se que *l'heu* fet a bona; y *tombé heu* en lloch de *haveu*, com: O *Deu*, com *heu* mort en crea! També se troba *haga* en lo present de subjunctiu en lloch de *heja*.

Pret. *imp. Sing.* Havía, havías, havia.
Plur. Haviam, havíau, havían.

Pret. *perfet. Sing.* Haguí, haguères,
 hagué. *Plur.* Haguérem, hagué-
 reu, haguéren.

Futur. *Sing.* Hauré, haurás, haurá.
Plur. Haurém, hauréu, haurán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Haja, hajas, haja. *Plur.*
 Hajám, hajau, hajan.

Pret. *imperfet. Sing.* Hauria, haurías,
 hauría, *Plur.* Hauriam, hauríau,
 haurían.

Pret. *perfet. Sing.* Hagués, haguésses.
 hagués. *Plur.* Haguéssem, ha-
 guésseu, haguéssem.

Gerundiu Havent.

Ser ó Esser.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Sò amat, ets amat, es
 amat. *Plur.* Som amats, sou amats,
 son amats. (*).

(*) Lo particip *amat* ó *amats* se deu anya-
 dir & tots los temps, números y personas
 del verb *ser* pera formar la passiva. Lo par-
 ticip de pretérit de qualsevol verb, com *amat*,
comprat, en lo temps compost de activa es

Pret. *imperfet. Sing.* Era, eras, era,
Plur. Eram, erau, eran.

Pret. *perfet. Sing.* Fuy, fores, fou ó
 fonch. *Plur.* Forem, foreu, foren.

Futur. *Sing.* Seré, serás, será. *Plur.*
 Serém, seréu, serán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Sia, sias, sia. *Plur.*
 Siam, siau, sian.

Pret. *imper. Sing.* Sería, serías, seria.
Plur. Seriam, seriau, serían.

Pret. *perfet. Sing.* Fos, fosses, fos.
Plur. Fossem, fosseu, fossen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Sias tu, sia ell. *Plur.*
 Siam nosaltres, siau vosaltres,
 sian ells.

Gerundiu Sent ó Essent.

substantiu, y en la passiva es adjectiu, y
 però convé ah lo nominatiu á qui se refe-
 reix, axí: som amats, ó som amadas.

Alguns donan al verb *ser* altre pretérit im-
 perfet del subjunctiu, axí: Jo fora, tu foras,
 ell fora, nosaltres foram, vosaltres forau,
 ells foran; axí diu Jaume Roig: Fora difícil
 es ret alterarlo.

Segona conjugació (*).

1. CLASSE.

Conjugació dels verbs que fan la primera persona del present de indicatiu en *o*, la segona en *s*, y lo pretèrit perfet en *i*, com:

Tema.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Temo, tems, tem. *Plur.*
Temem, temeu, temen.
Pret. *imp. Sing.* Temia, temias, temia.
Plur. Temiam, temiau, temian.
Pret. *perf. Sing.* Temí, teméres, temé.
Plur. Temérem, teméreu, teméren.

(*) Divideseh la segona y tercera conjugació dels verbs catalans en varias classes; y no es de estranyar, perquè la mateix se observa en altres llengües. Lo P. Larramendi en lo seu art del bascuence divideix los verbs en vint y tres conjugacions diferents. Los verbs de la llengua francesa de la quarta conjugació terminan lo infinitiu en *re*, y

Futur. *Sing.* Temeré, temerás, temerá. *Plur.* Temerém, temeréu, temeran.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Temia, temas, tema.
Plur. Temám, temau, teman.
Pret. *imp. Sing.* Temeria, temeritis, temeria, *Plur.* Temeriam, temeríau, temerian,
Pret. *perf. Sing.* Temés, temésses, temés. *Plur.* Teméssem, temésseu, teméssem.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Tem tu, tema ell, *Plur.*
Temam nosaltres, temeu vosaltres, teman ells.

Gerundiü Tement.

Axi mateix: *exprémer, empényer, constrényer, estrényer, plányer, per-*

no obstant los divideixen los gramáticos en cinch classes, en *sudre*, com *enindre*; en *aíre*, com *plaire*; en *oítre*, com *connoître*; en *indre*, com *craindre*; en *uire*, com *conduire*; axí també los verbs catalans de la segona conjugació terminan lo infinitiu en *er*, y los de la tercera en *ir*; pero per respecte a las lletres antecedents los classifico de varias maneres.

tányer, rómprer, corrómprer, promé-
trer, comprométrer, entremétrer, remé-
trer, admétrer, acométrer, arremétrer,
cométrer, escométrer, malmétrer, some-
trer, bátrer, abátrer, combátrer, de-
bátrer, rebtrer, pédrer, &c.

Perdrer muda la *d* en *t* en la pri-
mera y segona persona del present
de indicatiu, axí: *perts*, *pert*; pero
axó es per rahó de ortografia, com
se adverteix mes avant.

II. CLASSE.

Conjugació dels que fan la prime-
ra persona del present de indicatiu
en *ch*, la segona en *s*, y lo preté-
rit perfet en *guí*, com:

ENTÈNDER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Entench, entens, en-
ten. *Plur.* Entenem, enteneu,
entenem.

Pret. *imp. Sing.* Entenia, entenias,
entenia. *Plur.* Enteniam, enteniau,
entenian.

Pret. *perf. Sing.* Entenguí, entengué-
res, entengué. *Plur.* Entengué-
rem, entenguéreu, entenguéren.

Futur. *Sing.* Entendré, entendrás,
entendrà. *Plur.* Entendréu, en-
tendreu, entendrán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Entenga, entengas,
entenga. *Plur.* Entengám, enten-
gau, entengan.

Pret. *imp. Sing.* Entendria, entendrias,
entendria. *Plur.* Entendriam, en-
tendriau, entendrian.

Pret. *perf. Sing.* Entengués, enten-
guésses, entengués. *Plur.* Enten-
guéssim, entenguéssiu, enten-
guéssen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Enten tu, entenga ell.
Plur. Entengám nosaltres, enteneu
vosaltres, entengan ells.

Gerundiú. Entenent.

Axí mateix: encèndrer, estèndrer,
fòndrer, confòndrer, respòndrer, cor-
respòndrer, descompòndrer, compòndrer,
suspèndrer, dólàrer, móldrer, cóldrer,
condólàrer, resólàrer, disólàrer, vál-
drer, clóurer, conclóurer, compláurer,
còurer, déurer, reclóurer, &c.

III. CLASSE.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *ch*, la segona en *xes*, y lo pretèrit perfet en *gui*, com:

CONÈIXER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Conech, coneixes, coneix. *Plur.* Coneixem, coneixeu, coneixen.

Pret. *imp. Sing.* Coneixia, coneixias, coneixia. *Plur.* Coneixiam, coneixiau, coneixian.

Pret. *perf. Sing.* Coneguí, coneuguères, coneugué. *Plur.* Coneguèrem, coneuguèreu, coneuguèren.

Futur. *Sing.* Coneixeré, coneixerás, coneixerá. *Plur.* Coneixerém, coneixeréu, coneixerán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Conega, conegas, coneiga. *Plur.* Conegám, conegau, coneigan.

Pret. *imp. Sing.* Coneixeria, coneixerias, coneixeria. *Plur.* Coneixeriam, coneixeriau, coneixerian.

Pret. *perf. Sing.* Conegués, coneugués-ses, coneugués, *Plur.* Coneguéssem, coneuguésseu, coneugués-sen. Imperatiu.

Present. *Sing.* Coneix tu, coneiga ell. *Plur.* Conegam nosaltres, coneixeu vosaltres, coneigan ells.

Gerundiü. Coneixent.

Axi mateix: regonèixer, desconèixer, pareixer, aparèixer, comparèixer, &c.

IV. CLASSE.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *ch*, la segona en *xes*, y lo pretèrit perfet en *squi*, com:

MERÈIXER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Meresch, mereixes, mereix. *Plur.* Merexim, mereixeu, mereixen.

Pret. *imp. Sing.* Merexia, merexias, merexia. *Plur.* Merexiam, merexiau, merexian.

Pret. perf. Sing. Meresquí, meresquéres, meresqué, Plur. Meresquérem, meresquéreu, meresquéren.

Futur. Sing. Mereixeré, mereixerás, mereixerá. Plur. Mereixerém, mereixeréu, mereixerán.

Subjunctiu.

Present. Sing. Meresca, merescas, meresca. Plur. Merescam, merescau, merescan.

Pret. imp. Sing. Mereixeria, mereixerias, mereixeria. Plur. Mereixeriam, mereixeriau, mereixerian.

Pret. perf. Sing. Meresqués, meresquéses, meresqués. Plur. Meresquéssem, meresquésseu, meresquésen.

Imperatiu.

Present. Sing. Mereix tu, meresca ell. Plur. Merescam nosaltres, mereixeu vosaltres, merescan ells.

Gerundiü. Mereixent.

Axi mateix, nàixer, renàixer, compadèixer, desvanèixer, convalèixer, créixer, descreïxer, sobrecreïxer, amanèixer, reconvaleïxer, desmereïxer, &c.

Tercera Conjugació.

1. CLASSE.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *o*, la segona en *es*, y lo pretérit perfet en *i*, com:

CUMPLIR.

Indicatiu.

Present. Sing. Cumpló, cumples, cumple. Plur. Cumplim, cumpliu, cumplen.

Pret. imp. Sing. Cumplia, cumplias, cumplia. Plur. Cumpliam, cumpliau, cumplian.

Pret. perf. Sing. Cumpli, cumplires, cumpli. Plur. Cumplirem, cumplireu, cumpliren.

Futur. Sing. Cumpliré, cumplirás, cumplirá. Plur. Cumplirém, cumplireu, cumplirán.

Subjunctiu.

Present. Sing. Cumpla, cumplas, cumpla. Plur. Cumplam, cumplau, cumplan (*).

Pret. *imp. Sing.* Cumpliria, cumplirias, cumpliria. *Plur.* Cumpliriam, cumpliriau, cumplirian.

Pret. *perf. Sing.* Cumplis, cumplisses, cumplis. *Plur.* Cumplissem, cumplisseu, cumplissen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Cumple tu, cumpla ell. *Plur.* Cumplam nosaltres, cumpliu vosaltres, cumplan ells.

Gerundiu. Cumplint.

Axi mateix : umplir, obrir, cubrir, descobrir, encubrir.

III. CLASSE.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *esch*, la segona en *eixes*, y lo pretèrit perfet en *i*, com :

(*) La impaciencia de alguns en buscar las veus propias del present de subjunctiu los fa usar las de indicatiu, dient : *cumplim, cumpliu* en lloch de *cumplam, cumplau*, com : Es precis que *cumplam* la voluntat de Deu. *Cumplau* lo que seus mana. Veja la pag. 35.

AGRAHIU.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Agraesch, agraeixes, agraeix. *Plur.* Agrahim, agrahiu, agraeixen.

Pret. *imp. Sing.* Agrahia, agrahias, agrahia. *Plur.* Agrahiam, agrahiau, agrahian.

Pret. *perf. Sin.* Agrahi, agrahires, agrahi. *Plur.* Agrahirem, agrahireu, agrahiren.

Futur. *Sing.* Agrahiré, agrahirás, agrahirá. *Plur.* Agrahirém, agrahiréu, agrahirán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Agrahesca, agrahescas, agrahesca. *Plur.* Agrahescam, agrahescau, agrahescan.

Pret. *imp. Sing.* Agrahiria, agrahiriam, agrahiria. *Plur.* Agrahiriam, agrahiriau, agrahirian.

Pret. *perf. Sing.* Agrahis, agrahisses, agrahis. *Plur.* Agrahissem, agrahisseu, agrahissen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Agraeix tu, agrahesca ell. *Plur.* Agrahescam nosaltres, agrahiu vosaltres, agrahescan ells.

Gerundiu. Agrahint.

Terminacions variats de esta classe.

- Bir.** Prohibir, prohibesch.
Brir. Empobrir, empobresch.
Bli. Restablir, restablesch.
Dir. Persuadir, persuadesch.
Drir. Pudrir, pudresch.
Ehir. Benehir, benehesch.
Gir. Corretgir, corretgesch.
Guir. Seguir, seguesch.
Lir. Pulir, pulesch.
Llir. Amollir, amollesch.
Mir. Imprimir, imprimesch.
Nir. Escarnir, escarnesch.
Nyir. Renyir, renyesch.
Pir. Entorpir, entorpesch.
Quir. Enriquir, enriquesch.
Rir. Aderir, aderesch.
Rrir. Aborrir, aborresch.
Tir. Repetir, repetesch.
Uir. Destruir, destruesch.
Xir. Engruxir, engruxesch.

Axi mateix *abolir, accedir, adquirir, advertir, afavorir, assistir, coneguir, constituhir, convertir, conferir,*

deduhir, definir, despedir, distribuhir, divertir, dividir, descubrir, embestir, estatahir, exigir, engrehir, ferir, gemir, incumbir, intercedir, malehir, nudrir, ofrir, oprimir, perferir, preferir, produhir, possehir, presidir, redmir, reduhir, referir, reflectir, regir, veincidir, residir, rendir, resistir, restituhir, revestir, produhir, succehir, substituhir, sufrir, suplir, vestir, surgir, tenyir, y molts altres; de manera que casi tots los verbs de la tercera conjugació son de esta segona classe. ()*

(*) Jo no sé si hauria estat millor reduhir los verbs de la tercera conjugació a una sola classe; puix casi tots se conjugan com *agrahir*, com se veu ab la multitud de exemples damunt dits, y se advertix ab lo mateix verb *cumplir*, que he posat per norma de la primera; puix la Recopilació lo fa de la primera classe, quant diu en la pag. 156. Ab lo castich tots *cumplen* lo que juraren; y en la pag. 144. lo fa de la segona, quant diu: Tota persona, que *cumpleix* lo jurament: : :

Com esta gramática catalana es la primera que ix a llum no pot aguarho tot, lo temps y la experiència dirán lo d'ho.

Verbs irregulars.

Un verb es irregular quant no se conforma ab las sobreditas conjugacions, ço es, quant las suas personas se varian, mudan ó alteran; per exemple, *anar*, *saber*, *venir* son irregulars, ó fora del regular, perque no dihem *ano*, *sabo*, *veno*, sino *vaig*, *sê*, *vinch*.

Es de advertir que los temps y personas que no van notadas en las conjugacions dels verbs irregulars, se deuen entèndrer regulars; encara que per la major claredat se expressarán algunas personas regulars, y se notarán de lletra cursiva. Quant lo temps porta la senyal (&c.) vol dir, que segueix la mateixa irregularitat.

*Verbs irregulars de la primera conjugació.***ANAR.**

Indic. Pres. Sing. Vaig, vas, va. **Plur.** van. **Subj. Pres. Sing.** Vage, vages, vage. **Plur.** vagen. **Imp. Pres.**

Sing. Ves tu, vage **ell. Plur.** vagen. (*)

ESTAR.

Indic. Pres. Sing. Estich. **Pret. perf. Sing.** Estigui, estiguéres, estigué. **Plur.** Estiguérem, estiguéreu, estiguéren. **Subj. Pres. Sing.** Estigue, estigues, estigue. **Plur.** Estiguém, estiguéu, estiguen. **Pret. perf. Sing.** Estigués, estiguésses, estigués. **Plur.** Estiguésssem, estiguéssseu, estiguésssen. **Imp. Pres. Sing.** estigue **ell. Plur.** Estiguém nosaltres. estiguen ells.

Pregar en lo pretèrit perfet de indicatiu *ia pragui*, en lo present de subjunctiu *pregue*, *pregues*, &c. y en lo imperatiu *pregue*, *preguem*, *pre-*

(*) Lo verb *anar* á vegadas es auxiliar, quant dihem: Jo *vaig* córrer: tu *vas* escriure, ell *li va* dir. Lo pres. de ind. del verb *anar* se usa á vegadas en lloch del pretèrit perfet, com: li *va* pegar un revés: ningú d'ells *li va* tocar: prastament vos *va* abraçar, que es lo mateix que li *anà* á pegar, la *anà* á tocar, vos *anà* á abraçar.

guen ; axí mateix *jugar* en lo pretèrit perfet de indicatiu fa *juguí*, en lo present de subjunctiu *júguu*, *júgues*, &c. y en lo imperatiu *júgue*, *júguem*, *júguen*, pero esta petita alteració de anyadir la *u* en ditas personas no es irregularitat, sino sols per rahó de la pronunciació y ortografia ; puix sens la *u* en lo pretèrit perfet de indicatiu faria *pregí*, *jugí*, y en lo present de subjunctiu *prege*, *juge* : per la mateixa rahó *carregar* fa *carreguí*, *castigar*, *castiguí*, *practicar*, *practiquí*, *sacificar*, *sacrifiquí*, &c.

ADVERTENCIAS.

Los antichs, y singularment los poetas, llevaban la última lletra ó síllaba de la primera persona del present de indicatiu y subjunctiu dels verbs de la primera conjugació per la figura apócope, y deyan *suplich*, *prech*, *certifich*, en lloch de *suplico*, *prego*, *certifico*.

Exèmples del present de indicatiu.

Diu lo Peregrí : Anima sò que pas

dolor : *Prech* á Dèu omnipotent : *Llegidor*, *prechte* humilment. Diu Jaume Roig : Tot se esguerra quant jo nol tall : Tinch gran vent en lo ventrell, ab lo donsell no mi trob bo : *Desig véurel* ab salut : Dels pecats vells pas lo torment : *Jur* per Dèu que nol conech : Entre molas no mi pos, perque molan fins al os. Diu lo Dr. Viçens Garcia : Petita es, jo ho *confes*, la tacanyona : y axí á contarho me *aplich*.

Jo nom atorment, ni plor,
Per lo negre voler be :
Que un desengany me tragué
Aquesta llupia del cor.

En sa duresa veig mos impossibles,
En sa bellesa ador enganys forçosos,
No esper, ni *desesper*, sufro y porfio.
Bella com un serafi.

Es la minyona que ador.
Y en autos se troba *clam* y *reclam* per *clamo* y *reclamo*.

Exèmples del present de subjunctiu.

Del exterior not *fags* : Si vols tractar ab las gents, not *girs* en *popa* : Encara que ell *mir* sa potencia,

tost se penit : Musa mia not admiris :
 En mi not espant morir : Que Deu lo
 deix ben finir : Prega á Deu ab pensa
 bona , quet guard de la mort segona :
 Deu nos guard de tal treball : Deu los
 perdó , en lloch de guarda y perdome ;
 pero estas no son irregularitats , sino
 licencias poéticas , admesas en la
 prosa. Deyan los antichs : jo confiu
 en lloch de confio , com : En Deu
 confiu quem salvará.

*Verbs irregulars de la segona
 conjugació.*

SABER.

Indic. Pres. Sing. Sè , sabs , sab. Fu-
 tur. Sing. Sabré , sabrás , &c. Subj.
 Pres. Sing. Sapia , sapias , &c.
 Pret. imp. Sing. Sabría , sabría ,
 &c. Imp. Pres. Sing. sapia ell.
 Plur. Sapiam , sapiam. Gerund. Sa-
 bent ó Scient. (*)

(*) Diu la Recopilació en la pág. 38. Y
 los futores scientis y consenscientis ; y en la
 pág. 39. Als scientis , pero no consenscientis.

CÁBBER.

Aquest verb pert la penúltima r
 del infinitiu , ménos en lo futur y en
 la veu ria , y á mes tè las irregula-
 ritats següents.

Indic. Pres. Sing. Cabo , cabs , &c.
 Pret. imp. Sing. Cabta , cabtas ,
 &c. Pret. perf. Sing. Cabí , cabé-
 res , &c. Subj. Pres. Sing. Capia ,
 capias , &c. Pret. perf. Sing. Ca-
 bés , cabesses , &c. Imp. Pres.
 Sing. Cabs , capia. Plur. Capiam ,
 cabeu , capian. Gerund. Cabent.

VÁURER.

Aquest verb pert la penúltima r
 del infinitiu , ménos en lo futur y
 en la veu ria , y á mes tè las ir-
 regularitats següents.

Ind. Pres. Sing. Veig , véus , véu. Plur.
 Vehem , veheu , veuhen. Pret.
 imp. Sing. Veya , veyas , &c. Pret.
 perf. Sing. Vegí , vegéres ó veres ,
 &c. Subj. Pres. Sing. Veja , vejas ,
 &c. Pret. perf. Sing. Vegés , ve-
 gesses , vegés ó ves. &c. Imp.

Pres. Sing. Vêus tu, veja. Plur. Vejam, veheu, vejan. Gerund. Ve-
hent ó Vent. (*)

VOLER.

Indic. Pres. Sing. Vull, vols, vol. Pret.
perf. Sing. Volguí, volguéres, &c.
Futur. Sing. Voldré, voldrás, &c.
Subj. Pres. Sing. Vulla, vultas, &c.
Pret. imp. Sing. Voldria, voldrias,
&c. Pret. perf. Sing. Volgués, vol-
guésses, &c. (**)

(*) Dia lo llibre dels consells en lo
pret. imperf: Car no *vehia* y á cada pas
cahia. En lo perfet: Cert jo *la viu*, y per
ella *siu* los bells dictats: De humilitat non
hi *viu* molta: De set la *viu* prou rebedora.
En lo Pret. perf. del Subj. Si ell *vei* lo
mal que ha fet. En quant al imperatiu diu
Fra. Anselm: *Vet* bou exèmple.

(**) Alguns diuen al futur. de indic.
Volré, volrás, &c. y en la vou *riu* Volria,
volrias, &c. axí diu Jaume Roig: Prest tro-
bará lo que *voldrá*: Tu en ma casa farás tot
quant *voldrás*: Segons *voldria* ell ho faria. Ca-
reix de imperatiu.

Véncer y sos composts *convéncer*,
revéncer, &c. en alguns temps mu-
dan la *c* en *s* per rahó de la pro-
nunciació ú ortografía, com *venso* al
present de indic., y *vensa* al present
de subjunctiu.

FER.

Indic. Pres. Sing. Faig, fas, fa. Plur.
Fem, feu, fan. Pret. imp. Sing.
Feya, feyas, &c. Pret. perf. Sing.
Fiu, feres, feu. Plur. Ferem, fé-
reu, féren. Futur. Sing. Faré, farás,
fara, &c. Subj. Pres. Sing. Fassa,
fassas, fassa, &c. Pret. imp. Sing.
Faria, farias, &c. Pret. perf. Sing.
Fes, fesses, fes, &c. Imp. Pres.
Sing. Fes tu, fassa. Plur. Fassam,
feu, fassan. Gerund. Fent. (*)

(*) Dia J. R. Jo *fiu* mon dever: En
Aragó *desfiu* ma roba: A l'alqueria, que jo
tenia, la *fiu* portar: *fiulay* estar per mes de
un any.

Alguns diuen Jo *fas* en lloch de *faig*
en lo present de indicatiu, y apar lo mes
comú.

Axi mateix sos composts : *Desfer*,
contrafer, *rarefer*, *satisfes* y semblants.

CRÉURER.

Aquest verb muda la *u* del infinitiu en *y* grega en lo pretérit imperiet del indicatiu, y tē las irregularitats següents.

Indic. Pres. Sing. Crech, creus, creu.
Plur. Crehem, creheu, creuhen.
Prot. imp. Sing. Creya, creyas,
&c. Prot. perf. Sing. Cregut, creguères,
&c. Subj. Pres. Sing. Crega, cregas,
&c. Prot. perf. Sing. Cregués, creguésse,
&c. Imp. Pres. Sing. Creu tu, crega. Plur. Cregam, creheu, cregan. Gerund. Crehent.

Axi mateix *séurer*, *jeurer*, *ajéurer*,
siurer, *sonriurer*, *treurer*, *atréurer*,
retreurer, *contreurer*, y altres. (*)

(*) Alguns diuen *tréurer*, *atréurer*, y altres *treurer*, *atréurer*; pero lo últim se conforma mes ab lo restant del verb; poix dihem *treya*, y *traga*, y no *traya*, ni *traga*.

CAURER.

Indic. Pres. Sing. Caych, caus, cau.
Plur. Cahem, caheu, cauhen.
Prot. imp. Sing. Queya, queyas,
&c. Prot. perf. Sing. Caygut, cayguères,
&c. Subj. Pres. Sing. Cayga, caygas,
&c. Prot. perf. Sing. Caygués, cayguésse,
&c. Imp. Pres. Sing. Cau tu, cayga. Plur. Caygam, caheu, caygan. Gerund. Cahent. (*)

Axi mateix *decaurer*, *recaurer*.

ESCRIVER.

Aquest verb pert la penúltima *r*, ménos en lo futur de indicatiu y en la veu *ria*, y a mes tē las irregularitats següents.

Indic. Pres. Sing. Escrich, escrius, escriu.
Plur. Escrivim, escriviu, escriuhen.
Prot. imp. Sing. Escrivia, escriviás,
&c. Prot. perf. Sing. Es-

E

(*) Diu J Roig: *Cahen* en lo compte: Sempre anau *cahent* levant.

criguí, escrivéres, &c. *Subj. Pres. Sing.* Eseriga, escrigas, &c. *Pret. perf. Sing.* Escrigués, escrivésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Escriu tu, escriga. *Plur.* Eserigam, escriviu, escrigan. *Gerund.* Ecrivint.

VERITATIS PODER.

Indic. Pres. Sing. Puch, pots, pot. *Pret. perf. Sing.* Poguí, poguéres, &c. *Futar. Sing.* Podré, podrás, &c. *Subj. Pres. Sing.* Puga, pugás, &c. *Pret. imp. Sing.* Podris, podrisas, &c. *Pret. perf. Sing.* Pogués, poguesses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Pots tu, puga. *Plur.* Pugam, pugan. (*)

Móurer, commóurer y remóurer mudan la u vocal en v consonant en

(*) Poder antigament tenia lo futur de indic.: *Poré, porás, porá,* y la veu *ria, Poría, porías, poria.* Així diu lo llibre dels Consells: Tantost guarida com ho volrás, *esser porás*: la cambra mia vull tua sia, hon fer *porás* lo que volrás: las mans n' ompliu ments *porés*, é si valdeu guardat vos sie: Devant d'un rey-parlar *porás* moltes vegadas.

alguns temps y personas, com: *movem, moveu* en lo pres. de ind. y *movia, movias* en lo pret. imperfect.

Beurer muda la u en b, com *behem, beheu* en lo present de ind., y *bebia, bebias* en lo pret. imperfect; y *Deurer* muda la u vocal en v consonant en los mateixos temps.

VIVER.

Indic. Pres. Sing. Visch, vius, viu. *Plur.* Vivim, viviu, viuen. *Pret. Imp. Sing.* Vivia, vivias, &c. *Pret. perf. Sing.* Visquí, visquéres, &c. *Subj. Pres. Sing.* Visca, viscas, &c. *Pret. perf. Sing.* Visqués, visquésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Viu tu, visca. *Plur.* Viscam, viviu, viscan. *Gerund.* Vivint.

Apateixer fa lo pret. de ind. *Apetit, apeties,* &c. en lo demes se conjuga com *conéixer.*

Correr, concórrer, discórrer, escórrer, incórrer, &c. fan lo present de Indicatiu de esta manera: *Corro, corres, corre,* &c. y en lo present de subjunctiu: *Corra, corras, corra.*

&c. en lo demes se conjugan com *Entèndrer*.

Verbs irregulars de la tercera conjugació.

DORMIR.

Aquest verb no té altra irregularitat, que en la segona y tercera persona del Sing. del present de indicatiu, de esta manera: *Dormo, dorms, dorm,* y en lo imperatiu *Dorm tu,* en lo demes se conjugan com *Cumplir.* Axi mateix; *cullir, acullir, presumir, resumir, sumir, consumir, escapir, bullir, recullir, rebullir, esculpir, mentir, desmentir, sentir, consentir, dissentir, sutir, absunir, morir,* y altres. (*)

Acudir y pudir, á mes de la sobredita irregularitat en la segona y ter-

(*) Antiguament se deya *muyra* en lo present de Subj. del verb *Morir*; axi diu lo Peregrí: Senyor gloriós, siau ab mi, y no *muyra* jo así. Devant Pilat cridavan los jueus: *muyra, muyra,* vage en creu.

cera persona, mudan la *d* en *t*, axi: *acuts, acut, puts, put.*

Lo verb *Fugir* muda la *g* en *j* en alguns temps, com al present de subjunctiu *Fuja, fujas,* &c. y en altres temps admet una *i*, com al present de indie. *fuigs,* y en lo imperatiu *fuig tu;* pero es per rahó de la pronunciació y ortografia. En lo antich se troba lo participi *fuit,* com: si fos possible fora *fuit.* J. Roig.

Cusir, descusir y tussir no tenen altra irregularitat, que en la tercera persona del Sing. del present de indie., y en la segona del imperatiu, de esta manera: *Cuso, cuses, cus.* Imp. *Cus tu. Tusso, tusses, tus.* Imp. *Tus tu,* en lo demes se conjugan com *Cumplir;* axi mateix, *descusir, recusir,* &c.

LLIBRE.

Indic. Pres. Sing. Llig ó llegesch, lliges ó llegeixes, llig ó llegeix: (*)

(*) Alguns escriuhen *llig* y també *llitj*, y axi diu lo aforisme: Si algú *llig* alguna carta, un poel *llany* de aquell te aparta; pero lo mes comú es *llig*.

Plur. Llegim, llegiu, lligen ó llegeixen. Subj. Pres. Sing. Llija ó llegesca, llijas ó llegescas, &c. Imp. Pres. Sing. Llig ó llegeix tu, llija ó llegesca ell. Plur. llijan ó llegescan ells.

OIR.

Indic. Pres. Sing. Oyg, ous, ou. Plur. ouhen. Subj. Pres. Sing. Oyga, oygas, &c. Imp. Pres. Sing. Ou tu, oyga ell. Plur. Oygam, oiu, oygan. ()*

(*) Alguns escriuen *oig* y *oiga* ab i llatina; pero en tal cas se deu advertir, que la sillaba *oi* en ditas veus es diphtongo de *oi*, y forma un so solament; puix, no sent diphtongo, se deuria pronunciar ab dos sons diferents, axí *o-ig*, *o-i-ga*, douant son valor á cada vocal: encara que també se podria equivocar ab lo so, que se percebeix en las paraulas *maig*, *boig*, *goig*, &c. axí lo mes conforme es escriurer dita sillaba ab y grega, com se veu en los aforismes: No mires cosas profanas, ni *oygas* paraulas vanas. Apar també que se podria escriurer ab *ch*, axí *oich*, pero no se troba en los authors.

VENIR.

Indic. Pres. Sing. Vinch, vens, ve. Pret. perf. Sing. Vingui, vingúeres, &c. Futur. Sing. Vindrè, vindrás, &c. Subj. Pres. Sing. Vinga, vingas, &c. Pret. imp. Sing. Vindria, vindrias, &c. Pret. perf. Sing. Vingúes, vingúesses, &c. Imp. Pres. Sing. Vina tu, vinga ell. Plur. vingan.

Axi mateix *avenir*, *convenir*, *reconvenir*, *prevenir*, *intervenir*, &c. *Tenir* se conjuga com *venir*, ménos al imperatiu, que fa tè tu, ab sos composts *obtenir*, *contenir*, *sostenir*, *retenir*, *abstenir*, *detenir*, *entretenir*, &c.

DIR.

Indic. Pres. Sing. Dich, dius, diu. Plur. Dihem, diheu, diuhen. Pret. imp. Sing. Deya, deyas, &c. Pret. perf. Sing. Digui, diguéres, &c. Subj. Pres. Sing. Diga, digas, &c. Pret. perf. Sing. Digués, diguésses, &c. Imp. Pres. Sing. Digas tu, diga ell. Plur. Digam, diheu, digan. ()*

(*) Los antics deyan *dix* per *digué* tercera persona del pretérit perfat del subjunctiu, com lo profeta *dix*; ço es *digné* lo profeta.

EIXIR.

Indic. Pres. Sing. Isch, ixes, ix. Plur. Eixim, eixiu, ixen. Pret. perf. Sing. Eixí ó isqui, eixires ó isquetes, eixí ó isqué. Plur. Eixirem ó isquérem, eixireu ó isquéreu, eixiren ó isquéren. Subj. Pres. Sing. Isca, iscas, isca. Plur. Iscam, &c. Pret. perf. Sing. Eixis ó isqués, eixisses ó isquéses, eixis ó isqués &c. Imp. Pres. Sing. Ix tu, isca ell. Plur. Iscam, eixiu, iscan. (*)

Axi mateix *desaixir*, *sobreixir*,

Texir ó *teixer* en lo Pres. de ind. sing. fa *Texesch* ó *teixo*, *teixeixes* ó *teixes*, *teixeix*, *tex* ó *tix*. Plur. *Texim*, *teixiu*, *teixiren* ó *teixen*. En lo demes se conjuga com *Cumplir*. (**)

(*) Diu Andreu Bosch: *Ix* á fóra á plorar lo deu peccat: *Isca* tost y sena tardar: prestament *isqu* de casa: per lo seu crit tots p'est *isquéren*: Ab ell visquí fins que *isqui* d' aquell poblat.

(**) Diu lo lib. dels Consells: Es pobre, mes *tix* d'itas, é una pesca *tix* cascum mes.

Verbs de algúns veus poch usadas.

DAR.

Indic. Pres. Sing. Do, das, da. Plur. Dam, dau, dan. Pret. imp. Sing. Dava, davas, dava. Plur. Davam, davau, davan. Pret. perf. Sing. Di, dâres, dâ. Plur. Dârem, dâreu, dâren. Futur. Sing. Daré, darás, dará. Plur. Darém, daréu, daran. Subj. Pres. Sing. De, des, de. Plur. Dem, déu, den. Pret. imp. Sing. Daria, darias, daria. Plur. Dariam, dariau, darian. Pret. p. perf. Sing. Dâs, dâsses, dâs. Plur. Dâsem, dâsseu, dâssen. Imp. Pres. Sing. Da tu, de ell. Plur. Dem, dau, den. Gerund. Dant. (*)

(*) *Do* estava molt en us en lo antich. Diu lo Peregrí: Ab cor franch y liberal y de bon grat te *do* quant me has demanat: Deu te *do* lo quer convé: Llicencia te *do* desde ara: Jot *do* se quer servir: De amar á Deu vos *do* avis.

Las veus del present de subj. del verb *Dar* son poch usadas, y nos valem commment de las del verb *Donar*, dient: *done*, *dones*, *done*, *donem*,

DUR.

Lo verb *Dur* significa lo mateix que *portar*, y se conjuga de esta manera:

Indic. Pres. Sing. Duch, dus, du. Plur. Duhem, duheu, duhen. Pret. imp. Sing. Duya, dūyas, duya. &c. Pret. perf. Sing. Dugui, duguères, duguè, &c. Futur. Sing. Duré, duras, &c. Subj. Pres. Sing. Duga, dugas, &c. Pret. imp. Sing. Duria, durias, &c. Pret. perf. Sing. Dugués, duguesses, &c. Imp. Pres. Sing. Du tu, duga ell. Plur. Dugam, duheu, dugan. Gerund. Duhent. (*)

doncu, donen en lloch de *dè, des, dè, dem, deu, den*; no obstant, dihem: Dem gracias á Dèu, y dèu á cada hu lo que es seu.

(*) Lo verb *Dur* ve del hebreu, y perço té distincta terminació en lo infinitiu; axí dihem: Nou poch *dur*, es menester *durho* fins á morir: Alibat ruch que á vendret *duch*: Quant trobar poch, jo tot loy *duch*: Ell nou *du*: Al coll justina *duya* de mostres *finas*. f. Roig.

DEFECTIUS.

PLAURER.

Indic. Pres. Sing. Plau. Pret. imp. Sing. Plauhia, ó plahfa. Pret. perf. Sing. Plaguè. Futur. Sing. Plaurá. Subj. Pres. Sing. Placia ó plague. Pret. imp. Sing. Plauria. Pret. perf. Sing. Plagues. Gerund. Plahent ó plassent. (*)

SOLER.

Indic. Pres. Sing. Solch, sols, sol. Plur. Solem, soieu, solen. Pret. imp. Sing. Solia, solias, &c. Pret. perf. Sing. Soli.

CÁLDRE.

Indic. Pres. Sing. Cal. Pret. imp.

(*) *Plania* á Dèu que tot te reisca he: Fins que *plagud* á Dèu ningá d'ells se va aixecar: Lo raig del Sol en juliol los es *plahent*: Son cinch los bens espirituals *plassents* á Dèu.

Sing. Calia, calias, &c. *Futur Sing.*
Caldré, caldrás, &c. *Subj. Pret. imp.*
Sing. Caldrias, &c. (*)

VERBS IMPERSONALS.

Se diuen verbs impersonals, los que no tenen mes que las terceras personas del singular, com: *Plouer*, que sols dihem en indicatiu: *plou*, *plovia*, *plogué*, *plourá*; y en subjunctiu: *ploga*, *plouria*, *plogués*. *Gerund.* *plovent*. Així mateix *tronar*, *llampegar*, *nevar*, *apedregar*, *granisar*, *aconteixer*, *paréixer*, *ploviscar*, *plovisquejar*.

(*) Las veus del verb *Caldrer* tenen la mateixa significació, que es *precis* ó *menester* ó *necessari*, era *precis*, *será* ó *seria precis*, com: *Ja cal que hi vagés*, *ja es precis que hi vagés*. Així *cal* que hi vagés, *ja es precis* que hi vagés. A xich pi escala no *lin cal*, si *lin cal*, *calali*.

La veu *Cala* no es de *Caldrer*, sino una veu sola de imperatiu, (com ho son també en llatí las veus: *Ecce*, *mira*; *cado*, *dona*; *ave*, *Deu* te *guart*, *apaga*, *apartat*.) Y té la significació de *posa*, *pega*, *dona* ab força ó ab pressa, com quant dihem: *Cala* foc al canó; *Cala-li* foc a la bardissa; *Cala-li* una trompada; *Cala-li* un revés; ço es, donali ó pegali un revés.

Molts altres verbs se usen impersonalment, com lo verb *haver*, quant dihem: *hi ha*, *hi havia*, *hi haurá*, &c. *Esser* ó *ser*, quant dihem, es *important*, es *menester*, era *necessari*, era *evident*, es *convenient*, es *just*, era *precis*, era *de veurer*, *fou cert*. Així també se usen impersonalment molts altres, com: *consta*, *convé*, *importa*, *esdevé*, *succeheix*, *se diu*, *se conta*, *se nota*, *se refereix*, *se adverteix*, *se escriu*, *se parla* mes del ques déu. Finalment tots los verbs poden usarse com impersonals ab lo pronom *te*.

VERBS PRONOMINALS.

Los verbs pronominals son los que se juntan ab los pronoms *me*, *te*, *se*, *nos*, *vos*, y se conjugan de esta manera:

RECORDARSE.

Indicat. Pres. Sing. *Jo* me *recordo* ó *jom* *recordo*, *tu* te *recordas* ó *tut* *recordas*, *ell* se *recorda*. *Plur.* *No-*
saltres nos *recordam*, *vosaltres*
vos *recordau*, *ells* se *recordan*.

Pres. imp. Sing. Jo me recordava
ó *jom* recordava, &c. Lo imperatiu
tè alguna varietat de esta
manera:

Imp. Pres. Sing. Recordat tu, recór-
dese ell. *Plur.* Recordemnos no-
salties, recordeuvos ó recordeus
vosalties, recórdense ells.

Axi mateix *acolorarse, cansarse, aflaquir-
se, alabarse, arrepentirse, amagrirse, &c.*

Quant dihem: *jom* recordo, *tut*
recordas, *recordeus, quem* importa son,
sineresis dels pronoms *me, te, vos,*
com se dirà en lo tractat de las fi-
guras ortogràficas.

En aquestas expressions: *no sè quem
diga, no sè quem fassa, á mi quem
importa?* no es que los verbs sian
pronominals, ni reciprochs, ni re-
flexius, sino pleonasme, ó redundan-
cia dels pronoms, pera dar mes for-
ça á la clàusula.

Se ha faltat advertir en son lloch: que
los imperatius se han collocat després del in-
dicatiu y subjunctiu, perque se forman de
estos dos, y primer son los simples quels
composts:

La formació dels imperatius es de esta ma-

PARTICIPIS.

Lo particip es una veu, que par-
ticipa del nom y del verb; ço es, tè
las propietats del nom y la significa-
ció y régimen del verb. Se divideix,
segons la gramàtica general, en par-
ticip de present, de pretèrit y de futur.

La llengua cathalana no tè pro-
priament particip de present, com la
llengua llatina que tè *amans, aman-
tis*; perque las veus cathalanas, que
terminan en *ant, ent* ó *int*, no son
en rigor particips, sino gerundius;
no obstant se diu en la Recopilació
de 1689. pag. 4: É es acordat quels
deputats *residents* en Barcelona hajan
tot cumplit; en la pág. 125: los

nera: se pren la segona persona del singular
y plural del present de indicatiu; axí *ama
tu, amau* vosalties, y no *amen* com pensan
alguns; y las demes personas se prenen del
present de subjunctiu, com ho observa la sua
mare llatina v. g. *Ama tu, amet ille, ame-
mus nos, amate vos, ament illi*; é igualment
la castellana, com: *Ama tu, ame el, amemos
nosotros, amad vosotros, ayen ellos.*

rectors y demes sacerdots *tenints* cura de ànimas ; en la pàg. 135 : à exèmple de las lleys *prohibints* la extraeció de la plata ; en la pàg. 140 : los *obtenints* semblants empleos ; en la pàg. 205 : que lo procurador fiscal insta mandatos *comminatoris* ab censuras contra los *fraudants* los drets, ó *prestants* causa pera ques defrauden ; en la pàg. 295 : podrá lo delegat apostòlich procehir contra dijs *resistents*, *uehants*, *impedints* y *molestants* ; y en la arenga del rey D. Martí, inserta en la sintaxis de esta gramàtica se troba : Nos *volents* seguir la manera antiga, *pensants* &c. De quals exèmples se infereix, que los gerundius de la llengua cathalana tenen à vegadas la naturalesa de particips de present. Suposadas estas cosas sols parlaré del particip de pretèrit.

Los particips de pretèrit dels verbs de la primera conjugació terminan en *at*, com :

De Amar, <i>amat.</i>	De Ensenyar, <i>ensenyat.</i>
De Avisar, <i>avisat.</i>	
De Anar, <i>anat.</i>	De Comprar, <i>comprat.</i>
De Carregar, <i>carregat.</i>	De Alabar, <i>alabat.</i>

De Recrear, <i>recreat.</i>	De Ordenar, <i>ordenat.</i>
	De Judicar, <i>judicat.</i>
De Donar, <i>donat.</i>	De Aliviar, <i>aliviat.</i>

Los particips de pretèrit dels verbs de la segona conjugació terminan en *ut*, com :

De Témer, <i>temut.</i>	De Vèncer, <i>vençut.</i>
De Conèixer, <i>conegut.</i>	De Esprèmer, <i>espremut.</i>
De Déurer, <i>degut.</i>	De Saber, <i>sabut.</i>
De Abàtrer, <i>abatut.</i>	De Créurer, <i>cregut.</i>
De Rébrer, <i>rebut.</i>	De Merèixer, <i>merescut.</i>
De Rómprer, <i>romput.</i>	De Mòurer, <i>mogut.</i>

Los particips de pretèrit dels verbs de la tercera conjugació terminan en *it*, com :

De Prohibir, <i>prohibit.</i>	De Pulir, <i>pulit.</i>
De Persuadir, <i>persuadit.</i>	De Advertir, <i>advertit.</i>
De Malehir, <i>malehit.</i>	De Benehir, <i>benehit.</i>
De Agrahir, <i>agrahit.</i>	De Seguir, <i>seguit.</i>
De Corretgir, <i>corretgit.</i>	De Prohibir, <i>prohibit.</i>
	De Pudrir, <i>pudrit.</i>
	De Renyir, <i>renyit.</i>

Quant lo particip de pretèrit se

conjuga sol ab lo verb *haver* tè significació activa, com : jo *he amat*, tu *has amat*; quant se junta ab lo verb *ser* ó *esser* tè significació passiva, com : jo *sò amat*, tu *ets amat*. (*)

Lo particip de pretèrit, quant se junta ab los verbs *tenir*, *ser* ó *esser* varia la terminació en singular y en plural, axí dihem : *tinch escrita* la carta y *tinch escritas* las cartas : jo *sò amat* ó *amada*, nosaltres *som amats* y nosaltras *som amadas*. Ab lo verb

(*) Lo particip de pretèrit se junta á totes las personas del verb *haver*, pera formar los temps composts, y axí es comú á totes las lengüas fillas de la llatina, per exemple la castellana diu : *he amado* la virtud ; la catalana : *he amat* la virtut ; la italiana : *he amato* la virtù ; la francesa : *j'ai aimé* la vertu. Y certament es esta una part de la herencia quels toca de sa mare ; puix quant vivia la lengua llatina tenia lo mateix circumloqui ó modo de expressarse ; per exemple diu Plauto : *Satis jam dictum habeo*, que es lo mateix que, ja *he dit* bastant ; diu Terencio : *Me habueris prepositam amori tuo*, ço es, me *has preferit* á la tua estimada ; y Salustio : *Neque res fulem me habuit*, ni axí me *ha enganayat*.

haver tenia antigament variació. Diu la arenga del rey D. Marti : Si los gentils ab pompa *han fets* llibres : Las gracias que nostre Senyor *ha fetus* ; pero ara no dihem : *he escrita* una carta, *he escrits* molts papers ; sino, *he escrit* una carta, *he escrit* molts papers.

Particips irregulars.

Absoldrer, <i>absolt.</i>	Cóurer, <i>cuyt.</i>
Absorbir, <i>absort.</i>	Cubrir, <i>cubert.</i>
Acomètrer, <i>acomés.</i>	Descobrir, <i>descobert.</i>
Admètrer, <i>admes.</i>	Descobrir, <i>descobert.</i>
Atèndrer, <i>atés.</i>	Descompondrer, <i>descompost.</i>
Bestraurer, <i>bestret.</i>	Descubrir, <i>descubert.</i>
Clóurer, <i>clos.</i>	Códrer, <i>coll.</i>
Códrer, <i>coll.</i>	Comètrer, <i>comés.</i>
Comètrer, <i>comés.</i>	Compèndrer, <i>compés.</i>
Compèndrer, <i>compés.</i>	Compòndrer, <i>compóst.</i>
Compòndrer, <i>compóst.</i>	Compromètrer, <i>compromés.</i>
Compromètrer, <i>compromés.</i>	Concèbir, <i>concebut.</i>
Concèbir, <i>concebut.</i>	Confóndrer, <i>confós.</i>
Confóndrer, <i>confós.</i>	Contraurer, <i>contret.</i>
Contraurer, <i>contret.</i>	Correspòndrer, <i>correspons.</i>
Correspòndrer, <i>correspons.</i>	Desler, <i>desfet.</i>
Desler, <i>desfet.</i>	Despèndrer, <i>després.</i>
Despèndrer, <i>després.</i>	Despertar, <i>despert.</i>
Despertar, <i>despert.</i>	Disódrer, <i>disolt.</i>
Disódrer, <i>disolt.</i>	Empèndrer, <i>empés.</i>
Empèndrer, <i>empés.</i>	Encèndrer, <i>encés.</i>
Encèndrer, <i>encés.</i>	Encóurer, <i>enclos.</i>
Encóurer, <i>enclos.</i>	Entèndrer, <i>entés.</i>
Entèndrer, <i>entés.</i>	

Entremètrer, <i>entremés.</i>	Recòurer, <i>recuyt.</i>
Escòmètrer, <i>escòmés.</i>	Remètrer, <i>remés.</i>
Escruiurer, <i>escrit.</i>	Repèndrer, <i>représ.</i>
Estèndrer, <i>estés.</i>	Resolòrer, <i>resolt.</i>
Fer, <i>fèt.</i>	Respòndrer, <i>respòst.</i>
Fòndrer, <i>fos.</i>	Restablir, <i>restablert.</i>
Imprimir, <i>imprés.</i>	Retenir, <i>retingut.</i>
Malmètrer, <i>malmés.</i>	Retraurer, <i>retret.</i>
Morir, <i>mort.</i>	Satisfer, <i>satisfet.</i>
Naixer, <i>nat.</i>	Ser, <i>estat.</i>
Obrir, <i>obert.</i>	Somètrer, <i>somés.</i>
Ofèndrer, <i>ofès.</i>	Sufrir, <i>sufert.</i>
Olerir, <i>ofèrt.</i>	Suplir, <i>supiert.</i>
Oprimir, <i>oprés.</i>	Suspèndrer, <i>suspès.</i>
Pèndrer, <i>prés.</i>	Tenir, <i>tingut.</i>
Pòndrer, <i>post.</i>	Tòdrer, <i>tolt.</i>
Pretèndrer, <i>prètés.</i>	Tórser, <i>tort.</i>
Promètrer, <i>promés.</i>	Traurer, <i>tret.</i>
Recòurer, <i>reclos.</i>	Vèurer, <i>vist.</i>

Y altres, que ensenyará lo us.

Alguns verbs conservan lo seu particip regular; pero en tenen un altre irregular; com *oprimir*, quant dihem: *jo estava oprimit* y també *oprés*, que se usa tal qual vegada; puix diu lo llibre dels Consells: Jo

estaba *oprés* en mitg de la obscuritat. *Cumplir* tenia antiguament lo particip *cumplit*; puix diu la Recopilació de 1689 en la pág. 4: E es acordat, quels deputats, residents en Barcelona, hajan tot *cumplit*. Diu Jaume Roig: Mil quatre cents vint set anys *cumplits*: ha trenta dos anys, ja temps *cumplit*: *cumplit* ha las profesias.

Verbs, que tenen dos particips.

	Regulars.	Irregulars.
Benehir.	<i>benefit.</i>	<i>beneyt.</i>
Buydar.	<i>buydat.</i>	<i>buyt.</i>
Concretar.	<i>concretat.</i>	<i>concret.</i>
Cumplir.	<i>cumplit.</i>	<i>cumplert.</i>
Decidir.	<i>decidit.</i>	<i>decis.</i>
Defensar.	<i>defensat.</i>	<i>defés.</i>
Despertar.	<i>despertat.</i>	<i>despert.</i>
Discutir.	<i>discutit.</i>	<i>discus.</i>
Dispergir.	<i>dispergit.</i>	<i>dispers.</i>
Disposar.	<i>disposat.</i>	<i>dispost.</i>
Dividir.	<i>dividit.</i>	<i>divis.</i>
Elegir.	<i>elegit.</i>	<i>electo.</i>
Embolicar.	<i>embolical.</i>	<i>embolt.</i>
Enllestir.	<i>enllestit.</i>	<i>llest.</i>
Establir.	<i>establit.</i>	<i>establert.</i>

Excluir.	<i>excluhit.</i>	exclus, ó ex- clos.
Eximir.	<i>eximit.</i>	exémt.
Experimen- tar.	<i>experimentat.</i>	expert.
Imprimir.	<i>imprimit.</i>	imprés.
Incórrer.	<i>incorregut.</i>	incurs,
Infundir.	<i>infundit.</i>	infus.
Netejar.	<i>neteja.</i>	net.
Oferir.	<i>oferit.</i>	ofert.
Omitir.	<i>omittit.</i>	omés.
Oprimir.	<i>oprimit.</i>	oprés.
Perferir.	<i>perferit.</i>	perfert.
Refundir.	<i>refundit.</i>	refus, ó refos.
Restablir.	<i>restablit.</i>	restablert.
Rublrir.	<i>rublit.</i>	rublert.
Revoltar.	<i>revoltat.</i>	reyolt.
Soltar.	<i>soltat.</i>	solt.
Sufrir.	<i>sufrit.</i>	sufert.
Sumergir.	<i>sumergit.</i>	submers.
Suplir.	<i>suplit.</i>	suplert.

Alguns verbs tenen dos participis irregulars, com : Obtenir, *obtingut* y *obtas* ; prescriure, *prescrit* y *prescriu* ; restrenyer, *restrenyit* y *restret*.

Es de advertir que lo particip regular se junta ab lo verb *haver*, y lo irregular ab lo verb *esser* ó *estar*,

com : jo *he disposat*, tu *has disposat* ; jo *so disposat*, ó jo *estic disposat* per qualsevol cosa. No obstant hi ha alguns particips irregulars, que se juntan indiferentment ab *haver*, *esser* ó *estar*, com : *dispost*, *embolt*, *establert*, *exclus*, *impres*, *ofert*, *perfect*, *cumplert*, *prescrit*, *restablert*, *restret*, *reyolt*, *rublert*, *submers*, *sufert*, *suplert*, v. g. jo *he disposat*, ó jo *so disposat*, ó *estic disposat* ; jo *he embolt*, jo *so embolt*, jo *estic embolt*.

La llengua catalana no té particip de futur com la llatina, que té *amaturus* y *amandus* ; y pera suplir esta falta se serveix, com la castellana, del verb *haver*, de la preposició *de* y del infinitiu de altre verb, de esta manera : jo *he de amar*, tu *has de amar*, &c. y en la passiva, jo *he de ser amat*, tu *has de ser amat*, &c.

PREPOSICIONS.

LA preposició es una veu, que se anteposa a la dicció que compon, ó al cas que regeix. Las que componen son las mateixas de la llengua

llatina : *a, ab, abs, con, de, &c.*
 com he dit en lo prefaci pág. xxii.
 Las que regeixen cas, unas son sim-
 ples, altres compostas.

SIMPLES.

<i>A</i> mi me toca.	<i>Entre</i> nosaltres.
<i>Ab</i> paciència.	<i>Fins</i> un diner.
<i>Baix</i> sa paraula.	<i>Per</i> ma culpa.
<i>Cerca</i> la plassa.	<i>Pera</i> mos fills.
<i>Confirme</i> lo guany.	<i>Pres</i> lo marit.
<i>Contra</i> la paret.	<i>Prop</i> lo portal.
<i>Davant</i> la taula.	<i>Segons</i> la escrip- tura.
<i>Davol</i> la fembra.	<i>Sens</i> temor.
<i>De</i> certa ciència.	<i>Sobre</i> la casa.
<i>Dejus</i> un pi.	<i>Sota</i> cubert.
<i>Deside</i> entany.	<i>Sots</i> pena.
<i>Dedant</i> la imatge.	<i>Tras</i> la porta.
<i>Dins</i> un mes.	<i>Ultra</i> lo dalt ex- pressat.
<i>En</i> la posada.	
<i>Entre</i> amichs.	

La preposició *per* es *pera* expres-
 sar la causa ó fi, ó *pera* significar-
 la raho ó motiu; se junta també ab
 noms de lloch, y denota lo modo
 de fer alguna cosa, axí dihem: Pas-
 sa *per* la plassa; *per* S. Joan pagaré,
 rebo *per* esposa á ta germana, *per*
 medi del ministre he conseguit lo

empleo, *per* força, *per* be, *per* mal,
per ell daré la vida, á mimtè *per* pa-
 re, jol tinch *per* sant, *per* causa de
 ma mare, *per* medi de la justícia.

La preposició *pera* significa res-
 pecte ó relació de una cosa á altra;
 axí dihem: Poch li han dat *pera* lo
 que ell mereix; aquesta tela es bona
pera camisas, no es bona *pera* res,
 esta ploma es bona *pera* escriurer,
pera salvarnos es menester observar
 la lley de Deu, lo home es criat
pera amar y servir á Deu.

Algunas vegadas se usa *per* en
 lloch de *pera*; y *pera* en lloch de
per, y axí dihem: *Pera* evitar la pen-
 dencia me quedí en casa, ó *per* evi-
 tar; *per* no incórrer en la censura,
 ó *pera* no incórrer; axó está *pe-
 ra* acabar, ó *per* acabar; axó está
pera saber, ó *per* saber; axó está
pera véurer, ó *per* véurer.

Quant se diu: estich als últims,
 la preposició *á* se pren *per en*, axí:
 estich *en los* últims.

COMPOSTAS.

A baix la muralla. *A escondidas* de tot-
A cubert de la tem- hom.
 pestat. *A expensas* del po-
 ble.

<i>A mes de lo dit</i>	<i>Dintre de una olla.</i>
<i>Antes de temps.</i>	<i>Devall ó debaix lo poder.</i>
<i>Après de mi.</i>	
<i>A vista de las rahons.</i>	<i>En mitg del dia.</i>
	<i>En presència de Déu.</i>
<i>Debaix la cuberta.</i>	<i>Entorn de festus.</i>
<i>Després del rey.</i>	<i>Fora de casa.</i>
<i>Dessobre de tot.</i>	<i>Junt ab lo demes.</i>
<i>Desrota de la taula.</i>	<i>Iluny del mar.</i>
<i>Dessá del riu.</i>	<i>Respecte dels drets.</i>
<i>Desras de la porta.</i>	<i>Ultra dels salaris.</i>

Estas preposicions se diuen compostas, porque constan de dos paraulas, com: *à-mes*, *en-mitg*, ó perquè estan seguidas de altra preposició, que regularment es *à*, *ab*, *de*, com: *à vista de*, *junt ab lo demes*, *à cubert de*.

Si la preposició no compon, ni regeix cas, passa á naturalesa de adverbí, com: *sen aná iluny*, *à tu te toca parlar baix*.

ADVERBIS.

LO adverbí es una part de la oració, que se junta al verb pera restringir, modificar y determinar

la sua significació; ço es, augmentarla, disminuirla, modurla ó variarla, denotant alguna particular circumstancia ó qualitat, que sens ell no la tindria, com en estas oracions: Es un home que parla: es un home que parla *no* parla: es un home que parla *poch*: es un home que parla *be* y *scientment*, en quals oracions los adverbis *no*, *poch*, *molt*, *be*, *scientment* modifícan varian, disminuheixen, ó augmentan la significació del verb *parlar*.

Encara que apar moltes vegadas, que se junta á otras parts de la oració, per exèmple, al nom, quant dihem *poch sabí*; al pronom v. g. *molt seu*; al adverbí, v. g. *mes ó ménos valerosament*; a la preposició, v. g. *mes enves mi*, *ménos cerca de la ciutat*; pero sempre hi está comprés lo verb es ó altre, com: es *poch sabí*, es *molt seu*.

Lo adverbí ó es simple ó compost, ó de modo, ó de qualitat, de temps, de lloch, de negar, de afirmar, &c.; y son innumerables en la llengua cathajana: Me dissimulará lo discret lector la nomenclatura nume-

rosa, que formo de ells, pera manifestar la riquesa y abundancia de nostra llengua.

Adverbis de modo.

SIMPLES.

Adrétas.	Casi.	Expres.
Aplaret.	Clar.	Fort.
Axi.	Confus.	Junt.
Barato.	Devádes.	Mal.
Be.	Ensórtes.	Malgraf.
Car.	Envá.	Ras.

Composts ó frases adverbials.

A bastonadas.	A disgust.
A bell ull.	A empentas.
A biax.	A escayre.
A caball.	A foeh y á sanch.
A cegas.	A grat scient.
A competencia.	A la boja.
A cops.	A la bona de Dèu.
A cop calent.	A la descartada.
A cost y costas.	A la esqueixada.
A costas y despésas.	A la grega.
A corra cuyta.	A las claras.
A despit.	A las húrta.

A las palpéntas.	De burlas.
A la sorda.	De calent en calent.
Al traves.	De clar en clar.
Al endret.	De concert.
Al revés.	De cor.
A peu.	De correguda.
A poch á poch.	De fit á fit.
A ple.	De genollons.
A pois.	De gom á gom.
A propósit.	De grat.
A rabassa morta.	Del tot.
A raig á raig.	De mal grat.
A regna solta.	De memoria.
A salts.	De mica en mica.
A sólas.	De part á part.
A tom.	De pas.
A trompons.	De per junt.
A trossos.	De ple ple.
A ull.	De pressa.
A una vetu.	De prompte.
Cama assá cama	De quant en quant.
allá.	De repent.
Cap á cap.	De reten.
Costat per costat.	De tauladas en
De acort.	avall.
De bat á bat.	De una tirada.
De be á be.	De véras.
De bona gana.	De abono.
De bonas en bonas.	En abono.

En bons termes.	Per manco.
En gran manera.	Ple a ple.
En pro y en contra.	Punt per punt.
En salvo.	Sens causa.
Pa per pa , y vi per vi.	Sens que ni pera que.
Per acas.	Sens to ni sò.
Pel descusit.	Tot dret.
Per descuyt.	Tot just.
Per diversió.	Tot plegat.
Pel dret.	Xano xano.
Per força.	Xip xap.

Ultra de estos casi tots los adverbis acabats en *ment* expressan modo ó qualitat, per exèmple quant dihem: ho ha fet expressament, seriament, scientiment, ignorament, casualment, inadvertidament, condignament.

Adverbis de temps.

SIMPLES.

Abans.	Antiguament	Demà.
Avuy.	Ara.	Dematí.
Aleshora.	Atart.	Dematinet.
Ahí.	Aviat.	Despres.
Antes.	Dejorn.	Endemà.

Enfregant.	Llavors.	Sovint.
Enguany.	May.	Sempre.
Entany	Méntres.	Tart.
Entretant.	Prest.	Tost.
Interin.	Prompte.	Tantost.
Luego.	Quant.	Vuy.

Composts ó frases adverbials.

A la curta ó á la llarga.	Cada instant.
Al instant.	Cap al tart.
A las horas.	Cap al vespre.
A menut.	De aquí en avant.
A mes tardar.	De improvis.
A mes véurer.	De repent.
Al moment.	Dias ha.
A punt, ó al punt.	De rellans.
A ratos perduts.	En breu.
Antes de ahí.	En continent.
A estonas.	May pus.
A temps.	Méntres tant.
A vegadas.	Mes avant.
A voltas.	Molt atart.
Bitllo, bitllo.	Per avant.
Cada punt.	Temps hi ha.
	Temps ha.

Adverbis de lloch.

SIMPLES.

Ahont.	Baix.	Enllá.
Allá.	Cerca.	Entre.
Allí.	Dalt.	Ensá.
Apart.	Darrera.	Envá.
Apres.	Defora.	Fora.
Aquí.	Desde.	Hont, ó
Arremá.	Dessá.	ahont.
Arrera.	Devant.	Lluny.
Atras.	Dins.	Prop.
Avall.	Dintre.	Tras.

Composts ó frases adverbials.

A baix.	De part de dintre.
A cada pas.	De part de fora.
A la dreta.	En amunt.
A la esquerra.	En avall.
Al dors.	En darrera.
Al entorn.	En devant.
Al rededor.	En dintre.
A orsa.	Entre mitg.
Arreu arreu.	Mes avant.

Adverbis de orde.

Primerament, segonament, tercerament, consecutivament, despres, Inego, seguidament, consegüentment, enfi, finalment, en primer lloch, en segon lloch, en tercer lloch, en quart lloch, mes á mes, ademes, en avant, despres de axó, á axó se segueix, á axó se anyadeix, ítem.

Adverbis de quantitat.

Molt, poch, mes, menos, tant, massa, bastant, demasiat, prou, gayre, obs, adojo, abundantment, en gros, per menut, un pich, á centenars, á grapats, á almostas, á pams y á canas, de pam en pam, de gom á gom, mot á mot, á cabassos, á raig á raig, de mica en mica.

Adverbis de afirmar.

Sí, cert, certament, segurament, veraderament, efectivament, prou, axí, ja, no me oposo, no ho nego, no replico, per cert, per consegüent, de cert, está be, sia axí, sens dupte, en efecte, en realitat, en veritat, es cert, es constant,

es evident, de veras, en hora bona, tal vegada, á vegadas.

Adverbis de negar.

No, ne, ni, nec, tampoch, menos, res, gens, jamay, may, jamés, menys, pas, pus, res mes, no res, no pas, almenys, almanco, de ninguna manera, de burlas, en hora mala, per demes, per ningun pretext, no obstant.

Adverbis de comparar.

Mes, menos, millor, tan, quan, tan mes, tan menos. *De dubtar*: Pot ser ó esser, qui sab, tal vegada, acás, per acás, quissá. *De dostitjar*: O, o si, plegue á Dèu, vulla Dèu. *De preguntar*: Perque, com, que, acás, quant, per ventura, de quin modo. *De excepció*: No sols, sino, tan solament, també, unicament, precisament, excepto, ab exclusió.

Advertencias.

Hi.

Aquesta paraula *hi* es un adverbí, que

tè origen del adverbí *hic* dels llatins, y equival á *aquí* ó *allí*, per exèmples: Si lo rey ve *hi* haurá pau; ço es, *aquí* ó *allí*. Així mateix, quant diem: En abre caygut tothom *hi* fa llenya: Per tot *hi* ha cent lleguas de mal camí: Molts ases *hi* ha al mercat, que se semblan: Qui no *hi* es, no *hi* es contat: Mentras *hi* ha vida, *hi* ha esperança: Ahont *hi* ha barrets, no campan caputxas.

Es de advertir que en los capitols dels drets de 1685 encara se troba lo adverbí *hic* dels llatins, per exèmples en lo fol. 7 se diu: Si los caballs eran trets per us de aquells, que *hic* los haurian, &c.

Algunes vegadas lo adverbí *hi* se muda en *y grega*, com se dirá en altre tractat.

En.

La paraula *en*, si se junta ab verbs de moviment es adverbí de lloch, y forma contracció, com se dirá en avant, per exèmples: Jo *men* aniré, se enten de *aquí* ó de *allí*. Així mateix: Si *ten* vas, *vesten* en nom de Dèu: ja *sen* ha portat la paga.

Ne.

La paraula *ne* algunas vegades es inversió de *en*, com se explica en las figuras gramaticals ortográficas; mes altrament es adverbí negatiu, y tambe á vegadas té força de conjunció, per exemple: *Ne* receptor, *ne* collidor algú gós bestraurer, *ne* donar algunas pecunias als receptors, *ne* sobrecollidors, *ne* altres per ells, fins la terça sia finida; y se origina del *ne* dels llatins.

Pas.

Lo adverbí *pas* aumenta la negació, per exemple quant dihem: No ha vingut *pas*; non vols *pas*? no *pas* per ara; y se junta al adverbí *no*.

Non vols *pas*, es lo mateix que *no en* vols *pas*, com se dirá en avant.

INTERJECCIO.

La *interjecció* es aquella part de la oració de la qual nos servim, pera expressar algun moviment ó afecte del ánimo, v. g. de alegría, de dolor, de pesar, de

admiració, de aborriment, &c. y casi son las mateixas en totas las llenguas.

Pera expressar dolor serveix la interjecció *Ay*; pero, pera los demes afectes pot dirse, que no hi ha interjecció particular; porque una mateixa interjecció pot expressar llastima, suspir, goig, amensassa, desitj; ó pot expressar admiració, exclamació, congoixa, enutg, indignació, segons las paraulas, lo gest ó to ab que se pronuncia.

Las interjeccions mes usadas son: *Ah*, *ay*, *ea*, *eh*, *eu*, *ey*, *hu*, *o*, *oh*, *ola*, *quis*, *upa*, *va*, *xir*.

Altras paraulas hi ha, que se usan com interjeccions, com: *Animo*, *bo*, *cáspita*, *dali*, *coratge*, *valor*, *oydá*, y cada individuo té las suas propias; mes algunas son indecents, que deuen evitarse.

Advertencias.

En las interjeccions se dubta quant se ha de posar lo senyal de admiració ó exclamació, que es aquest (!); ço es, si se ha de posar immediatament despres de la interjecció, ó al fi de la clausula; per exemple quant se diu: *Ay de mí*, se dubta, si se ha de posar lo senyal ó

nota despres del *Ay*, ó despres del *mi*. Jo sò de sentir, que se pose al fi, quant en ell termina y acaba de explicarse lo afecte, ja sia de dolor, de tristesa, de alegría, &c. perque la escriptura tè mes corrent, de esta manera: *Ah, que pena!* *ah, vil!* *ah, indigne!* *ah, dolça y amada patria!* *ah, cruel enemich!* *ah, Déu meu!* *ay de mi!* *ay, fill meu!* *ay que pertit o que fortuna!* *ó mort, quan amarga es ta memoria!* *ó sabiduria infinita!* *ó temps, ó costums!* *óla, mirayons!* *que goig!* *que pena!* *que dolor!* *que llastima!* *que escandol!* *que dicha!*

Però, quant lo afecte, que se expressa, termina en la mateixa interjecció, se déu posar dita nota ó senyal immediatament despres de ella: com: *Hu!* *no hi ha dubte;* *ta!* *nom mates;* *va!* *que es mentida;* *cáspita!* *que crema;* *xit!* *calla y vesten;* *Jesus!* *que dius;* *Ave Maria!* *quin home.*

Bastan estos exèmples para coneixer lo us de la interjecció, encara que se fa mes perceptible en un discurs continuat.

CONJUNCCIONS.

La *conjunció* es una veu, que serveix pera unir las paraules, las clausulas, ó

períodos, com la conjunció y en est exèmples: Crech en un Déu, pare tot poderós, criador del cel y de la terra. Y en Jesuchrist, unich fill seu, senyor nostre.

Esta unió es de varias maneras; ó pera separar las ideas; ó pera distingirlas; ó pera posar alguna condició; ó pera dar la causa ó rahó de alguna cosa, &c. y son molt abundants en un escrit, com se veurá en lo exèmples del ultim de aquest tractat.

Lo empleo de las conjuncions es sempre unir, faltant aquesta circumstancia, no serán conjuncions, sino adverbis; majorment, si se arriman y califican algun verb.

Los gramatichs las divideixen en copulativas, disjunctivas, adversativas, condicionals, &c.

Copulativas.

Y, e, també, ademes, ja, qué, tant, á mes, no sols, sino també, al mateix temps, de aquí se infereix, de una part, de altra part, á mes de axó, axí mateix, no mes.

Disjunctivas.

O, ó be, ú, sinó, ménos, sia, qué,

sia que, menos que, ni, ni ménos, sí sols, solament, excepto.

Adversatives.

Pero, empero, encara que, antes que, per mes que, no obstant, ab tot, per mes avant, á diferencia, al contrari, de diferent manera, demes de axó, ab tal que, menos quant, per tant.

Condicionals.

Si, com, mentras, quant, luego que, mentras que, á no ser que, en tant, baix la condició, suposat que, á menos de, en cas que.

Comparatius.

Tan, com, axí com, de la manera que, á semblança de, á exémple de, en conformitat de, axí mateix com, del mateix modo que, de la propia manera que.

Causals.

Perque, puix, donchs, luego, car, per lo que, per lo tant, per lo mateix, per consegüent, per qual rahó, per qual cau-

sa, per qual motiu, per axó, de lo que se infereix, puix que, en tant es axí, en realitat, reuera, en veritat, no hi ha dubte, en confirmació de axó, á fi de que, ab intent de, per lo que, en conseqüencia de.

Transitives.

Las transitivas son las que serveixen pera pasar de una clausula ó período, ó de una part del discurs á altra. Y encara que totes las conjuncions diuen transit; no obstant las mes principals son: Pero, empero, donchs, mes, no obstant, en fi, en efecte, item, suposat axó, suposadas estas cosas, en esta intelligencia, en virtut de, en conseqüencia de, á vista de, per só, de manera que, empero no obstant lo sobredit, de tot lo precedent se infereix que, respecte de, es emperó de advertir, en tot cas que, en cas que, y moltras altres, que los retorichs diuen transicions.

Exémple del us de las conjuncions.

No obstant que los drets de la Generalitat de Cathalunya sian imposats y concedits; no solament per los prínceps predecessors y reys, de gloriosa memoria; sino

també ab indults apostòlics, tant llargament confirmats; y axí, tan los seculars, com los ecclesiàstichs y magnats, obtenints magistratura de una y altre jurisdicció, estigan obligats á la entera y real solució de dits drets: no faltan alguns ignorant, desviats de la veritat, y desitjant saber més de lo que importa, que zelosos de la privada utilitat destruheixan la pública, y sembran zisanya per gra, porque judican, & flageixen, y publican, que los drets de la Generalitat son concedits & imposats per algunas especials causas, faltant las quals, segons diuen, es licit defraudar dits drets sens escupol de conciencia; axí se son obdurats los cors dels que han de pagarlos, y axí lo patrimoni de la Generalitat se ha reduhit á poch, &c. *Recopilació de 1689.* pag. 32.

Lo mateix en la poesia, com en estos

Que miras, ó bell Narcís?... infelís.
 Repara que cego estás, ó rapás.
 No coneixent, sent tan rara, ... ta cara.
 Ansias y sospirs díspara
 Ton cor; ¿mes de que serveix?
 Mira, repara y coneix,
 Infelís rapás, ta cara.

Don Joseph Romaguera.

SINTAXIS.

Tots los homes, que tenen us de rahó y son capassos de articular y formar lletres, parlan y escriuen ab lo sol llum natural; pero, no tots parlan y escriuen com se déu; però los que desitjan escriurer y parlar correctament, despres de haver après la analogia de una llengua, deuen apendrer la sua *sintaxis* y *ortografia*.

La *sintaxis* no es altra cosa, sino unas certas observacions de lo que utilment se ha practicat en lo modo de parlar, donant per reglas las que se han considerat perfeccions, pera que en semblants casos se practique del mateix modo.

Esta part de la gramática se divideix en *concordancia*, *régimen* y *constructió*.

CONCORDANCIA.

La *concordancia* es lo concert ó conveniencia de unas paraulas ab otras; y es de quatre maneras: del article ab lo nom comú, de nom adjectiu ab substantiu, de relatiu ab antecedent y de nominatiu ab verb.

també ab indults apostòlics, tant llargament confirmats; y axí, tan los seculars, com los ecclesiàstichs y magnats, obtenints magistratura de una y altre jurisdicció, estigan obligats á la entera y real solució de dits drets: no faltan alguns ignorant, desviats de la veritat, y desitjant saber més de lo que importa, que zelosos de la privada utilitat destruheixan la pública, y sembran zisanya per gra, porque judican, & flageixen, y publican, que los drets de la Generalitat son concedits & imposats per algunas especials causas, faltant las quals, segons diuen, es licit defraudar dits drets sens escupol de conciencia; axí se son obdurats los cors dels que han de pagarlos, y axí lo patrimoni de la Generalitat se ha reduhit á poch, &c. *Recopilació de 1689.* pag. 32.

Lo mateix en la poesia, com en estos

¿ Que miras, ó bell Narcís?..... infelís.
 Repara que cego estás, ó rapás.
 No coneixent, sent tan rara, ...ta cara.
 Ansias y sospirs díspara
 Ton cor; ¿ mes de que serveix?
 Mira, repara y coneix,
 Infelís rapás, ta cara.

Don Joseph Romaguera.

SINTAXIS.

Tots los homes, que tenen us de rahó y son capassos de articular y formar lletres, parlan y escriuen ab lo sol llum natural; pero, no tots parlan y escriuen com se déu; però los que desitjan escriurer y parlar correctament, despres de haver après la analogia de una llengua, deuen apendrer la sua *sintaxis* y *ortografia*.

La *sintaxis* no es altra cosa, sino unas certas observacions de lo que utilment se ha practicat en lo modo de parlar, donant per reglas las que se han considerat perfeccions, pera que en semblants casos se practique del mateix modo.

Esta part de la gramática se divideix en *concordancia*, *régimen* y *constructió*.

CONCORDANCIA.

La *concordancia* es lo concert ó conveniencia de unas paraulas ab otras; y es de quatre maneras: del article ab lo nom comú, de nom adjectiu ab substantiu, de relatiu ab antecedent y de nominatiu ab verb.

Del article ab nom comú.

Los noms comuns sempre van acompanyats de un article, que déu concertar ab ells en género y número; axí dihem: *Lo rey, la reyna, los senyors, las senyoras.*

A vegades se calla lo article, quant los noms comuns estan acompanyats de pronoms ó de noms numerals, com: *Que locura! que desgracia! esta guerra, aquella ciutat, tres mil homes, dos banderas.* No obstant dihem també: *Los tres reys del orient, Los set rabis de Grecia.* Axí mateix se calla lo article, quant al nom comú se li junta un adjectiu de quantitat, com: *Veu molt vi, menja poch pa.*

De nom adjectiu ab substantiu.

Lo nom adjectiu suposa sempre un substantiu, al qual se refereix, y déu concertar ab ell en género y número, com: *Bon home, bona gent, casa vella, soldats valents, donas hoiradas, homes sabis y lletjats.*

Lo nom adjectiu no déu convenir en cas ab lo nom substantiu perque los noms

de la lengua cathalana no tenen casos, com se ha dit en la pag. 13.

Algunas vegadas no se expressa lo substantiu; pero se sobrenten, per exemple, quant dihem: *Deu premia als bons y castiga als mals,* que se enten los *homes.*

Quant un nom adjectiu se refereix á dos ó á molts substantius, se colloca al plural, com: *Grecia, Esparta y Roma* ab alguns vicis menos haurian estat mes celebradas.

Si los dos substantius son de diferent género, lo adjectiu déu concertar ab lo masculí, com: *Lo pare y la mare son virtuosos.*

Del relatiu ab lo antecedent.

Lo relatiu suposa un antecedent al que se refereix, y déu convenir ab ell en género y número, com: *No digas mal del dia, que passat no sia. L'home besa mans, que voldria veurer cremadas. Quella, que bela, pert bocí. Carrega, que pian, no pesa. No hi ha mes cera, que la que crema. Desgraciats es lo rich, que maltracta als pobres. O fill meu! ama la virtut, que es preciosa.*

Algunas vegadas se sobrenten lo ante-

cedent, com : *Qui molt abrassa*, poch estreny, que se enten *lo home que*. Semblantment estos : *Qui nom dona pa*, nom pega. *Qui no tè vergonya*, tot lo mon es seu. *Qui cara ven*, cara honra. *Qui tè diners*, fa sos efers. En la boca del discret, *lo que es publich*, es secret. Prou dejuna, *qui mal menja*. *Qui canta*, sos mals espanta. *Qui mal fa*, mal trobará. *Qui mal cerca*, prest lo troba. *Qui infants te massa*, may mor grassa.

Algunes vegadas convé ab lo substantiu següent, com : *Quin consell* te ha donat? *Quina virtut* es la mes amable? *Quin sagranent* has rebut? *quins homes!* *quinas donas!* *quins apretos!* *que torments!* *que penas!* *que insolencia!* *que desgracia!* *que miseria!*

De nominatiu ab verb.

Un nom en nominatiu (*) demana sempre un verb, y tot verb del modo finit suposa sempre un nominatiu exprés ó sobrentés, concertant ab ell en número y en

(*) Dich nominatiu suposant la declinació equivalent de la pag. 13.

persona, com : *La experiència es mare* de la sciencia. *Cosa privada es desitjada*. Los *dits* de la ma no son iguals. *Devot de la verge pura sia tota criatura*. *Lo home proposa y Deu disposa*. Tot bon *caball enopega*. *Qui apadassa* son temps passa. Un *previngut val* per dos. Quant los *cans lladran* alguna cosa senten. *Ell s'enten*, com aquell, que balla tot sol. Las bonas *festas comencan* per la vigilia. Pocas *metsinas* no *matan*. Las malas *companyias* no *portan* res de bo. Los *cuydados* del ase *matan* al traginer. *Las burlas passen á veras*.

Tot nominatiu es tercera persona; menos *jo* y *nosaltres*, que son primeras; y *tu* y *vosaltres*, que son segonas, axí dihem : *Jo coronaré* al vencedor, *tu ensenyas* las arts liberals, *nosaltres cantam*, *vosaltres oiu*.

A voltas se calla lo nominatiu, majorment si lo verb está en primera ó segona persona, com quant dihem : *Ahont vages* dels teus hi haja. *Cobra fama y calat á jaurer*. En malaltia y en presó *conixerás* ton companyó. *Oirás y mirarás*, si veus res ho *callarás*. Ho *ha pres* ab la capilla, y ho *deixará* ab la mortalla, en quals exemples se enten *tu*, ó *ell* en lo últim exemple.

També á vegadas se calla lo verb, com quant dihem: Del ou al sou, del sou al bou, del bou á la forca. Lo mercader á la plaça, y lo menestral en casa. Lo cavaller á la guerra, y lo pagés á la terra. Vinyas y donas hermosas de guardar dificultosas, en quals exémples se enten, en lo primer *lo lladre se encamina del ou*, &c. y en los altres *deu estar*, *ó son*, &c.

Dos noms en singular volen lo verb en plural, com: Si *tu y Tallia estau* bons, *jo y Cícero* bons estam. *Diu estam y estau* y no *estan* bons: perque lo verb deu convenir ab la persona mes noble; y en gramática la primera persona es mes noble que la segona y la segona mes noble que la tercera. Semblantment dihem: Ni *misa*, ni *dar civada estorvan* llarga jornada. *Lo gest* y la *mala cara trauhen* la gent de casa. *Porch y senyor han de venir* de casta. *Amor y gravedad* no *passan* per un forat. Lo *joch*, la *donz* y lo *vi* fan tornar lo rich mesquí. *Pera*, *presech* y *maló* volen lo *vi* molt fálló. Encaraque se troban exémples en contrari, com: *Caldera vella y tertat* sempre *tè* bon y ó forat. *Honra y profit* no *cab* tot en un sach. *Infant y orat* diu la veritat. Sens las *donas* y los *vents* no hi *hauria* tants torments.

RÉGIMEN.

Per *régimen* se entea aquí la relació ó dependència de unas paraulas ab altres; ó de la unió de un verb ab tal ó tal preposició.

Tot nominatiu diu relació ó dependència á un verb del modo finit; y tot verb actiu transitiu regeix un nom, que es lo terme de la sua acció, com: *Pere ama á Deu*, en que la paraula *Pere* regeix al verb *ama*, y lo verb *ama* regeix la paraula *Deu* per medi de la preposició *á*. Lo mateix en estos exémples: La *porcia* mata la caça. Un *desorde* porta un orde. La *por* guarda la vinya. Las *tripas* portan las *camas*. Moltes *candeletas* fan un *civi* pasqual. *Barca* parada no *guanya* volits. *Lo mentider* ha de tenir molta memoria. Sempre las *festas* majors *causan* al ventrell *dolors*. No *furtes* *res* á ningú, ni *digas* *mentidas* tu.

Lo *régimen*, donchs, es de dos maneres, principal y accessori. Lo principal es lo terme de la acció del verb, com en la damunt dita oració *Pere ama á Deu*, en que la paraula *Deu* es lo *régimen* princí-

pal, porque es la cosa amada ó lo terme del verb *ama*. Lo régimen accessori es lo qui segueix al principal, com en esta expressió: Dono *pa* á mos *fills*, en la que la paraula *pa* es lo régimen principal, y á mos *fills* lo accessori. Lo mateix en estas: Si no vols tenir desfici, á tos *fills* donals *ofici*. No fartes *res* á *ningú*. No mostres als *fills* amor. Li sega la *herba* sotala *peus*. No tès *pels* á la *llengua*. Encara tès la *llet* als *llavis*. Mira á *tot* hom ab *despreci*. Lo mon no fou fet en un *dia*. Torna á son fill de mort á *vida*. Sempre trova *pels* als *ous*. Tu me vens *garsas* per *perdius*.

Es molt difícil dar reglas certas pera explicar lo régimen accessori de las parts de la oració; porque com los noms de la llengua catalana no tenen casos ó distintas terminacions, (lo mateix se observa en los de la llengua castellana, francesa é italiana) no podem dir tal nom está en datiu, tal altre en ablatiu, &c.

¿Quin verb, per exemple, es mes amich del datiu que lo verb *Dar*, ni mes amich del acusatiu que lo verb *Acusar*? No obstant, com se podrá afirmar, que en estas oracions: dono á *Pere*, acuso á *Joan*, á *Pere* es datiu y á *Joan* es acusatiu? Ja veig, que dirán, que lo enteniment con-

cebeix datiu en la primera oració y acusatiu en la segona; pero, aquesta distinció intellectual de casos, que no se explica per senyal alguna material, no basta, ni serveix pera establir reglas claras y precisas del régimen.

Mes, objectarán, que ja hi ha notas ó senyals, pera determinar los casos dels noms catalans, com se ha dit en esta gramática pag. 13, y son las preposicions, á *de*, *pera*, *per*, *ab*, &c. aplicadas als noms de esta manera:

Nom.	Pere.
Gen.	De Pere.
Dat.	Á Pere, ó <i>pera</i> Pere.
Acus.	Á Pere.
Voc.	Pere.
Abl.	De Pere, <i>ab</i> Pere, <i>per</i> Pere, &c.

Peró, ¿com podrém conèixer, si la preposició *á* es de datiu ó de acusatiu en los exemples precedents: dono á *Pere*, acuso á *Joan*? y si la preposició *de* es de genitiu, ó de ablatiu, quant dihem: Aquella casa distánt *del* mar es *del* rey? puix, podríam pensar, que *del* mar y *del* rey son un mateix cas; porque tenen una matei-

xa preposició *de*. ¿Com podrém saber també, quant se podrà dir promiscuament *pera* ó *á* en datiu, sabent que hi ha certas paraulas, que admeten *á* y no *pera*, com: home aplicat *al* estudi y no *pera* lo estudi: proxím *á* la mort, y no *pera* la mort? Y sem fa precis advertir, que en lo cas de voler arreglar la regencia de las parts de la oració per casos, com en la llengua llatina, y dir, per exémple, que tal nom ó verb regeix datiu, ó ablatiu, se hauria de declarar, si ha de ser datiu ab *á* ó ab *pera*, y lo mateix del ablatiu, si ab *de* ó ab *per*, &c. Lo que seria de gran treball.

Suposadas estas cosas, lo mes segur, *pera* apendrer lo régimen de las parts de la oració en la llengua cathalana, es atendre las preposicions, ab que se juntan los noms y los verbs de dita llengua. Si encontram en los bons authors, per exémple, estas expressions: anarem *á* Madrid, se malquistá *ab* sos parents, me recordo *de* la mort, me passejaba *per* la rambra, consta *en* autos, repartirho *entrels* parents, dirém que *amar* regeix la preposició *á*, *malquistar* la preposició *ab*, &c. De lo que se infereix, que la práctica y us dels bons authors, es la regla mes certa y constant en esta materia.

Per regla general tot nom substantiu ó substantivat pot regir la preposició *de*, com: Déu *de* misericordia, criador *del* cel, la llum *del* sol, lo amor *de* Déu, la tassa *de* plata, lo canó *de* ferro, la campana *de* metall.

Los noms adjectius y pronoms regeixen varias preposicions, com: Ple *de* riquesas, liberal *ab* tothom, distánt *del* mar, prop *del* rit, immediat *al* foch, útil *á* la república, aficionat *al* estudi, conforme *als* demes, qui *de* vosaltres, qual *dels* dos, ningú *del* poble, tres *dels* germans, un *d'ells*, quants *d'ells* has vist? Però, los adjectius que significan qualitat, com: *bo*, *sabi*, *fort*, *suau*, no poden regir cas.

Los gerundius y particips tenen lo mateix régimen que sos verbs, com: Jo só participant *de* 'tas penas, resident *en* la cort, obedient *á* las lleys, castigat *per* lladre, conegut *per* infame, malheut *dels* homes.

CONSTRUCCIÓ.

Per construcció se enten aquí la collocació de las paraulas; ó la recta disposició de las parts de la oració.

Las paraulas en la llengua cathalana se collocan segons lo orde natural de las ideas, dihem: *nit y dia*, y no *dia y nit*, perque la *nit* y obscuritat es anterior á la llum ó al *dia*; dihem: *pare y fill*, perque lo *pare* es anterior al *fill*. Per la mateixa rahió preferim los substantius als adjectius, perque la substancia es anterior á la qualitat, axí dihem: *Dèu meu. Verge santíssima, angels bons, pa blanch, dia clar, cel hermós.*

No apartantse la llengua cathalana del orde natural, que diuen las ideas, col·loca las paraulas, posant primerament lo nominatiu ó suposit ab tots sos adjectius, despres lo verb ab tots sos adverbis, en seguida lo régimen principal y finalment los accessoris.

Los oradors y poetas inverteixen á vegadas aquest orde, pera dar mes força, viva y elegancia á la expressió, y los poetas per lo *estro* del vers y força del consonant.

Exèmples de la sintaxis.

Pera confirmació de tot lo que havem dit siame licit trasladar aquí dos passatges, lo un de 1406 y lo altre de 1689, suposat que en esta materia poden mes los exèm-

ples que las reglas. En efecte, si llegim la arenga, que pronunciá lo rey Don Martí, en lo dia 26 de gener de 1406, la qual publicá Pere Miquel Carbonell, en la crònica de Espanya fol. 252, veurem la verdadera sintaxis, concordancia, régimen y construcció ó estructura gramatical de la llengua cathalana; la qual arenga ab las limitacions, que li aparagué oportunas, la insertá traduhida en idioma castellá Don Antoni de Capmany en lo número XXII de las notas del tomo II de las Memorias históricas sobre la marina, comers y arts de la antigua ciutat de Barcelona. Jo sols trasladaré aquí part de la proposició, que literalment en catalá es com segueix: «Bona gent: Nos, » volents seguir la manera antiga é acostumada per nostres predecessors, que » en lo principi de llurs corts acostuman » de dir algunes coses per edificació de » llurs pobles; nos havem proposat de » parlar de la gloria del principat de Catalunya; é pensants en axó, ocurrent- » nos un dit de Isaies, que diu: *Clama, » quid clamabo? Omnis caro fenum; et » omnis gloria ejus quasi flos agri; exci- » catum est fenum et cecidit flos.* Nostre » Senyor dix al profeta: Crida. Dix lo

« profeta , qué cridaré? Respon nostre
 « Senyor : Crida , que tota carn es fe,
 « y tota la gloria axí com á flor del camp,
 « en lo qual secat es lo fe y caygué la
 « flor. Per lo que: Nos *vehent*, que nostre
 « Senyor havia en tan poca reputació la
 « gloria mundanal, ne sabiam de *quens* par-
 « lassem; sino que, estants en aquest pen-
 « sament, venchnos entre mans un dit d'un
 « sanct doctor solemne y aprobat de sancta
 « mare Esglesia, que hom appella sanct
 « Seduli, de *carmine paschall*, que en
 « lo primer llibre séu nos dona regla é
 « motiu al nostre dubte, *dihent*: Si los
 « gentils ab pompa han fets llibres de
 « llurs ficcions é mil falsias, segons diu
 « Ovidi en lo *Metamorfosis*; è si los ge-
 « gants è los ceutaures per crueltat se fe-
 « hien posar escrits de llahors, é archs
 « triumphals, é columnes, per memoria de
 « llurs batalles, segons diu Suetonio; é
 « si de coses no veres, impertinents é
 « impossibles han volguda tenir la trom-
 « pa de mentida per llahors de llurs
 « *amicis*, segons fa Homero *in iliade*: qué
 « devem nosaltres fer, que som christians
 « é seguim la veritat, que *vehem* la cosa
 « manifesta, é *ohim* la veu divinal tot dia?
 « No dirém les gracies, que nostre Se-

« nyor ha fetes á tots; é no dirém les lla-
 « hors d'aquells *qui mereixen*, é no di-
 « vulguerém los merits d'aquells, que han
 « virtuosament treballat? E no diu lo
 « Ecclesiastic: *Laudemus viros gloriosos*
 « *et parentes nostros in generatione sua.*
 « cap. 44, *llohem* los varous gloriosos, é
 « los nostres parents en la sua generació?
 « E *donchs*: Nos, volents seguir aquesta
 « ordenança en vosaltres, que sots una
 « part insigne y poderosa de nostra se-
 « nyoria, no fictament, no manlevadament,
 « no per faules, no per llahor pintada,
 « *quare non sunt mihi loquela neque ser-*
 « *mones*; mes tan solament pera manifes-
 « tar la gloria de nostre Senyor, que ha
 « obrada en vosaltres. E per tal, com no
 « devem callar la virtut, la gloria é la
 « noblesa del principat de *Catalunya* é dels
 « *cathalans*, podem verificar la paraula per
 « Nos començada: *Gloriosa dicta sunt de te.*
 « Noble cort, é noble principat de *Catha-*
 « *lunya*, é vosaltres *cathalans*: glorioses
 « coses son dites de vosaltres; per les
 « quals paraules son demostrades dues con-
 « clusions fort singulars: primo com la
 « virtut molt famosa es clarament demons-
 « trade, *quia gloriosa dicta sunt*: secundo
 « de la gent fort valerosa per tot lo mon

«nomenade, *quia de te.*» Son dignes de
 llegirse los arguments ab que confirma dit
 senyor rey estas dos proposicions, que se
 reduheixen en referir accions famosas y
 heróicas dels cathalans, y que estos han
 tingut gran fama per tot lo mon, los que
 omítesch per motiu de la brevedat, y sols
 trasladaré aquí las paraulas, ab las que
 conclou dita arenga, que son las seglents:
 «Peró per conclusió de nostres paraules
 «vos volem dir un acte fort virtuos, quel
 «rey nostre besavi feu, quant tramés lo
 «rey nostre avi son fill en la conquis-
 «ta de Sardenya; lo qual tenint la bande-
 «ra nostra real en las mans, li dix aques-
 «tas paraulas: Fill, *jous* do la bandera
 «nostra antiga del principat de *Catha-*
 «*lunya*, la qual ha un singular privilegi,
 «que es ops que guardets be, lo qual pri-
 «vilegi no es res falsificat, ne improvat,
 «ans es pur é net, é sens falsia é macula
 «alguna, é bollat ab bulla d'or, y es
 «aquest, ço es: que null temps en camp,
 «hon la nostra bandera real sia estada, ja
 «mes no fou vençuda, ni desvaratada, é
 «açó per gracia de nostre Senyor, é per la
 «gran feultat é naturalesa de nostres sots-
 «mesos; é per aquesta rahó podem *atri-*
 «*buir* á vosaltres ço que dix Julio Cesar,

«venint de la conquesta de Alemanyá, als
 «seus sotsmesos: Alçats, alçats les vostras
 «banderas, car dignes sots de haver la
 «senyoria de Roma, *axiu* recita Luca en
 «lo primer libre seu de les batalles. Be,
 «donchs, podem dir á vosaltres: Alçats, alçats
 «les vostras banderes, car dignes sots de
 «*possehir* lo principat de *Cathalunya.*» En
 veritat esta arenga es antiquada en alguns
 vocables; però la sua construcció ó es-
 tructura de la frase y tota sa gramática
 general, no sols es molt conforme y ajustada
 á las reglas del art, sinó que pot servir
 de modelo pera arreglar nostres es-
 crits al gust y erudició de nostre temps.

Ara, donchs, si llegim lo capítol primer
 de la Recopilació del any 1689, pag. 78,
 que tracta dels drets y vectigals, que son
 propis de quiscuna ciutat, vila ó lloch,
 y de las causas per las quals son insti-
 tuhits y se reputan justs, nos darà una
 idea no sols de la propietat de las veus,
 sinó de la estructura de las paraulas, que
 es ab poca diferencia la mateixa, que la
 del antecedent exemple, y no dista molt
 del modo que nosaltres parlam. Y no obs-
 tant que cada cent anys se nota alguna al-
 teració en las llenguas vivas; aprofita sem-
 pre conèixer lo art ab que tot temps se ha

parlat la llengua, pera compararla ab lo estil corrent. Dit capítol diu de esta manera, Primerament la ciutat de Barcelona; que es la mes principal y lo cap de *Cathalunya*, entre altres prerrogativas en que *proceheix* á las demás, es en tenir plenissims y ámples privilegis, pera fer y ordenar moltas cosas, y particularment pera imposar drets y vectigals sobre varias mercaderías y cosas comestibles, que entran é ixen per sos portals, en virtut de concessions, que obtingué de sos serenissims senyors reys: los quals drets y vectigals son justificats segons totes sas condicions; per que son *entahits* ab legitima *autoritat* sobre cosas, que son suficient materia de vectigals, y ab deguda forma y proporció; y finalment per justa causa, que es la del be *public* de la ciutat; perque se *converteix* lo que resulta de aquells en refer y conservar las obras publicas, las fonts y aqueductos, en pagar los salaris de sos molt illustres senyors consellers, los dels *cathedraticis* de la universitat literaria, los dels advocats, *syndich* y oficials de la casa de la ciutat y del *banch* y taula de aquella, y guardas dels portals, y demás oficials y

en pagar diferents *acrehedors censalistas*, y per tenir també reservada en son erari alguna summa de diner per un cas fortuit de guerra, peste, fam y altres semblants, que poden ocorrer. Per lo que ningú pot dubtar de la justificació de dits drets; y per consegüent tèn obligació qualsevol persona de pagar aquells íntegrament y ab tota fidelitat.

Tarragona, antiguissima ciutat de *Cathalunya*, que després de expellits los *carthaginesos* de Espanya, fou colonia dels romans; y de tal manera famosa é illustre, que de ella prengué nom la citerior part de Espanya, anomenántse *terraconense*; y que si be lo temps la ha *reduhida* á menor població del que era, ab tot *excedeix* vuy á moltas en fortaleza, hermosura y situació, conservántse encara en ella la sede archiepiscopal metropolitana de *Cathalunya*: esta tal gosa també de semblant prerrogativa de tenir drets y vectigals sobre tots grans, oli, vi, carns, molins y pesca, que no es poca en sa platja, y sobre demás cosas semblants: y se aplican també estas impositions á la reparació de las murallas y fortalezas, fonts y demás cosas publicas, y á la satisfacció dels salaris de

„ sos consols y oficials, y á la de sos
„ *acrehedors*.

„ Gerona, que ab la fecunditat del ter-
„ reno y amenitat dels rius *excedeix* á
„ las demés en abundancia y fertilitat de
„ tots fruys, y població la major de *Cathalunya*:
„ després de la de Barcelona:
„ esta, donchs, tè també sos drets y vec-
„ tighals imposats sobre blat, farinas y de-
„ més grans, sobre vi, oli, carns, pescas
„ y demés, á efecte de sublevar las pú-
„ blicas necessitats, si be apenas poden
„ abastar pera socorrer á totas ellas; per-
„ que dels dits vectighals se conservan uns
„ molins junt al riu de Ter molt utils y
„ necessaris, se mantenen una muralla y
„ altres reparos *construhits* pera detenir
„ las inundacions del dit riu de Ter y
„ del de Organyá; pagántse dels *mateixos*
„ drets los salaris de sos consellers, los
„ dels mestres de la universitat, los de
„ sos oficials, y també los carrechs y obli-
„ gacions contractadas per lo be *publich*
„ de la *mateixa* ciutat: y axí no pot
„ dubtarse en manera alguna de la justícia
„ de dits sos drets.

„ Lleyda, memorable ciutat entre los ro-
„ mans per la batalla, que en ella se doná
„ per lo exércit de Julio Cesar contra Ephra-

„ nio y Petreyo, illustre per sa inclita
„ universitat literaria, adornada de diferents
„ privilegis á ella concedits, copiosa y
„ abundant de tots fruys per las ayguas
„ del Segre, que la fertilisan y regan; tè,
„ donchs, també esta ciutat sos drets è
„ imposicions sobre pa, vi, oli, carns,
„ pesca y demés géneros de mercadería;
„ y així *mateix* tè un moderat vectighal so-
„ bre lo pont de pedra, que se *exhigeix*
„ dels qui passen per aquell; tots los quals
„ vectighals, attès son moderats è *instituits*
„ pera refecció dels demés edificis *publichs*,
„ y pera satisfer salaris de oficials, y *car-*
„ *rechs*, y obligacions de la *mateixa* ciutat
„ son estats sempre tinguts per justs en
„ sentir dels *theolechs*, canonistas y legis-
„ tas, que han tingut plena noticia de sa
„ institució.

„ Tortosa, deliciosa ciutat per ocasió del
„ Ebro, que la fecunda y hemoseja, fluint
„ per un costat de aquella; ríca per la ne-
„ gociació tè per dit riu, per *ahont* se trans-
„ portan fustas las millors, que se treballan
„ en *Cathalunya*, y moltas y diferents mer-
„ caderías; esta tal tè també sos vectighals
„ sobre la pesca, que es en gran abundan-
„ cia, carns, pa, vi, oli y demés coses
„ semblants; y principalment tè una im-

„ posició sobre lo pont de fusta, fabricat y
 „ *construhit* sobre unas barcas ab cadenas
 „ de ferro admirablement y ab singular
 „ artífici ligadas y concatenadas, per que
 „ constánt persistesca á las avingudas y
 „ diminucions del riu; la qual imposició
 „ se cobra y *exhigeix* dels forasters, que
 „ per allí pasan. Los diners, que dels dits
 „ drets resultan, se emplean en reparos
 „ de las murallas, conservació de la ciu-
 „ tat, y en preservarla de la inundació del
 „ Ebro, en mantenir lo dit pont, y en pagar
 „ los salaris als consols y oficials de la
 „ *matoixa* ciutat, y als mestres de la escola
 „ literaria en ella *instituhida* y demès *car-*
 „ *rechs* y obligacions de aquella; per lo
 „ que es evident la justicia de ditas im-
 „ posicions, y que justament se *exhigeixen*
 „ per sos exáctors y ministros deputats per
 „ aqueix efecte.

„ *Omittixense*, pera evitar prolixitat,
 „ las otras ciutats de *Cathalunya*, com
 „ son *Vich*, Seu de Urgell, Elna, Solsona,
 „ Manresa, Balaguer y altres pobles y
 „ vilas notables com son Valls, Reus
 „ y *Montblanch* en lo archebisbat de Tar-
 „ ragona, Granollers y Mataró en lo bisbat
 „ de Barcelona; *Hostalrich*, Olot y Figue-
 „ ras en lo de Gerona; Perpinyá, Vila-

„ franca de Conflent, Hilla, Prada y Cob-
 „ lliure en lo de Elna; Ripoll, Premiá,
 „ Camrodon y Calaff en lo de *Vich*; Tár-
 „ rega y Cervera en lo de Solsona; Puig-
 „ cerdá, Berga, Tremp, Oliana, Cardona,
 „ Agramunt, Andorra, *Sanahuja* y Torá
 „ en lo de Urgell, y moltas otras vilas,
 „ totas las quals tenen en virtud de sos
 „ privilegis varias imposicions, sobre carns,
 „ pescas, pa, vi, oli, tabernas, molíns,
 „ forns y demès; y, segons la averiguació
 „ feta per relacions de homes fidedignes
 „ y noticiosos, tots los dits vectigals,
 „ que per las ciutats y demès poblacions
 „ de *Cathalunya* se exhigeixen son justs;
 „ porque tots tenen las circunstancias ne-
 „ cessarias ab las quals los vectigals *deuben*
 „ justificarse: y si de la justicia de alguns
 „ se dubtás, ó dubtar se pogués, tan *mateix*
 „ se deurían pagar, fins que averiguada la
 „ materia y *deixat* lo dubte constás evi-
 „ dentment de la injusticia.

Estos dos exémples indican lo verdadero
 caracter y geni de nostra llengua. Però
 dirá algú tal vegada, que son difusos y
 redundans en una gramática per ser tan
 llarchs y dilatats. A lo que responch, que
 se déu considerar que la sintaxis ensenya
 com se texeix la tela de un discurs, ó

com se uneixen unes parts ab las altrás, y axó no pot ensenyarse ab exèmples curts ó ab pocas paraulas; es menester extendrer la vista sobre lo dilatat camp de un discurs, y meditar sobre ell la estructura de las diferents parts de la oració y la unió que tenen entre sí.

La continua lectura y meditació sobre los bons authors cathalans ensenyan mes, que las reglas del art. ¿Que preceptes poden preferirse á la meditació de la práctica del bons authors? Estos iluminan sens treball, y de ordinari no se olvidan com las reglas.

Vicis de la oració.

Los vicis son los que poden inficionar la oració en la llengua cathalana. Lo primer se diu *barbarisme* y lo segon *solecisme*. Lo *barbarisme* se comet, quant se falta á la propietat; per exèmple, cometen *barbarisme* los que dihen: Jo he *pretengut* un empleo, per jo he *pretés*; jo he *nascut*, per jo he *nat*; jo he *resolgut*, per jo he *resolt*; jo he *sigut*, per jo he *estat*. Cometen també *barbarisme* los que encontrantse en algun paratge, pregunta lo un á l'altre: ¿ahont está Vosté? ¿per ahont viu? ¿ahont

habita? puix *estar* serveix pera expressar la actualitat ó lloch present, y *habitar* significa viurer ab permanencia en algun domicili, casa ó alberg. També se comet *barbarisme*, quant se crida á algú, y respon ja *vinch*, en lloch de *ja hi vaig*; puix *anar* se diu de *aquí allá*, y *venir* de *allá aquí*. Igualment es *barbarisme*, quant se diu *despus ahí*, per *antes de ahí*; puix, *despus ahí* es *avuy*, perque correspon á *despres de ahí*.

Lo *solecisme* es quant se falta á la concordancia ó régimen, per exèmple si se dignés: ma mare y mon pare *es mort*, per *son morts*: en la Barcelona se encontra de tot, en que el *la* es superfluo, perque los noms propis no admeten articles. He vist una carrossa tirada á *sis* caballs, per tirada *de sis* caballs.

La *ortografia* es una part de la gramática, que ensenya á escriurer be y correctament; ço es, ab la puntuació y lletras que son necessarias.

Tres son los principis de tota ortografia,

com se uneixen unes parts ab las altrás, y axó no pot ensenyarse ab exèmples curts ó ab pocas paraulas; es menester extendrer la vista sobre lo dilatat camp de un discurs, y meditar sobre ell la estructura de las diferents parts de la oració y la unió que tenen entre sí.

La continua lectura y meditació sobre los bons authors cathalans ensenyan mes, que las reglas del art. ¿Que preceptes poden preferirse á la meditació de la práctica del bons authors? Estos iluminan sens treball, y de ordinari no se olvidan com las reglas.

Vicis de la oració.

Los vicis son los que poden inficionar la oració en la llengua cathalana. Lo primer se diu *barbarisme* y lo segon *solecisme*. Lo *barbarisme* se comet, quant se falta á la propietat; per exèmple, cometen *barbarisme* los que dihen: Jo he *pretengut* un empleo, per jo he *pretés*; jo he *nascut*, per jo he *nat*; jo he *resolgut*, per jo he *resolt*; jo he *sigut*, per jo he *estat*. Cometen també *barbarisme* los que encontrantse en algun paratge, pregunta lo un á l'altre: ¿ahont está Vosté? ¿per ahont viu? ¿ahont

habita? puix *estar* serveix pera expressar la actualitat ó lloch present, y *habitar* significa viurer ab permanencia en algun domicili, casa ó alberg. També se comet *barbarisme*, quant se crida á algú, y respon ja *vinch*, en lloch de ja *hi vaig*; puix *anar* se diu de *aquí allá*, y *venir* de *allá aquí*. Igualment es *barbarisme*, quant se diu *despus ahí*, per *antes de ahí*; puix, *despus ahí* es *avuy*, perque correspon á *despres de ahí*.

Lo *solecisme* es quant se falta á la concordancia ó régimen, per exèmple si se dignés: ma mare y mon pare *es mort*, per son *morts*: en la Barcelona se encontra de tot, en que el *la* es superfluo, perque los noms propis no admeten articles. He vist una carrossa tirada á *sis* caballs, per tirada *de sis* caballs.

La *ortografia* es una part de la gramática, que ensenya á escriurer be y correctament; ço es, ab la puntuació y lletras que son necessarias.

Tres son los principis de tota ortografia,

us constant, *pronunciació y origen*. Ningún de estos principios, per sí sol, pot considerarse com á regla infallible de escriurer correctament.

La present ortografía conté dos parts. La primera tracta del us y ofici de las letras; y la ségona de las figuras gramaticals ortográficas, de que abunda la lengua cathalana.

PRIMERA PART

Del us y ofici de las letras.

Primerament es de advertir: que en tot escrit se han de guardar estas tres cosas: proporció, igualtat y distancia. La lletra, que es la part menor de un vocable, déu ser proporcionada é igual, tant gran la una com l'altra; de manera que los pals de la *b, d, h, l, f, g, p, q,* é igualment las majúsculas, no excedescan mes del cos de la lletra minúscula, com se observa en la lletra de imprenta. Ha de ser també neta y llimpia, sens rasgos, ni topos, ni demasiada tinta; porque se puga llegir ab soltura y facilitat; tan mes hermosa será, quan mes se semble al imprés.

Las paraulas han de estar divididas y se-

paradas; per tant se déu escusar lo encadenarlas ó lligar las unas ab otras, porque axó embarassa y dificulta la lectura. També deuen guardar igual distancia, que regularment es lo espay que ocuparía la lletra *m*.

La distancia de ralla á ralla déu ser també igual; de manera que no sia mes ampla lo espay de la primera á la segona, que en las demás. Se déu procurar també, que sian rectas, y tan llarga la una com l'altra.

Las planas han de guardar proporció; ço es, que la una no comence mes amunt y l'altra mes avall; que tingan igual número de rallas, y que los marges del paper corren iguals.

La igualtat y distancia proporcionada de las letras, de las paraulas, de las rallas y de las planas, contribueix molt á la claredat y perfecció de un escrit.

Suposadas estas cosas es menester saber, que las letras, unas son vocals y otras consonants. Las vocals son: *Aa, Ee, Ii, Oo, Uu,* y la *Yy* grega, quant es conjunció. Las consonants son:

B b,	C c,	Ç ç,	D d,
be,	ce,	ç trencada,	de,
F f,	G g,	H h,	K k,
ef,	ge,	hac,	ca,

J j,	L l,	Ll ll,	M m.
<i>jota,</i>	<i>el,</i>	<i>ell,</i>	<i>em,</i>
N n,	NY ny,	P p,	Q q,
<i>en,</i>	<i>eny,</i>	<i>pe,</i>	<i>cu,</i>
R r,	S s,	T t,	V v,
<i>er,</i>	<i>es,</i>	<i>te,</i>	<i>u consonant.</i>
	Y y,	Z z,	
	<i>igrega,</i>	<i>idzeta,</i>	

Las que comensan lo seu nom ab vocal, que comunment es la *e*, se diuhen semivocals, y son *f, l, m, n, r, s*; &c. Las que acaban lo seu nom ab vocal, se diuhen mudas, y son *b, c, d, g*, &c.

La *l, r, u*, algunas vegadas perdan un poch de la sua força, y á las horas se diuhen líquidas, com en *floch, frau, guerra*.

Quant duas vocals se uneixen y forman un mateix so, se diuhen diphtongo, com: *aygua, causa, cuento, sou, creurer, ciutat*.

De las letras majúsculas.

Las letras majúsculas se distingueixen de las minúsculas per la figura, y no per la grandaria; axí la figura de esta *q* per gran ques fassa, sempre será minúscula; puix, la figura de la *q* majúscula es esta *Q*.

Se déu comensar ab letra majúscula tot

principi de escriptura ó de discurs, capítol, article, paragraph, aparte, separació ó divisió en lo escrit, y despres de punt final y principi de período.

Se déu escriurer ab letra majúscula tot nom propri, cognom, sobrenom ó nom de casa, ó de familia, com: *Pere, Pau, Antoni, Maria, Eularia, Torres, Vives, Fontanella*; y també los noms propis de cosas, com: *Espanya, Cathalunya, Barcelona, Montserrat, Llobregat, Mediterraneo*.

En quant als noms comuns ó apellatius, apar, que lo us se determina escriurels ab minúscula; sian collectius ó expressen multitut, com: *regne, provincia, ciutat, vila, collegi, capitol, universitat*; sian de gents ó de nació, com: *espanyol, francés, cathaló*; sian de arts ó ciencias, com: *theologia, gramática, pintura*; sian de noblesa, dignitat ó de empleo, com: *profeta, apostol, evangelista, papa, pontifice, cardenal, arquebisbe, bisbe, canonge, emperador, rey, compte, marques*; encara que sia ab concurrencia del nom propri, com lo *papa* Benet XIV, lo *rey* Carlos III, lo *canonge* Romaguera, lo *degá* Centena, la *ciutat* de Barcelona. Esta era la práctica y us dels llatins, que

escribian correctament. Vejas lo *Lexicon latinæ linguæ* de Juan Federich Noltenio pag. 125.

En testimoni de axó siam licit trasladar aquí lo que diu Christophol Cellari en sa gramática llatina pag. 28, y en sa ortografía pag. 66 y 58 de la segona edició, que en resumen es de esta manera: "Quant no hi havia altrás lletras que las majúsculas estava fora aquesta dificultat de escriurer ab majúscula ó ab minúscula, perque totas las lletras eran uniformes. Quant se inventaren las minúsculas per la major velocitat de escriurer, no se deixaren del tot las majúsculas; de manera que los antichs escribian majúscula en principi de escriptura y período ó despres de punt; també en los noms propis de homes, de donas y de lloch; y finalment en principi dels versos, per qual motiu los impressors las anomenan versals. En nostre temps se ha extés en tanta manera la mescla de las lletras majúsculas ab las minúsculas, que tots los noms de empleo, de dignitat y de honor, com: *emperador, rey, príncep, consul, pretor, rector, mestre, senyor, &c.* se escriuhen ab majúscula. No intento llevar á dits senyors res del seu honor, encara que se-

ría poch lo que perdrian, puix consistiria sols en una lletra, lo que desitjo es que sia uniforme la escriptura. Jo me conformo ab lo us antich, escrivint: lo *rey Darío, Scipió consul*; mes, si escrivim á dits senyors es millor escriurer tot lo nom ab majúsculas, que mesclar majúsculas ab minúsculas, escrivint axí *REY, PRINCEP, CONSUL*. Lo mateix si havem de usar pronomes, parlant ab los predits, escriurém en llati *TU, TUA, TÈ, y no Tu, Tua, Te.*"

Enfi se escriuran ab majúscula las paraulas de especial nota ó de cosas molt notables, los titols dels llibres, y los noms de tractament en abreviatura, com: *Illm. Illtre. V. S. Dr. Dn. Vm.*; mes, si no se abrevian se escriuran ab minúscula de esta manera: lo *illustríssim senyor doctor don, reverendíssim senyor, sant Pere, sant Pau.*

Del us de las lletras en particular.

Tres son los principis de tota ortografía, pronunciació, us constant y origen; però ningun d'ells pot senyalar-se per regla única é invariable. Se equivocan alguns, volent que las paraulas se escrigan com

se pronuncian; perque comunment las paraulas de una llengua no se pronuncian be en totes parts; antes hi ha vicis nacionals en la pronunciació, com se veu en varios paratges, en que la *v* la pronuncian com la *b*, per exemple, pronuncian *beurer* del mateix modo, tan si ve de *videre*, com si ve de *bibere*. Suposat que la llengua catalana es filla de la llatina, com se ha dit al principi de esta gramática, sempre ques dubte com se ha de escriure una paraula en catalá, se ha de veurer com se escriu en llatí; axí escriurém *beurer*, si ve de *bibere*; y *veurer*, si ve de *videre*. Lo arreglar la ortografia per estos tres principis es la major dificultat.

De algun temps á esta part se han suscitad alguns dubtes y dificultats sobre las letras ab que se deuen escriure algunas veus catalanas; y no volentme apartar del us constant dels antichs, he recorreut, vist y examinat ab atenció los documents mes certs, com son: constitucions, decretis, ordinacions, capitols de Corts y altres impresos del antich magistrat de Catalunya desde 1300 fins á 1702, y he vist que lo us mes constant de escriurellas, es com se nota en la pre-

sent ortografia; y per major comprobació he senyalat algunas també de lletra cursiva en los dos exémples llarchs de la sintaxis. Deixo á cada hu que abunde en lo seu modo de pensar, que jo no me he cregut bastant authorisat, pera innovar res en la llengua.

Dirá algu, que en aquell temps se pronuncian las paraulas de altra manera, y que haventse variat la pronunciació, déu variarse també lo modo de escriure; pero, desde lo any 1702, en que vivian nostres avis, no pot haver variat tant la pronunciació, quens obligue á variar la escriptura.

Declaradas estas cosas tractaré de las letras consonánts en particular. No tracto de las vocals, perque no hi ha dificultat que advertir; puix, basta la sua pronunciació, pera arreglar la escriptura.

B.

La *b* té lloch en principi, en mitg y á de diccio, com: *beurer*, *abonar*, *sab*.

Es bastant difícil poder distingir á vegadas, quant se déu escriure *b*, ó *v* consonánt en catalá; perçó, es precis atender al origen de la diccio; axí escriurém:

sabia, perquè ve de *saber*; *cabem*, perquè ve de *cabrer*; y majorment si atenem á son origen llatí, *escriurém*: *beurer* si ve de *bibere*, y *veurer* si ve de *videre*, &c.

La *p* de dicció grega ó llatina se convertex regularment en *b* en cathalá; axí escrivim *saber*, perquè ve de *sapere*, *cabell* de *capillus*, *bisbe* de *episcopus*, *cabra* de *capra*. He dit regularment, perquè se exceptnan algunas veus, com: *cap*, que se origina de *caput*.

Las sillabas *bla*, *ble*, *bli*, *blo*, *blu*; *bra*, *bre*, *bri*, *bro*, *bru*; *ab*, *eb*, &c. y *abs*, *ehs*, &c. se escriuhen sempre ab *h*, com: *ablanir*, *abrasar*, *abstenirse*; menos algunas per rahó del origen, com: *capficar*, *capdellar*, que se originan de *cap*.

Los preterits imperfects del Indicatiu de la primera conjugació se deurían escriurer ab *b*, axí: *amaba*, *cantaba*; perquè la *tè* son origen llatí, *amabam*, *cantabam*; però, lo us constant dels authors es de escriurels ab *v*, axí: *amava*, *cantava*. Semblantment lo verb *haver* deuría escriurerse ab *h*, perquè la *tè* en son origen llatí *habere*; però, los authors lo escriuhen constantment ab *v*, com: *havem*, *havem*, *havia*, *havia*.

C.

La *e* tè lloch en principi y mitg de dicció, com en *capa*, *ocasió*.

Pera saber, si ántes de *e* ó *i* se ha de escriurer *c* ó *s*, se ha de observar, si la pronunciació es forta ó suau, si es forta se escriurá *c*, com en *paciencia*, *concedir*; si es suau, se escriurá *s*, com en *casa*, *cusir*.

Quant las diccions llatinas tenen *tí* antes de vocal, en cathalá se muda en *ci*, com: *prudencia*, *oració*, de *prudentia*, *oratio*.

Las diccions gregas, com: *charitas*, *cherubim*, *chimia*, se poden escriurer ab *ch*, axí *charitat*, *cherubi*, *chimia*, conforme á son origen. *Cor*, quant significa una de las entranyas, que ve de *cor*, *cordis*, se escriu constantment sens *h*, quant ve de *chorus*, *i*, que significa junta pera cantar, se escriu ab *h*, axí *chor*.

Las paraulas, que los castellans escriuhen axí: *charol*, *chocolate*, *chupa*, los cathalans las escrivim ab *x*, axí: *xarol*, *xocolate*, *xupa*.

Ç.

La *f* trencada se usava antiguament an-

tes de la *a* y *o*, quant la pronunciació es forta, com en *confiança*, *cobrança*, *força*, *afó* y altres; però, ara apenas está en us, y nos servim de dos *ss*, escrivint *confianssa*, *cobranssa*, *forssa*, *assó*; (de manera que ab dificultat se troba dita lletra en las imprentas) no obstant se conserva en algunas paraulas, com en *perçó*, *ço*, *es*, *força*, *braços*, *terça*.

D.

La *d* no tè lloch, sino en lo principi y mitg de dicció, com en *declamar*, *declarar*, *edificar*, *corredor*. En fi de dicció nos servim de *t*, com: *pietat*, *bondat*, *amat*, *agút*, *cobart*, *tossút*. Per consegüent es molt estranya la opinió del Diccionari cathalá, que isqué á llum en 1803, en voler escriurer la veu masculina dels noms adjectius ab *d* final, axí *cobard*, *tossud*, *agud*, *jubilad*, *menud*, *rosad*, no per altra rahó, sino perque la veu femenina termina en *da*, axí *cobarda*, *tossuda*, *aguda*, *jubilada*, *menuda*, *rosada*; com també lo voler escriurer *quand* ab *d* final, si se deriva del llatí *quando*; puix, la llengua cathalana may ha usat la *d* en fi de dicció,

y lo us comú y constant en las llenguas pot mes que los Cesars y Emperadors. Ademés no som nosaltres, ni Enios, ni Catons, pera innovar res en la llengua. Tiberio demaná llicencia al senat, pera usar la veu *monopolium*, pero lo gramálich Pomponio M. no volgué admetrerla, dihent: que lo emperador podia dar lo dret de ciudadá als homes, però no á las paraulas. Si las llenguas las haguessen format los filosofhs, serían sens dubte mes perfectas.

F.

La *f* tè lloch en principi, en mitg y fi de dicció, com en *familia*, *infamia*, *rebuf*. No se dobla en cathalá encara que sia doble en llatí, axí escriurém *afirmar*, *afecte*, *oferir*, no obstant que se derivan de *affirmare*, *affectus* y *offerre*.

G.

La *g* tè lloch en principi, en mitg y fi de dicció, com: *goma*, *engany*, *embarg*, si ve de *embargar*, mes si ve de *emburcar* se escriu *embarch*.

En quant á la *g* del fi de una dicció

es de notar: que hi ha molta varietat en la manera de escriurer estas veus: *vaig, maig, goig, roig, raig, festeig, safareig* y semblants. Uns escriuhen *vatj, matj, gotj, rotj, ratj, festetj, safaretj*; altres *vatx, matx, gotx, rotx, ratx, festetx, safaretx*; y altres *vatg, matg, goig, roig, ratg, festetg, safaretg*. En esta varietat de parers la práctica y experiencia me ha fet conèixer, que aquellas veus, que en sa pronunciació, se percebeix una *t* y una *i*, però sòrdas, foscas y casi imperceptibles, es lo us constant de escriurer-las ab *ig*, axí: *vaig, maig, goig, roig, raig, festeig, safareig*, sens expressar la *t*; com esdevé en la llengua castellana en las veus *mucho, muchacho, escucha*, que se percebeix sordament una *t* en la sua pronunciació y tampoch se expressa.

Mes, com en algunas diccions la *t* se pronuncia ab mes força, en est cas se déu expressar en lo escrit, com en *despatg, empatg; ensatg, esquitg, desitg, estotg, glopotg, trapetg*, encara que alguns las escriuhen ab *tx*, axí *despatx, empatx, &c. Mitg y desitg*, segons lo us mes comú y constant se deuen escriurer ab *tg*, y no *mitj*, ni *desitj*.

Perçó se deuria anyadir en los sillabaris de la cartilla los articles

alg, eig, lig, oig, uig.
atg, etg, itg, otg, utg.
atj, etj, itj, otj, utj.
atx, etx, itx, otx, utx.

ensenyant los mestres la verdadera pronunciació de estas sillabas, que es un poch semblant á la de las veus castellanas: *acha, campeche, bicho, ocho, mucho*; advertint que la primera combinació *aig, eig, lig, oig, uig*, forma diptongo, y se han de pronunciar en un temps, y axí ningú podrà pronunciar *va-ig, ma-ig, ro-ig*, com objectan alguns.

Altres volen, que la veu *puig*, quant significa munt ó montanya ó es nom de familia, se escriga ab *ig*, axí: *puig*; y quant es conjuncció se escriga ab *ix*, axí: *pulx*, y no me apar estranya esta distinció.

Las diccions, que en llatí comensan ab *hy*, en cathalá se escriuhen ab *g*, com: *Geront* de *Hieronimus*, *gerarquia* de *hyerarquia*; pero, si la *y* es antes de *a* se déu escriurer *j*, com: *Jacinto* de *Hyacinthus*.

H.

La *h* en catalá t'è lloch en principi, en mitg y fi de dicció, com : *home*, *prohibir*, *catholich*. Lo mateix en la llengua llatina, com en *habere*, *prohibere*, *proch*; y mes extensament en la hebrea, com : *Hebron*, *Barachias*, *Baruch*. Alguns diuen que la *h* final se déu omitir en la llengua catalana per superflua, inutil y redundant, per no demanarla la pronunciació; mes, si parám lo oïdo en las sillabas finals *ac*, *ec*, *ic*, *oc*, *uc*, apar que se nota en ellas, com en las diccions hebreas alguna aspiració; puix, se pronuncian ab mes suavitat ó menos força que en *sement*, *pacte*, *rectitut*, que no tenen *h*.

Mes, sia lo ques vulla, lo cert es que los antics anyadien constantment la *h* despres de la *c* final, escrivint : *Créch* en un Déu, y no *Créc* en un Déu; axí mateix *amic*, *antich*, *castich*, *carrech*, *pacífich*, *ecclesiastich*, *apostolich*, *public*, *franç*, *sindich*, *catholich*, *authentich*, *sanch*, *blanch*, *poch*, *puch*, *dich*; y no *amic*, *antic*, &c.

Si per apareixer redundant se havia de omitir la *h* final, per la mateixa rahó se

hauria de omitir la *h* del principi de dicció, com en *honor*, *hermosura*, *home*, escrivint *onor*, *ermosura*, *ome*; puix, també apar superflua y redundant.

Sento haver de contradir al Diccionari catalá, que no usa la *h* final; pero no puch deixar de dir, com es que la conserva en algunas diccions, com en *llech*, *malvarisch*, *söch*, *districh*, *pelech*, *estomach*, *theolech*, *lentisch*, *laich*? Si es per ser estos vocables antics, asseguro que los demés no tenen res de modern.

Tampoch puch adherirme ab lo parer de dit Diccionari en escriurer *amig*, *antig* &c. ab *g*, no per altra rahó, sino perque la veu femenina *amiga*, *antiga* t'è *g*; puix no vull, com he dit, innovar res en la llengua. Conformemnos ab la práctica dels vells, *sitque tibi veneranda senectus*.

Sempre que las diccions llatinas tenen *h* al principi, ó al mitg, la tenen també las corresponents catalanas, com *home* de *homo*, *habitar* de *habitare*, *hereu* de *hæres*, *adherir* de *adherere*, *prohibir* de *prohibere*, *comprehensió* de *comprehensio*.

Ademes me inclino á que en mitg de dos vocals se déu posar *h*, quant no forma

forman diphtongo; pera ser sentir mes la pronunciació de cada una, com ho acostumavan los antics, que escribian: *prohom, prohisme, anohinar, agrahir, estatuhr, cohet, brahó, assiáonar, aerehedor, contrafahent, disminuhr, provehir, procehir, introduhir, fahedor, restituhir, cohoperar, reduhir, procehiment, deuhen, trauhen, diuhen, duhen, escriubhen, mouhen*. Aquesta era la práctica constant dels authors catalans, pera denotar que la concurrència de vocals en estos y semblants vocables no es diphtongo, y que se han de pronunciar separadas y cada una de per si. Se exceptuan *lloor, piissim preeminencia*, que comunment se escriuhen sens *h*.

En algunas diccions se usa la *h* despres de la *c*, com en *christiá, chrisma, ápocha, donchs*.

Se troba també en us en algunas paraulas despres de la *t*, com en *cautheta, author, hipotheca, catholich, cathaplasma, cathedra, thema, Cathalunya, cathalú*. Sempre se ha usat en aquest principat la *th* en las veus *Cathalunya* y *cathalá*, com es de veurer en los escrits y titols següents: Constitucions de *Cathalunya*: Tarifa dels preus de les teles del principat

de *Cathalunya*: Recapitulació de diferents vots de la Generalitat de *Cathalunya*: Capítols del General del principat de *Cathalunya*, &c. Se troba també lo mateix en los authors antics catalans, com en la Crònica de Espanya de Pere Miquel Carbonell y altres, conformantse ab lo origen de ditas veus, que es á *cathis et alanis*, segons la mes comuna opinió. Sabuda cosa es que dominaren la Espanya los goths, suevos, vándalos, cathos y alans. Los goths y suevos eran habitants de la Gothia y Suecia, que son dos regions de la Escania, península del mar Baltich. Los vándalos y alans eran unas gents, que habitaban las riberas del riu Don ó Tanais, que separa la Europa del Asia. Los cathos, que se juntaren ab los alans, eran de la Babiera y del Langrave de Hesse.

Totas aquestas nacions invadiren la Espanya en lo any 410 de Christo nostre senyor. Entraren per esta provincia y conquistaren tota la península; y quant passaren per la Aquitània, vuy Gascunya, donaren á un poble cerca de Tolosa lo nom de *Cathalaunico*, y també uns camps de aquella comarca se diuhen *cathalaunichs*.

Ditas nacions se repartiren la Espanya. Los vandalos habitaren la Andalusia; los suevos la Galicia; los alans, que eran molts, se dividiren en dos parts, los uns poblaren á Portugal, y los altres junts ab los cathos quedaren en esta provincia, y de aquesta unió se formá dels dos noms un nom sol, ço es, *cath-alans*, y la provincia prengué lo nom de *Cath-alunya*.

Mes, no obstant, no estigueren en aquell temps molt en us aquestos noms; perque, ni en temps de Carlo Magno en lo any 800, ni de Lluís Pio son fill en 814, ni de Carlos Calvo en 875, apenas se troba en las historias lo nom de *Cathalunya*, ni *cathalans*; sino el de *eretans*, *indigets*, *lacetans*, *ausetans*, *ilergets*, &c. y fins al temps dels comptes de Barcelona no se feu comú lo nom de *Cathalunya* y *cathalans*. Tot axó es pera demostrar quan útil y necessari es no alterar, ni variar las lletres dels noms de ciutats, vilas y llochs, pera conservar lo seu origen y la sua propia significació. Lo nom de *Barcelona*, que prové de *Barcanona* com se anomenava ántes, aludint á la novena barca de Hercules, que una gran tempestat separá de las altres, y se refugió al peu de la montanya de *Montjuich*, y la fer-

tilitat del terreno doná motiu á que Hercules fundás aquesta ciutat, anomenantia *Barkanona*, ha perdut ja un poch del seu origen y significació, y seria mal que se li alterás ó variás mes lo nom; puix, perdria molt del seu origen y antiguitat. Gracias, no obstant á la lapida, que sabiament collocaren los magnífichs consellers en la plassa de la casa de esta ciutat en lo any 1550, en la que se llegeix: *Barcino civitas ab Hercule condita, á poenis aucta, á romanis culta, á gothis nobilitata*. *Montjuich* correspon á *Montjudaicus*, y axí fan mal los que diuhien *Monjuique*, millor es anomenarlo *Monjuí*. Mes estrany es encara lo voler castellanisar la veu *Montserrat*, dient ó escrivint *Monserate*; puix, li fan perdre la sua significació. Hauria de dirse ó escriurerse en tal cas: *Monteserrado*, perque axó es lo que significa, *convenient rebus nomina sæpe suis*. Queixós un célebre escriptor del mal us de llatinisar las paraulas gregas en Roma dels noms propis de personas y cosas, per las dificultats, que poden esdevenir en las historias, acostumava dir, acomodantho al temps present: *Jo no sè, perque se han de gallicar los noms propis italians; y perque*

se han de castrar los noms propis francesos? Així mateix dich jo: ¿no sè, perquè se han de castellanisar los noms propis cathalans, y se han de cathalanisar los noms propis castellans?

Confeso que he estat difús en esta part; però me ha aparegut necessari manifestar als poch advertits los danys, ques poden esdevenir de variar las lletras ab que deuen escriurese las paraulas.

J.

La pronunciació de la *j* en cathalá es distincta del castellá, y se nota en estas veus *jardí*, *jeya*, *joya*, *juventut*; y tè lloch en principi y mitg de dicció, com en *jubileu*, *empeja*.

La *j* se pot equivocar ab la *x* y ab la *g*, quant se junta ab las vocals *e* ó *i*. Per no errar en esta materia es menester consultar los dictionaris, los quals nos dirán, que *gemech*, que ve de *gemitus*, y *ginesta* de *genista* y ultras se escriuhen ab *g*; que *Jesus*, *jerusalem* se escriuhen ab *j*; y que *xeringa* y *xiulet* se escriuhen ab *x*.

La pronunciació de la *x* es mes forta que la de la *j*, com se nota en estas dos veus *xarrar*, *jaurer*.

La *k* sols tè us en diccions estrangeras, com: *kiries*, *kali*, *kermes*.

L.

La *l* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *línea*, *alegre*, *animal*.

La *l* se dobla en aquellas diccions, en que se dobla en llatí, com en *excellent* de *excellens*, *illuminació* de *illuminatio*, *il·lustre* de *illustris*.

Ll.

La *ll* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *llagrima*, *callar*, *traball*.

Se nota, que la major part de diccions, que en llatí comensan ab *l* en cathalá se escriuhen ab *ll*, com: *llabi* de *labium*, *llissó* de *lectio*, *llum* de *lux*. ®

La *m* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *manament*, *arma*, *fam*.

Antes de *b*, *m* y *p* se escriu *m* y no *n*,
com: *embarás*, *immortal*, *empenyo*.

N.

La *n* tè us en principi, en mitg y fi de
dicció, com en *nativitat*, *pronom*, *tras-*
torn, y no tè cosa especial que advertir.

Ny.

La *ny* no tè us en principi de dicció,
sino en molt pocas paraulas, com: *nya-*
nyo, *nyonya*, *nyigui*, *nyogui*, *nyich*,
nyach. Tè us en mitg com en *canya*,
manya, *senyor*; y en fi, com en *company*,
engany, *any*.

P.

La *p* tè us en principi, en mitg y fi de
dicció, com en *pobre*, *experiment*, *drap*.

Q.

La *q* tè us en principi y en mitg de
dicció, com en *qual*, *aquest*, *inquiet*.

La pronunciació, que se percebeix en
pasqua, *quan*, *quaresma*, se escriu sem-
pre ab *q*.

La síllaba *que* tè dos pronunciacions
distinctas, la una se percebeix en *po-*
quedat, y l'altra en *consequencia*, y aques-
ta se distingeix posant dos punts sobre
la *ll*.

Pera saber quant se ha de usar la *q* ó
la *c* en cathalá, es menester atendre al
origen llatí: si lo origen llatí tè *q*, se
usará *q* en cathalá, com en *questió*; si lo
origen llatí no tè *q*, se usará *c*, com:
cuento.

R.

La *r* tè us en principi, en mitg y fi de
dicció, com en *rabó*, *plorar*, *amar*.

Es de advertir que la *r* tè dos pronun-
ciacions, una forta, y altra suau, com
se percebeix en estas dos diccions *rabia*,
ora. En principi de dicció sempre es for-
ta, com en *ram*, *rigor*, *rumor*. Una *r*
sola en mitg de dicció sempre es suau,
com en *aroma*, *erudició*, *arismética*, me-
nos que li prechesca una consonant, com
en *enriqueir*, *enredar*, *abrogar*, que á las
horas es forta. Quant la pronunciació de
la *r* es forta se dobla en mitg de dos vo-
cals, com en *guerra*, *barra*, *horror*;
menos en diccions compostas.

S.

La *s* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *sabiduria*, *consell*, *redrs.*

Tè també des pronunciacions, una forta y altra suau. En principi de dicció sempre es forta, com en *sabi*, *senyor*, *subast*. En mitg de dicció pot ser forta y suau. Quant es forta se dobla, com en *possessió*, *possible*, *flastada*; majorment en los superlatius, com: *santíssim*, *plíssim*, *amantíssim*. Quant es suau no se dobla, com: *asa*, *cast*.

La *s* se pot equivocar ab la *e* antes de las vocals *e* ó *i*, però es menester atendre á son origen llatí, axí escriurém *scuer* de *sedere*, *simbol* de *symbolum*, *ciuró* de *cieter*, *cedra* de *cinis*.

T.

La *t* se usa en principi, en mitg y fi de dicció, com en *temor*, *tentació*, *virtut*.

La veu *tan*, si es adverbí comparatiu, que ve del llatí *tam*, se escriu axí *tan* sens *t* final; si es adjectiu de quantitat,

que ve del llatí *tantus*, se escriu *tant* ab *t* final. Lo mateix *quan*, si es adverbí comparatiu, que ve del llatí *quam*, se escriu *quan* sens *t* final; y si ve de *quantus* adjectiu de quantitat, se escriu *quant*. Si ve del llatí *quando*, se escriurá també *quant*, y no *quand* com lo Diccioniari cathalá.

V.

La *v* consonant se usa en principi y en mitg de dicció, com en *voluntat*, *convenir*. Vejas lo article de la *b*.

X.

La *x* se usa en principi y en mitg y fi de dicció, com en *xerigot*, *xocolate*, *axó*, *calaix*.

A vegadas te força de *cs*, com en *examen*, *exercit*, *eximir*, y se senyala posánt un accent circumflexó sobre la vocal següent.

En fi de una dicció se pronuncia com en estas paraulas *guix*, *feix*, *coix*, *encaix*.

En algunas diccions se percebeix una *t* un poch sorda antes de la *x*, y se déu expressar en lo escrit, y axí escriurém:

empatx, despatx, atxa, caputxi, caputxa, ensatx, tatxa, cotxe, trapetx, glopetx, &c. Vejas lo que se ha dit en lo article de la g.

Es de notar també, que antes de la *x* en algunas diccions se percebeix una *i*, que fa mes dolça y suau la sua pronunciació, y en los libros de la Generalitat, com son constitucions, decretos, capitols, ordinacions y altres, fins á 1702 se expressa dita *i* en lo imprés, á lo que me aderesch, per ser estos escritos de mes authoritat en esta materia, que no lo Diccionari cathalá ó altre author particular; y també porque la *i* suavisa un poch la duresa de la *x* ab la vocal ab que se junta, com se veu en estos vocables: *baix, creix, queixa, mateix, peix, putx, feix, deixar, conèixer, mereixer, pensdeix, segueix, estatueix, &c.* Així y axó se escriuhen sens *i* antes de la *x*.

Y.

La *y* grega té us en mitg y fi de dicció, com en *sayal, rey, lley*.

Quant la *y* es conjunció se escriu y grega, com: la Espanya y la Fransa, los homes y las donas; pero si la dicció, que

se segueix, comensa ab *i*, en lloch de *y* grega se escriu *é*, com: molt noble *é* illustre senyor, sabiduría *é* ignorancia.

Antiguament se usava sempre la *é* en lloch de la *y*, dihent: *E* los drapers denunciarán, que son tantes canes, *é* tants palms, *é* la sort del drap, *é* axí mateix lo nom *é* cognom de les persones.

Z.

La *z* no té us en la llengua cathalana, sino en molt pocas paraulas, com en *zalamer, zarpar, zel, zelós, zisanya*, y la sua pronunciació es mes dolça y suau, que la de la *s*.

De las llettras que se doblan.

Se doblan á vegadas las vocals, quant ho requereix la pronunciació, com en *lloor, preeminencia, piissim*. Per la mateixa rahó se dobla la *e*, com en *acció, dicció, accident*.

La *d, m, n* se doblan en totas aquellas diccions, en que se doblan en son origen llatí, com en *addició de additio, immortal de immortalis, innocent de innocens*.

Alguns pensan, que no se déu doblar la *s* en català; però, se desenganyarán, si consideran que algunas vegadas se déu pronunciar ab mes força que altrás, com se veu en la paraula *présa*, quant ve de *pendrer*, y *pressa* quant significa prestesa en fer alguna cosa.

De la puntuació.

Es tan necessaria la puntuació, que sens ella no se pot entendre lo que se escriu. Las notas de quens valen per axó, són:

Inciso, que se figura axí. . . . (,)	Admiració. . . . (!)
Punt é inciso. . . . (;)	Diéresis. . . . (^)
Dos punts. . . . (:)	Divisió. . . . (-)
Punt final. . . . (.)	Paréntesis. . . . ()
Interrogant. . . . (?)	Apóstrof. . . . (')

Ab lo *inciso* dividim las clausulas y parts mes menudas de un período. Se posa regularment antes del reiatiu *qui* ó *que*, *quin* ó *qual*; antes de las conjuncions *y*, *é*, *ó*, y quant ho necessita la respiració, sens perdre lo sentit.

Lo *punt é inciso* se usa quant se dona la

raó, causa, motiu ó explicació de lo que se ha dit antes; y regularment preceheix á las conjuncions: *pero*, *puix*, *ço es*, *á saber*, *perque*, *pera que*, &c. segons lo que segueix.

Se posan los *dos punts*, quant encara no es del tot perfet lo sentit del período; ó se vol fer posar atenció á lo que se va á dir.

Se posa *punt final*, quant es del tot perfet lo sentit. Servirá de exemple de tot lo demunt dit aquest período de la Generalitat de Catalunya de 1702.

”Semblantment ordena y estatueix la present Cort: que en los casos, en que se haurán de fer demostracions de alegría; ço es, alimárias, se puga donar tant solament á quiscun dels Consistorials quaranta quatre lliuras, moneda barcelonesa, y la teya en especie, en la conformitat y quantitat, que es acostumada donar fins lo dia present; é axí mateix als assessors, advocat fiscal, escrivá major, regent los comptes, racional y exáctor, vint y dos lliuras á quiscun, y la teya en especie, que se ha acostumada dar.”

De la *interrogació* usam, quant se pregunta alguna cosa, com: *Qui ha fet lo sol y la llum?* *Qui ha criat lo cel y la*

terra? Quants Deus hi ha? Quem dius? Quem preguntat?

Quant la clausula de interrogació es llarga, se senyala al principi, posant lo senyal de interrogació al revés de esta manera (?). Algunes vegades se senyala la resposta immediata á la pregunta ab aquest senyal (-), com es de veurer en las Faulas de Yriarte.

Se usa la *admiració*, quant nos admiram ó exclamam, com: *O admirable bondat de Déu: O Salvador meu!*

Del *paréntesis* usam, quant se diu una cosa, sens la qual estaria ja perfet lo sentit, com en aquest período: *Mon pare (que al cel sia) deixá dos marmessors y curadors, qui m'han nudrit.*

La *diéresis* se usa, quant la síllaba varia la sua pronunciació, com la síllaba *quo* en *consequencia*, que se senyala posant dos punts sobre la *ü*.

La *divisió* se usa al fi de la ralla, pera significar que encara no está acabat lo vocable. Perçó es de advertir: que las síllabas de una paraula se han de dividir del mateix modo ques confegeixen, axí: *pa-re, nos-tre, au-thor, pre-text, se-gueix, dic-ció, ca-llar*. Los monossíllabos y los diptongos no se poden dividir, com:

roch, seu, teu-la, cuen-to. Ultimament una lletra de qualsevol dicción, encara que sia vocal y forme síllaba, no pot quedar sola en principi y fi de ralla.

De las abreviaturas.

Las abreviaturas se deuen evitar, porque es molt poch lo que se ahorra, y fan difícil moltes vegadas la intelligencia dels escrits. Ab ellas es la escriptura obscura y confusa; y quant se escriu á personas de distinció y respecte, se deuen evitar enterament, á excepció de aquellas, que per comunas son tan claras, que tothom las pot entendre, com las de compliment y cortesía, per exémple:

<i>V. Mag.</i>	Vostra magestad.
<i>V. A.</i>	Vostra altesa.
<i>V. E.</i>	Vostra excellencia, ó vo-celencia.
<i>V. S. Illma.</i>	Vostra senyoria, ó vosenyoria illustrissima.
<i>V. S.</i>	Vostra senyoria, ó vosenyoria.
<i>Vm.</i>	Vostra mercé, ó vosté.
<i>Illm.</i>	Illustrissim.
<i>Illtre.</i>	Illustre.

Jph.	Joseph.
lib.	llibre.
cap.	capítol.
art.	article.
fol.	folio.
pag.	pagina.
col.	columna.
lin.	línea.
v. g.	verbi gracia.
B. L. M.	Besa las mans.
Gue. Deu m. ^a a. ²	Guarde Deu molts anys.
P. D.	posdata.
Èc.	et cetera.

No se deuen abreviar las paraulas de una sílaba, perque molt poch se estalvia, axí no se déu escriurer *g.^e per que*, ni *p.^r per per*.

Déuse també escusar com abus intolérable lo abreviar los noms de ciutats, vilas y llochs, perque poden ser motiu de errors y equívocacions; axí no se déu escriurer *Barna*. per *Barcelona*, perque *Barna* es en Turquia. La experiència ha fet veurer los inconvenients, ques segueixen de axó; puix, lo ahorro de pocas lletras dificulta á vegadas la intelligència de molts veus en escrits antichs y moderns.

SEGONA PART

De las figuras gramaticals ortográficas.

La llengua cathalana usa molts figuras gramaticals, que la fan concisa, lacónica y elegant; y forma ab ellas tal unió de paraulas, que es la admiració dels estrangers. Las mas principals son:

La *Sinèresis*, per la qual se uneixen y juntan dos síllabas una ab altra, com: *jals veig* en lloch de *ja los veig*. (*)

La *Sincope*, quant se òmiteix lletra del mitg de una sílaba, com en lo exèmple antecedent *jals*, en que se calla la *o* del pronom *los*; y també, *nols conech*, que es lo mateix, que *no los conech*.

La *Apócops*, quant se òmiteix lletra del fi de la dicció, com: *¿quem dirá?* en que se calla la *e* del pronom *me*; *entendrels*, en que se calla la *r* del infinitiu *entendrer*.

La *Sinalefa*, quant se calla la vocal ab que acaba una dicció, y la ques segueix comensa ab ella, com: *Ehome*, *For*, *For-gull*.

(*) Esta figura es la que se nota ab especia. litat en aquest tractat.

La *Inversió* ó *methátesis*, quant se trasforma ó inverteix lo orde de las lletres, com : *et* pegaré, que es lo mateix que *te* pegaré ; despres de un temps *ne* ve un altre, en lloch de *en* ve un altre.

De la *Sinèresis*.

En orde á la *sinèresis* ó unió de paraulas es de advertir: que antiguament no se senyalavan ab apostrofs ó virgulas, com se veu en las *Orainacions* y crides fetes en lo any 1665; en las *Tarifas* dels preus de les teles de 1683; en los *Capítols* dels drets de 1685; en la *Recopilació* de diferents vots y altres documents de 1689, y millor en los *Capítols* del General del Principat de Cathalunya de 1702, ab los quals escrits nos devem conformar, per ser á las horas quant la llengua cathalana arribá á sa perfecció. Y fa molt pera persuadir, que devem conformarnos ab aquella práctica, la consideració que dits *Capítols* conservan la mateixa ortografia, que en altres Corts generals, celebradas de esta part de mes de 400 anys, ahont concorregueren homes tant sabis, que procehíren en tot ab tanta maduresa y con-

sell; axí seria temeritat lo voler dubtar ó disputar de la rectitut y justificació de aquells escrits.

Si havíam de usar en totes las *sinèresis* y *sinalefas* los apostrofs ó virgulas, que usa lo Diccionari cathalá, imprés en Barcelona en 1803, verdaderament apareixeria la escriptura cathalana un sarpullit, sarna ó gorradura, que daria molt que entendre y que gratar. En efecte, si en lloch de escriurer: "Lo aposento, en que lo advocat, ó lo home de estudi, tè lo estat, en ques nota lo orde, ques déu observar en los tribunals. Lo escrit, en que se explica la especie dels contractes, que se han fet, y lo inutil de altres, que se usan, y que pera entendrels se necessita llarch temps. Lo ayre y lo maneig de un home, que ab diligencia se instruheix, &c." se senyalassen las figuras ab apostrofs ó virgulas, com usa y practica dit Diccionari, de esta manera: L'aposento, en que l'advocat, ó l'home d'estudi tè l'estat, en ques nota l'orde ques déu observar en los tribunals. L'escrit en que s'explica l'especie dels contractes, que s'han fet, y l'inutil d'altres, que s'usan, y que per entendre'l's se necessita llarch temps. L'ayre y'l maneig d'un

home, qu'ab diligència s'instruïx &c. seria molt ridícul y molest. (*)

Conformemnos, donchs, ab los sobredits escrits, en que nos veu en las *sinéresis* y demes figures una sola vírgula ó apostrof, sino la llengua pura y neta ab las

(*) No reprobó lo Diccionari catalá, que isqué á llum en lo any 1803, antes apreció lo treball de los que lo han compost; puix, han vençut la dificultat de formar-lo, y han obert lo camí, pera que ab temps sen tinga un de perfet. Seria, no obstant molt de desitjar, que algú amant de nostra llengua procurás ab son valiment y persuasió mereixer: que lo M. R. P. Jubilat Albert Vidal, P. de provincia del orde de sant Francesch, imprimesca lo Diccionari, que ha compost de vocables catalans, lo que faria honor á la mateixa llengua catalana; puix, ab gran estudi y aplicació continua per molts anys en los authors clássichs catalans, ha recopilat en esta obra infinitas veus catalanas puras, propias y molt dignas de saberse, y otras antigas sumament curiosas, útils y necessarias, pera entender las Constituciones de Cathalunya y otras escripturas antigas. Conté dit Diccionari las definicions y varias acepciones dels vocables ab citas de authors per sa major y mes clara inteligencia. Es sensible que una obra tant preciosa no se imprimesca per utilitat del publich.

solas notas de ortografía, que estan admesas en las demes llenguas. Los exèmples següents, trets dels capitols de Corts de 1702, darán llum pera procehir ab acert.

I.

Los tributs son justs y deguts, y peca qui *no*s paga. Deuhen tots prestar jurament de pagarlos, y si *no*l cumplen scientment, cometen pecat mortal de perjuri.

II.

Per cessar frus, *ques* porien esdevenir sobre les coses damunt dites, es acordat, *quels* deputats vetllen sobre los pagaments; puix, se dona per constant, que *nis* troburán arrendataris, *quels* vulgan arrendar.

III.

Tothom está obligat á pagar los drets, y *sils* defrauda á restituhirlos. Nos poden vendre ninguna manera de draps, sino *quey* sia lo plom de la bolla. Deuhen denunciarlo sempre que *sels* ofresca ocasió.

IV.

Per quant los comptes no son estats portats ab l'orde, *ques* devia, perque nos posavan sino las rebudas, y no las váluas, per hont *nis* podia, *nis* pot saber, *siy* ha restes degudas; perço que *noy* es escrit, lo *ques* deu, sino lo *ques* degut: per tant la dita Cort estatuheix, &c.

De estos exèmples se veu clar: que las sinéresis *nis*, *nols*, *nos*, *noy*, *quels*, *ques*, *quey*, *sels*, *sils*, *siy*, se escribían com se pronuncian ó articulan sens vírgulas ó apostrofs, á excepció de la *sinalefa*, quant la dicció següent comensa ab la mateixa vocal ab que acaba la antecedent, com: l'orde en lo num. IV. y axó me apar lo mes constant.

Veritat es que los poetas usavan ab freqüència dits apostrofs ó vírgulas en las *sinéresis*, pera denotar, que se suprimeix ó calla alguna vocal, per rahó del vers, per exèmple en la següent

D E C I M A.

Nom'sò apenas descuydat,
Ni comés las menors faltas,

Quant mos fiscals per las galdas,
La correcció m'han donat:
Diuhenne la veritat,
Aran'sapia mal ó be;
Que com la fortunam'tè
En predicament humil,
Sem'atreveix lo mes vil
A dirme lo *quem* convé.

De lo *ques* conclou: que las vírgulas ó apostrofs nos deuen usar en la prosa sino en las *sinalefas* del modo dalt expressat.

En quant al us de las *sinéresis*, ó de unir unas paraulas ab altres en la escriptura deu ser ab molta moderació, y sols quant ho demana lo fluído y corrent del estil: ó be quant se deu evitar la cacofonia ó disonancia de sons, que naix de la concurrència de la última sílaba de una dicció ab la primera de la següent; ó quant ho requereix la freqüència de monosílلابos, que privan á la oració del numero y armonia que correspon. Y en veritat, millor será dir y escriurer: A sants y á minyons *nols* promets, que *nols* dons: *Jat* conech herbeta, *quet* dius moraduix: *Quis* menja la carn, que *roseguels* ossos; en quals expressions las *sinéresis*: *nols*, *jat*,

quet, *quis*, *roseguels*, donan més corrent á la frase ó clausula, que: si digües: A sants y á minyons no los promets, que no los dons: *Ja te* coneix herbeta, que te dius moradúix: *Qui* se menja la carn, que *rosegue* los ossos. Lo oïdo y comprehensió de cada hu será pera axó la millor regla.

Es també de advertir: que podentse usar ó *sinéresis* ó *sinalefa* entre algunas diccions, deu preferirse la *sinalefa* á la *sinéresis*: axí millor será escriurer: Lo acte mes bo, que *l'home* pot fer, es de cumplir lo sant voler, que no *quel* home pot fer; millor será, jot coneix com la mare que *l'ha* parit, que no *quet* ha parit: millor, lo empleo qui *l'ha* renunciat? que no *quit* ha renunciat?

Suposadas estas cosas, y atés semblantment y considerat, que las *sinéresis*, *sincope* y *apócope*, que estan mes en us en los escrits cathalans de 1600 fins á 1702, son las dels articles *Lo* y *Los*; dels pronoms *Me*, *Nos*, *Te*, *Vos*, *Ell*, *Lo*, *Los*, *La*, *Las*, *Se*, *Ho*, *En*, y del adverbí *Hi*, tractaré de estos solament.

No hi ha que espantarse dels noms de *sinéresis*, *sincope*, *sinalefa* y *apócope*, que dech usar, pera procehir ab ácert, ciencia y coneixement; puix, me fas carrech

y comprench, que pera escriurer be, no es necessari saber, que en estas paraulas se pot usar la *sinéresis*, ó la *sincope*, ó la *sinalefa*, ó la *apócope*, basta que se conega la naturalesa de las paraulas, y la unió, que forman unas ab altrás; lo que se podrá saber per lo anállisis y separació, que faré de un ó dos exémples de cada especie de contracció ó *sinéresis*.

Dita separació apareixará á vegadas un poch forçada, ó tirada, com se diu, pels cabells; però, pera entendre be las cosas, es menester desferlas, descompondrerlas ó desmenussarlas, y exáminar, analizar y apurar de que están compostas.

En aquest concepte y per sa major claredat, distribuiré dits exémples en dos columnas. En la primera manifestaré las paraulas unidas per la *sinéresis*, ó com las pronunciam los cathalans; y en la segona las paraulas separadas, en son estat natural, y cada una de per sí.

Será també precís, que algun exémples se repetesca ó reitere, pera colocar cada *sinéresis* en son degut article. V. g. si un exémples conté, primer una *sinéresis* del pronom *me* ab un nom, y despres altra *sinéresis* del pronom *se* ab un verb, será menester notar dit exémples, primer en lo ar-

ticle del pronom *me*, y repetir despres lo mateix exemple en lo article del pronom *se*, pera evitar confusió, y dit anàlisis sia perfect.

També se déu advertir, que no es possible analisar tots los exemples, per no allargarme demasiat; suposo que molts, dels que se dignaran llegir esta segona part de la ortografia, comprendrán facilmente, per lo anàlisis del primer exemple, los demés.

Mes, dirá algú: pera que tanta multitud de exemples? No bastarian dos ó tres en cada article? A lo que responch: que ab la abundancia de ells se veu mes clar, si las *sinéresis* y demés figuras ortogràficas, ó modos de parlar, son corrents, rebuts y admesos en la lengua cathalana, y si estan ó no en us; puix, se podria creurer arbitrari lo meu modo de pensar, ó que he procehit molt lleugerament; si no me afiansava ab abundancia de autoritats, proverbis, adagis, y ab lo us comú y constant de parlar. Puix, ée un sol exemple sem podria dir, ab molta rahó: que una flor no fa primavera, ó que una oreneta no fa estiu.

Ultimament, esta multitud de exemples

apareixerá á algú lo mateix que un munt de ossos descarnats y desunits; però, no té remey, no es possible unir y dar sentit á tantas parts heterogeneas ó de diversa naturalesa.

Contracció ó sinéresis del article Lo y Los.

Los articles *Lo* y *Los* forman *sinéresis*, *apócope* y *sincope*, ab noms, pronoms, verbs, preposicions y conjuncions, que acaban ab vocal.

Ab Noms.

Maneja la <i>ciál</i> ca,	Maneja la <i>cua</i> lo ca,
no per tu, sino pel	no per tu, sino pel
pa.	pa.
No pot ser mes <i>ne-</i>	No pot ser mes <i>ne-</i>
<i>grét</i> corb, que las	<i>gre</i> lo corb, que las
alas.	alas.

Semblantment estos. Presentaré la *causal* rey. Daré *pendál* jutge. Déus dar *almoyndal* pobre. Es de dret diví lo pagar la *gavellál* al rey. No será mes *pobrét* pare, quel fill. Lo metge ha ordenat la *medicinal* malalt. Es digne d e *premit* just.

Tu has fet *violenciàl* amic, Jo instaré *sentenciàl* piet. Tu fas *forçàls* lladres. Tu fas *instanciàls* jutges. He donat la *casàls* parents. (*)

(*) No crech que ningú dubte, que los catalans en lo corrent de parlar onim á vegadas lo article ab la paraula antecedent, sia nom, pronom, verb, &c. dient: la *caàl* ca, *negrel* corb, *almoynàl* pobre, *cruxiàl* vent, Deu *donàl* fret, &c. y en axò consisteix la sinèresis. Mes, apar que est modo de parlar, ó esta sinèresis, no se deá usar en la escriptura, á no ser que sia en la poesia, ó en lo cas, en que ho demane lo flúido del estil; y axí millor será en prosa escriurer: ramena la *cua lo* ca, te mes *negre lo* corb las alas, dar *almoyna al* pobre, *cruxia lo* vent, Deu *dona lo* fret, &c.

En orde á otras sinèresis de aquest tractat notará lo discret lector, que algunas se poden usar en la escriptura tan en vers, com en prosa, v. g.: *nis, nols, quels, ques, quey, sels*, &c. com se veu en los exèmples de la pag. 169, y axò dependeix en part del us y del oïdo.

Valga esta advertencia per tots los demés exèmples de esta segona part de la ortografia, per no haberho de repetir tantas vegadas.

En algunas sinèresis poso accent agut solament, pera manifestar, que en ellas se deté un poch la pronunciació, com: Presentaré la *causal* rey. Daré *pendàl* jutge. Si d'eix *modòs* afillgu, &c.

Ab Pronoms.

Lo acte mes bo, <i>quel</i>	Lo acte mes bo, <i>quel</i>
sabi pot fer, es de	sabi pot fer, es de
cumplir lo sant vo-	cumplir lo sant vo-
ler.	ler.
Lo <i>quels</i> ulls no veu-	Lo que los ulls no
hen, lo cor no	veuen, lo cor no
dol.	dol.

Semblantment estos. Vull *enviartél* present. *Cubrirels* cel de nubols. *Mudarsél* estat de las cosas. Lo *quels* uns llansan, altres ho arplegan. Si los deputats no vetilan sobre los pagaments, nos trobarán arrendataris, *quels* arrendaments vulgan acceptar.

Ab Verbs.

<i>Cruxiàl</i> vent, Neptú	<i>Cruxia lo</i> vent, Nep-
bramava.	tú bramava.
Quis menja la carn,	Quis menja la carn,
que <i>roseguéls</i> os-	que rosegue los os-
sos.	sos.

Semblantment estos. En casa del juglús tothom *ballàl* contrapás. Detrás de la creu *estàl* diable. Tantas vegadas *val* cantí á la

font, ques trenca. Déu donát fret segons la roba. Pensen los enamorats, que tothom téls ulls tancats. La ocasió fal lladre. Jat ajustarél compte. Per fondo ques fasól toch, sempre respira. En bonas mans estál pandero. En ser dia deixál llit, tindrás salut y delit.

Ab Preposicions.

Primerament es de advertir: que *al* y *del* en cathalá son *sinéresis* ó contracció del article *lo* ab la preposició *á* y *de* ab *apócope*, porque dit article pert la *o*; axí dihem en cathalá *al* rey, *al* sabi, *al* poderós, *del* príncep, *del* rich, *del* pobre: *Al* amich probal primer ans quel hages menester. Poch *se* pot esperar *del* jove, que no treballa. Però, esta *sinéresis* no se pot separar ó desunir; y axí no podem dir, ni escriurer *á lo* rey, *de lo* príncep. Mes, si lo article *lo* se junta ab altra preposició, sens dubte se podrá dir y escriurer: *Desdel* dia primer del any, *ó desde lo* dia. No será axó poca gloria *perál* mal, que se me espera, *ó pera lo* mal.

Los plurals *als* y *dels* son *sinéresis* de la preposició *á* y *de* ab lo article *los* ab *sinócope*, porque lo article per la *o*, y aquesta

sinéresis se pot desfer, desunir y separar, axí: No mostres *als* fills amor, porque not causen dolor, *ó á los* fills. *Dels* sacerdots las sobres totas han de ser *dels* pobres, *ó de los* pobres. Li sega la herba *sotáls* peus, *ó sota los* peus. ¿ Com nol posau en galeras *entréls* demés galeots? *ó entre los* demés galeots? Tu passarás *pel* meu carrer, *ó per lo* meu carrer.

Lo article *lo* y *los*, quant se junta ab la preposició *per*, pert la *o*, y la preposició pert la *r* per la *sinócope* y *apócope*, de esta manera:

Lo que es bo <i>pel</i>	Lo que es bo per lo
fetge, es mal per la	fetge, es mal per la
melsa.	melsa.
Passejarse <i>pels</i> es-	Passejarse per los es-
pays imaginaris.	pays imaginaris.

Semblantment estos, Pegarli *pel* descosit. Maneja la cuál ca, no per tu, sino *pel* pa. Ara ray, que tinch la paella *pel* manech. No es bo per Déu, ni *pel* diable. Te la pegaré *pels* vigotis. Lo tiraré *pels* cabells. Xarra *pels* colsos.

Ab Conjuncions.

Casat, Pere, <i>quel</i> mal any te espera.	Casat, Pere, que lo mal any te espera.
Lo pare no es nat, <i>yl</i> fill salta pel terrat.	Lo pare no es nat, y lo fill salta pel terrat.

Semblantment estos. Primer es la camisa, *quel* gipó. La cama al llit, *yl* bras al pit. Se diu, *quel* mar, quant mes tè, mes brama. *També*l pobre com lo rich déu ser cortés. *Perquel* mon no diga. Val mes un dolent ajust, *quel* millor plet. Totas las moscas tenen tos, *yls* mosquits prenen tabaco. *Sil* cel cau, te encontrará desota. *Encaraquét* diable non vulla.

Sinalefa del article Lo.

En la conversació y us comú de parlar usam los cathalans freqüentment la *sinalefa* en los articles *lo* y *la*, si la dicció, que segueix, comensa ab vocal, axí dihem *lhome*, *lingení*, *lull*, *laltre*, *lamistat*, *lafició*, *lanima*, *labundancia*, darse *lúltim* abrá, fer *lúltim* esfor, fer *lúltim* badall,

y se troba en imprés de esta manera en lo libre de las donas, que diu

Algunas pareixen benignes y afables,

Y son en *lintriuisech* lleons indomables.

Los antichs, y majorment los poetas, las expressavan en la escriptura ab apostrofs ó vírgulas, que se posan en lo lloch de la vocal, que se omiteix, de esta manera: *Phome*, *Pingení*, *Pull*, *Paltre*, *Pamistat*, *Pafició*, *Panima*, *Pabundancia*. Despres prevalesqué lo us y costum de escriurer sens *sinalefa*, axí *lo home*, *lo ingení*, *lo ull*, *lo altre*; menos aquellas diccions, que comensan ab la mateixa vocal del article, com: *lhome*, *lor*, *lorgull*, *lanima*, *lamistat*, *labundancia*, que es lo que ara se déu practicar.

Els, que usan alguns authors y també lo us comú, dient: *els* homes, *els* senyors de vassalls; *Els* uns sen portan la fama, *els* altres cardan la llana, no es article distinct de *los*; sino *sinéresis*, y *sincope* de dit article ab la conjunció *é*, que acostumavan usar molt los antichs, y es lo mateix que se digués: *é los* homes, *é los* senyors de vassalls: *É los* uns sen portan la fama, *é los* altres cardan la llana.

Contracció ó *sinéresis* dels pronoms Me, Nos, Te, Vos.

Estos pronoms formen *sinéresis* ab noms, pronoms, verbs, adverbis y conjuncions, que acaban ab vocal, y juntament *apíclope*, perque nos y vos perdian la o; y també vos muda la v consonant en u vocal, de esta manera: *jaus* veig, *jaus* consta, per *ja vos* veig, *ja vos* consta.

Ab Noms.

No voldria, que algun noble la <i>espasam</i> desembaynés.	No voldria, que algun noble la <i>espasa</i> me desembaynés.
Hostes vindran, que de <i>casans</i> traurán.	Hostes vindran, que de <i>casa</i> nos traurán.
La <i>scienciát</i> serveix poch.	La <i>sciencia</i> te serveix poch.
Un cent de corbs la <i>carás</i> pich.	Un cent de corbs la <i>cara</i> vos pich.

Semblantment estos. La *fortunam* tè suspés. Quant en tal *cadenam* veig. Assó es lo que mes *penám* dona. La *carans* cau de vergonya. La *desgraciáns* persegueix.

La *gloriáns* espera. La *victoriáns* corona. La *passiót* vens. La *fet* salvará. De alguna *foisáns* han desenterrada. *Forsíáns* dona extremada aquest pa tant delicat. Sens *dubtéus* han dit mal de mi. Si tan *penosáns* es ma presència. Si d'eix *modóus* afligiu. Si altra *voltáns* hi atreviu, la *esquenáns* palmará un tirapeu.

Las *sinéresis* de esta naturalesa, y moltras altrás de aquest tractat, se encuantran ab freqüencia en los poetas, per exemple:

Sino que vols ser pastora,
O! musa, tota la vida.
Vuy la *fortunát* convida,
Pera muntar á senyora:
Si ab tot ma *vidáns* enfada,
Desde ara prech, que se acabe:
Y guany molt poch en serviros,
Perdent una vida tal.

Ab Pronoms.

No tinch <i>quim</i> mane, ni <i>quim</i> governe. A <i>mim</i> dius axó?	No tinch qui me mane, ni qui me governe. A mi me dius axó?
<i>Tus</i> promets molt, y nons cumples res.	Tu nos promets molt y nons cumples res.

Mireus de cap á peus. *Mireuvs* de cap á peus.

Corregius de vostras faltas. *Corregiuvs* de vostras faltas.

Ameus tots com á germans. *Ameuvs* tots com á germans.

Alegreus, que furém festa. *Alegreuvs* que furém festa.

Altras vegadas lo pronom *vos* se junta ab verbs y conserva la *v*, mudantla ab *u* vocal, com se ha dit, per exemple:

Valgau lo gran Gollat. *Vos valga* lo gran Gollat.

Heus de servir en lo quem demanan. *Vos he* de servir en lo quem demanau.

Perçó, germá, *siaus* avis. *Perçó*, germá, *vos sia* avis.

Ab Adverbis.

Un vestit ne tinch en Fransa, y *aquí* me moro de fret. *Un vestit* ne tinch en Fransa, y *aquí* me moro de fret.

Semprens dius lo mateix. *Sempre* nos dius lo mateix.

Not siques en lo que *not* toca. *No* te siques en lo que *no* te toca.

Si ell vol, *beus* pot complaurer. Si ell vol, *be* vos pot complaurer.

Semblantment estos. Mira, mira y *nom* tochs. *Aram* recordo del mal, que m'has fet. Ara que estás aquí, dihent, *sim* agrada, *nom* agrada? Qui *nom* dona pa, *nom* pega. Suposst que tu ets aquí, *bens* pots ajudar. *Arans* dirás lo que havem de fer. *Aquíns* tens á la tua disposició. *Nons*, caussem, parlem de veras. Tuns promets molt, y *nous* cumples res. No mostres als fills amor, perque *not* causen dolor. A qui *not* pot ajudar, no vullas tos mals comunicar. *Musa*, *bet* pots arriscar. En mi *not* espant morir. *Bet* pensas lo que vull dir. Qui *not* coneix, quet compre. *Perquet* ficas en lo que *not* demanan? De tos pares quant son vells, *not* descuydes un punt d'ells. Diheu, que las viudas *nous* poden complaurer, *níus* cauhen en grat. Si á axó lo vostre desitg *nous* inclina, preneu-la fadrina per bona muller.

Aráus plau, ara *nous* plau.

¿De un *be* queus importa tant, Vos d'ell *axíus* apartau?

Ab Conjuncions.

Jam pesa de haver-
ho dit. Ja me pesa de haver-
ho dit.

De quant ensá, *quens*
coneixem? De quant ensá, que
nos coneixem?

Jat conech herbeta,
quet dius mora-
dux. Ja te conech herbeta,
que te dius mora-
dux.

Feu plers á bestias,
yus tirarán cossas. Feu plers á bestias,
y vos tirarán cossas.

Semblantment estos. Vull *quem* digas la
veritet. *Sim* vol veurer que vinga. Ell
vindrá, *yus* dirá lo que havem de fer. *Sius*
veu nons conetx. *Jus* demostra lo amor
quens tē. Ell es home de be, *yus* dará lo
quens ha promés. *Quens* done lo ques vulla.
Quet diré? *Jat* ajustará la golilla. Aju-
dat *quet* ajudaré. Als mossos nols degas
massa, *perquet* traurán de casa. Digasme
ab qui vas, *yt* diré qui serás. Creume,
quet vull be. *Nit* dich sí, *nit* dich no.
Crieu corbs, *yus* traufán los ulls. Assó
jans consta. *Sius* ho ha promés, ho cum-
plirá. *Nius* aconsello una cosa, ni altra.

Quant dihem: *Em* pesa, Senyor, de
havervos ofés, la paraula *em*, ó es inversió

del pronom *me* en *em*, ó es contracció
de dit pronom ab la conjunció *é*, de esta
manera: *Em* pesa, *me* pesa, ó *é* me pesa.
Em dol de haverlo vist, *me* dol, ó *é*
me dol de haverlo vist; lo mateix,
quant dihem: *em* fa riurer, *em* fa plo-
rar, &c.

Quant dihem: *Ans* deslliuraunos de
qualsevol mal, la paraula *ans* es *syncope*
del adverbí *abans*, ço es: *Abans* deslliuraunos de qualsevol mal, en llatí, *sed liberanos á malo*, y en castellá, *mas libranos de mal*. Quant dihem: *ans* dirá lo que voldrá; ó es lo mateix que, *abans* nos dirá lo que voldrá; ó be es corruptela del pronom *nos*, en lloch de: *nos* dirá lo que voldrá.

Quant dihem: *et* desfaré la cara a revès-
sos, la paraula *et*, ó es *inversió* del pro-
nom *te* en *et*; ó es *sinéresis* ab la con-
junció *é* de esta manera: *et* desfaré la
cara á revessos, *te* desfaré la cara á revès-
sos, ó *é* *te* desfaré la cara á revessos: axí
mateix, quant dihem: *et* robará tot quant
tens, *quit* vol be *et* farà plorar, *et* lle-
varé la cristina.

Sinalefa del pronom Me, y Te.

Lo pronom *mè* forma *sinalefa* á vegadas ab la dicció següent, si comensa ab *e*, per exemple: Jo *m'entenç*, y Déu *m'enten*: axó *m'es* agradable: no *m'escaparà*. Forma també *sinalefa* ab lo verb *haver* y ab lo pronom *ho*, per exemple: Mon pare deixá un seu cosí y altres dos curadors y marmessors, qui *m'han* nutrit; y poch ha *m'han* restituhit la hereiat, y per lo semblant *m'han* casat, no ha un any. Jo hi hauria anat, si *m'ho* hagues dit; *m'ho* estima molt.

Lo pronom *te* forma també *sinalefa* á vegadas ab la dicció següent, si comensa ab *e*, per exemple: *t'es* facil, *t'estima*, si *t'escriu* avisam, pero es poch usada en lo escrit. La que está mes en us en los authors, es la que forma ab lo verb *haver*, ab lo pronom *ho*, y ab lo adverbí *hi*, per exemple: Qui *t'ha* dit, que no vinguéssea? Jot conech com la mare, que *t'ha* parit. Bernat, Bernat endevina qui *t'ha* tocat. Ja *t'havia* advertit, que no ho fesses: jo *t'ho* escrit dos cartas. No *t'ho* diu? No sias meravellat, jo *t'ho* diré: Tant *t'ho* agrahesch, que agrahir mes no

puch. A la boda del fiol, qui no *t'hi* convida no *t'hi* vol. Si *t'hi* hagués vist, men hauria alegrat. Tè *t'ho* per dit; tè *t'ho* calent.

Sinéresis y sinalefa del pronom Ell, lo y los.

Lo pronom *lo* y *los* forma *sinéresis* ó contracció ab noms, pronoms, verbs, adverbis y conjuncions, que acaban ab vocal, y juntament *apócope*, perque pert la *o*, per exemple:

Ab Noms.

La <i>avariciál</i> pert,	La avaricia lo pert,
la <i>miseriál</i> con-	la miseria lo con-
sum.	sum.
Lo <i>jutgél</i> condem-	Lo jutge los condem-
na.	na.

Seblantment estos. Qui de roba de altres vesteix, en la *plasiál* despullan. Jo voldria que la *terrál* menjás. Lo *paré* aborreix. La *desgraciál* persegueix. Un *tigré*l fassa á tots la catxamona; però, es poch usada en la prosa.

Ab Pronoms.

*Quil vol, quel com- Qui lo vol, que lo
pre. compre.
Jols busco, y nols Jo los busco, y nols
trobo. trobo.*

Semblantment estos. *Tul* coneixes be. Si *tul* veus avisam. *Jol* convenceré ab bonas rahons. Si tens lo llibre *mel* donarás. Se déu pagar lo salari als *quel* tenen. Lo empleo, *quil* ha renunciat? *Jols* estimo molt. Si *tuls* veus digals, que vingan. Los deutes, *quils* ha de exigir? Qui *mels* dará? No *tels* dono, ni *tels* vull dar. Als criats *sels* déu pagar lo salari.

Ab Verbs.

Al amich *probal* primer,ans quel hages menester. Al amich *proba* lo primer,ans quel hages menester.
Deixals correr, qu'ells se aturarán. *Deixalos* correr, qu'ells se aturarán.

Semblantment estos. Al amich y al caball no *cansal*. *Miral*, yl coneixerás. *Llegit* lo llibre *tornal*. Si *tuls* veus digals

que vingan. *Complahials* y *amavals* com á germans.

Ab Adverbis.

Qui nol coneix, *quel* compre. *Qui* no lo coneix, que lo compre.
Asants y á minyons *nols* promets, que *nols* dons. *Asants* y á minyons no los promets, que no los dons.

Semblantment estos. Lo qui juga á menut, *sempret* veurás perdut. Si la sort *assil* guia, *ayál* veurém. *Bel* coneix. *Axil* coneixes tu, com m'avia. *Nol* deixaré bo pels gats. Ell se fica ahont *nol* demanan. *Nol* vull, *nol* vull, daumen bon trós. Als mossos *nols* degas massa, perquet traurán de casa. Qui te mossos, y *nols* veu, se fa pobre y no s'ho creu. *Jols* busco, y *nols* trobo. *Aral*s deya, que vinguessen.

Ab Conjunccions.

Lo qui á sos pares bat, *jal* tè lo infern guanyat. Lo qui á sos pares bat, ja lo tè lo infern guanyat.
Encaraquels vejas, *nols* coneixerás. *Encaraque* los vejas, no los coneixerás.

semblantment estos. Clavilla del fust mateix tè mal nom, *perquel* meteix. Miral *yl* coneixerás. Jaus he dit, *quel* tinch venut. Los diners, *sils* tens, mels donarás. *Jals* tinch, *sils* vols, tels donaré. Als lladres, *sils* vens, deixals correr. No mates *nils* vells, *nils* minyons. *Perquels* maltractas, *yls* atormentas? *Jals* dono llibertat. *Jals* perdono.

Sinalefa del pronom Ell, lo y la.

Lo pronom *ell* forma *sinalefa* ab la posició *de*, y ab la conjunció *que*, per exemple: Qui pren consell *d'ell* mateix, ell tot sol se penedíx. Al home, que de tu *fa*, *fa d'ell*, ques cortesia. De los pares, quant son vells, not descuydes un punt *d'ells*. Si ab gent dolenta ten vas, lo *qu'ells* fan may ho farás. A vegadas forma *sinalefa* ab altrás preposicions; però, es poch usat, y sols se observa en la poesia, axí diu J. Roig:

Quant jove pren l'home, que tè barba blanca,

Lo grony y renyina *entr'ells* nunca hi manca.

Lo pronom *lo* forma á vegadas *sinalefa* ab la dicció següent, si comensa ab vo-

cal, per exemple: Lo mal, que passa, *l'ofereix* á Déu. Cuydado que *l'ofegas*; pero, está poch en us. La que es mes usada en los authors, es la que forma dit pronom ab lo verb *haber*, per exemple: Aquella ordinació sots quinas penas *l'han* de observar? Lo compte, á qui *l'han* de presentar? Lo genero, com *l'han* de expedir? Lo domicili, ahont *l'han* de tenir los empleats?

Quant dihem: *als* coneixem, *als* dirém, *als* donarém, es abus ó corruptela en lloch de *los* coneixem, *los* dirém, *los* donarém.

Sinéresis y sinalefa del pronom Se.

Lo pronom *se* forma *sinéresis* ó contracció ab lo relatiu *qui*, *que*, y ab alguns adverbs y conjuncions, que acaban ab vocal, juntament ab *apócope*, perque pert la *e*. Algunas vegadas se junta ab noms; pero, es poch usat, per exemple.

Ab Noms.

Lo mar y *ayrés* deslliga.

Lo mar y ayre se deslliga.

Dintre de *Panimas* Dintre de l'anima se veu.

En la regió gelada de est *modus* condensaren. En la regió gelada de est modo se condensaren.

De *Dafnes* recordava. De Dafne se recordava.

Ab lo relatiu qui, que.

A *quis* muda, Dèu lo ajuda. A qui se muda, Dèu lo ajuda.

Ques diu de nou? *ques* conta? Que se diu de nou? que se conta?

Semblantment estos. No hi ha *quis* dolga de mi. *Quis* lloga sos plers se ven. Ab *quis* vulla renyirà. Traurás lo *ques* trobará en la caixa, en lo temps *ques* deurán manifestar las partidas, *ques* trobarán en lo libre, ys déu saber la forma ab *ques* deuhen notar.

Ab Adverbis.

Cans ab cans *nos* Cans ab cans no se mossegan. Cans ab cans no se mossegan.

Qui *bes* nua, *bes* Qui be se nua, be se desnua. Qui be se nua, be se desnua.

Semblantment estos. *Nos* mou la fulla, que Dèu nou vulla. *Aquis* veu lo cert y lo incert. Aquí *nos* treballa, *nis* fa res. Los beneficis *nos* podèn dar als indignes. Lo que *nos* cou per tu, deixau cremar. Quant hu nou vol, dos *nos* barallan. *Allás* veurá, *allás* componga.

Sempre veu, que la verda fusta Ab la seca may se ajusta.

Ab Conjuncions.

Per fondo, *ques* fassal foch, sempre respira. Per fondo, que se fassa lo foch, sempre respira.

Moltas vegadas lo arbre se dobla, ys trencia. Moltas vegadas lo arbre se dobla, y se trencia.

Semblantment estos. Se notarán las partidas en lo libre, ys déu saber la forma, ab *ques* deuhen notar. *Jas* veu com se porta, *jas* veu la esmena. Es menester saber *sis* pot fer. Tu sabs *sis* pagan los deutes. Los deputats se desprenen de alguns cosas, y no se sab *sis* serveixen de las pecunias per sos afers. Es menester *ques* probe ab testimonis, y *sis* justifica, sian remoguts del empleo.

Sinalefa del pronom Se.

Lo pronom *se* á vegadas forma *sinalefa* ab la dicció, ques segueix, si esta comensa ab vocal, per exemple: Qui sol *s'aconsella*, sol *se* penadeix. A sò de tabals no *s'agafan* llebras. De mica en mica *s'ompla* la pica. Esta *sinalefa* ab dicció, que comensa ab vocal distincta, sols la usavan antiguament los poetas per rahó del vers, per exemple:

Axó en nostré temps *s'usa*,

Ab que lo adulteri escusa

La infame disolució.

Ademés nos déu usar, sino quant la dicció, ques segueix, comensa ab *e*, com: Ab una caldera vella *s'en* troba una de nova. Hi ha ulls, que *s'enamoran* de lleganyas. Qui oli maneja, las mans *s'en* unta. Qui *s'espera* desespera. En aquest últim exemple *se* troba també la *sinéresis* del pronom *se* ab verb, ço es: qui *se espera se* desespera; però, es molt rara.

Es molt frequent la *sinalefa* del pronom *se* ab lo verb *ser* y *haver*, ab lo pronom *ho* y lo adverbí *hi*, per exemple: Lo receptor posará en la escriptura la qua-

litat de la moneda ab que *s'es* fet lo emers, que molt temps ha no *s'es* fet, segons *s'es* referit en altra part. *S'ha* de pendrer com Déu vol. La obligació, que *s'ha* contret. No *s'ha* de deixar de sembrar per por dels aucells. *S'haurá* de fer luego ques puga. Quant *s'ha* menester Maria, vinga Maria; quant no *s'ha* menester Maria, fora Maria. Ell *s'ho* falla, y ell *s'ho* cus. Qui te mossos, y nols veu, se fa pobre, y no *s'ho* creu. Nom dona res, tot *s'ho* vol per sí. Al hospital de santa Creu, tal hi va que no *s'ho* creu. Cada hu sab á casa seva ahont *s'hi* plou. Sens llum ningú *s'hi* veu.

Sinéresis del pronom Ho.

Dit pronom forma *sinéresis* ó contracció ab pronoms, verbs, adverbis, y conjuncions, que acaban ab vocal, y se trasmuta á las horas ó converteix ab *u*, per exemple:

Ab Pronoms.

Si á tós pares trac- Si á tós pares trac-

tas be, viurás molt, perque <i>jou</i> sè.	tas be, viurás molt, perque jo ho sè.
<i>Jou</i> dich, <i>jou</i> he lle- git en la escrip- tura.	Jo ho dich, jo ho he llegit en la escrip- tura.

Semblantment estos. *Tu* dius, *tuu* creus.
Quiu assegura? *Seu* ha fet sèu. Jo *tèu* fa-
ré present. No pot ser mes negrel corb,
del *queu* son las alas. Assó *qui* ha vist,
queu jure.

Ab Verbs.

Lo que nos cou pera tu, <i>deixau</i> cremar.	Lo que nos cou pera tu deixa ho cremar.
<i>Considerau</i> ara <i>queu</i> tens present.	Considera ho ara que ho tens present.

Semblantment estos. *Comprau*, si te agra-
da. *Alabau* massa, que no t'ho darán per
lo preu, que tu vols. *Pensau* bè antes de
ferho. Despres de infinitiu se posa enter,
com en *ferho*, y també algunas vegadas
ab altres veus del verb, com: *Hegiuh*
queu sabreu.

Ab Adverbis.

Nos mou la fulla que Dèu <i>not</i> vulla.	Nose mou la fulla que Dèu no ho vulla.
---	---

Quant hu <i>nou</i> vol,	Quant hu no ho vol,
dos nos barallan.	dos no se barallan.

Semblantment estos. Dèu es tan pur,
que *nou* pot ser mes. *Axiu* diu la santa
escriptura. *Axiu* dich y *axiu* crech. *Beu*
buscas, y *nou* trobas. *Sempreu* veuréu,
que va de mal á pitjor. *Aqui* veuréu,
si es veritat lo queus tinch dit.

Ab Conjuncions.

<i>Jau</i> sè, tu <i>tambéu</i>	Ja ho sè, tu també
sabs.	ho sabs.
<i>Encaraqueu</i> diu, <i>nou</i>	Encara que ho diu,
cregas.	no ho cregas.

Semblantment estos. Es menester ques
probe *siu* ha fet. *Jau* crech, *yu* entench.
Digasme, *perqueu* *iasè* *jau* veig. *Jau* he vist.
Jau digué ton pare, *tambéu* dich jo. No
importa *siu* feu. *Perqueu* dius? *Perqueu*
veus, ten enamoras. Ell ho veu, *yu* com-
pra.

Sinèsis de la paraula En.

La paraula *en*, ja sia pronom, ja sia

adverbi, forma *sinéresis* ó contracció ab pronoms, adverbis y conjuncions, que acaban ab vocal, per exemple:

Ab Pronoms.

Si ab gent dolenta *ten* vas, lo qu'ells fan, may ho farás. Si ab gent dolenta *en* vas, lo que ells fan, may ho farás. Qui no t'è pa, molts *sen* pensa. Qui no t'è pa, molts *se en* pensa.

Semblantment estos. Tant *men* sè com *men* sabia. Tu *ten* pots ben alabar. Farás bè de recordar-*ten*. Bort y mula cada dia *sen* pensa una. Qui oli maneja las mans *sen* uita. *Quin* t'è en pert, *quin* vol quen compre. Si t'hi hagues vist, *men* hauria alegrat. Non vull, non vull, *daumen* bon tros. Ab una caldera vella *sen* troba una de nova. *Sin* vols *ten* donaré. Qui sab lo *quen* serà. *Jon* tinch, *tun* buscas y non trobas. A mi sort no *lin* fas queixa, ans bè *lin* beso las mans. Que *men* donau de axó. Prometeu *men* alguna cosa. Donau *men* sols hi sia lo pes. Deu sab lo *quen* serà.

Ab Adverbis.

De ahont *non* hi ha, De ahont no en hi ha, *non* pot rejar. No en pot rejar. *Non* vull, *non* No en vull, no en vull, daumen bon vull, daumen bon tros.

Semblantment estos. *Non* hi haurá per dents encebar. *Aran* tindré. Tu *ten* pots ben alabar. Ja *non* vol, ja *non* t'è, *Sempren* demana, y jo *non* tinch. No t'è diners, *nin* vol, *nin* espera, *nin* fa cas. *Allin* venen, *quin* tens.

Ab Conjuncions.

Jan t'è pena del mal, Ja en t'è pena del mal, que ha fet. que ha fet. *Sin* sembras, en culli- Si en sembras, en cullirás.

Semblantment estos. *Sin* vols, buscan. *Sin* tens, feste sopas. *Quen* tinga, que non tinga, quet importa? *Sin* hagués tingut, ten hauria donat. *Perquen* buscas? En busca, yn t'è. *Encaraquen* tinga, en vol mes, *Sempren* demana.

Inversió de la paraula En en Ne.

Algunes vegades se inverteix la paraula *En en Ne*, de esta manera: Despres de un temps *ne ve* un altre. Ahont vas bè? ahont mes *ne se*. Quant *ne* passen, fan de bon agafar. De fer be gran merit *ne* conseguiràs. De assó *fesne* part á ton pare. Puix *ne* vols, tu n tindrás, en lo cas de *haberne* fet.

Los antichs, no sols invertían la paraula *en*, quant es pronom ó adverbí, sino quant es preposició, com es de veurer en los capitols dels drets fol. 16. É si per alguna causa ó rahó, les dites llanes eran navegades fora del principat, *ne* tal cas, sia per aquellas lo doble, ço es, *en* tal cas.

Sinalefa de la paraula Ne.

Dita paraula *en* invertida en *ne* forma *sinalefa* ab la dicció següent, si esta comensa ab *e*, y també ab lo verb *haver*, per exemple: *n'estam* pasmats; *n'estam* satisfets; de gustos ningú *n'ha* escrit; si *n'ha* tingut, ja non tē; ja *n'hauriam* tornat; *n'hem* acabat d'eixir; gracias á Dèu que

n'hem eixit; si *n'hagues* tingut tea hauria dat.

Sinèresis del adverbí Hi.

Aquest adverbí forma *sinèresis* ó contracció ab pronoms, adverbis y conjuncions, que acaban ab vocal, y á las horas se muda en y grega, per exemple:

Ab Pronoms.

Joy aní lo diumenge passat.	Jo hi aní lo diumenge passat.
Tuy pensas molt.	Tu hi pensas molt.
Qui lo seu peccat plorará, Dèu beneyt loy perdonará.	Qui lo seu peccat plorará, Dèu beneyt lo hi perdonará.
Qualsevol paraula, que li haurás dada, lay farás bona.	Qualsevol paraula, que li haurás dada, la hi farás bona.

Ab Adverbis.

En la casa, en que noy ha pa, tothom erida y tothom tē rahó.	En la casa, en que no hi ha pa, tothom erida y tothom tē rahó.
--	--

Noy ha mes cera, que No hi ha mes cera,
la que crema. que la que crema.
Noy ha mal, que per No hi ha mal, que
bè no vinga. per bè no vinga.

Ab Conjuncions.

Si algu bolla per pro- Si algu bolla per pro-
pri us, es menester pri us, es menester
que hi pose en lo que hi pose en lo
compte lo dret, que compte lo dret, que
se tè de pagar. Lo se tè de pagar. Lo
qual dret, anyadit al qual dret, anyadit al
dret, que ja hi es dret, que ja hi es
degut &c. degut &c.

Lo adverbí *hi* se uneix molt bè ab infinitius y gerundius, per exemple: Has vingut sens *pensarhi*. *Habenhi* diners tot se alcansa. Se li ha probat no *tenirhi* en la caixa la sobredita quantitat.

Bastará lo que fins aquí he dit per la intelligencia de la ortografia catalana. Però, lo qui vol escriurer bè en catalá, déu exercitarse en la lectura dels bons authors catalans, procuránt imitarlos; puix, de ella se trau mes profit, que dels preceptes y reglas, los quals solament se donan per guía al que comensa aprendrer alguna facultat.

Advertencias.

I. Què en lo us frequent de parlar no se pronuncia la *r* dels infinitius, quant se juntan ab lo verb *anar* ó ab altre auxiliar; axí se diu vulgarment, jo vaig *dir*, ell va *dir*, jol tinch de *matá*, jo tinch de *escriure*, vols *veni*? mes axó nos déu usar en lo escrit, axí escriurém, jo vaig *dir*, ell va *dir*, jol tinch de *matar*, jo tinch de *escriurer*, vols *venir*?

II. Què la lengua catalana tè també, com la castellana, dos ó tres pronoms units, per exemple, quant dihem: la carn menjarsela, es menester *borjarseli* lo que ha escrit, *cumplirseli* son desitg, si tè los peus ben fets, perquè maltractarsels, dona las cosas despres de haverse servit, *vesten* en nom de Déu, *probantseli* ser fals, *anemnosen*, no se men dona res.

III. Què alguns modos de parlar ab lo verb *haver*, nos deuen usar en la escriptura, per exemple, quant dihem: *hasem* queixat molt de no haverli jo escrit, *haseli* donat lo privilegi de ciudadá, *hali* posat la ma desobre, *hasem* de perdonar; puix, millor se escriurá: *se me ha* queixat

molt, *se li ha donat* lo privilegi, *li ha* posat la ma desobre.

IV. Què moltes *sinalefas* nos deuen tamoch usar en la escriptura, y axí no escriurém: *s'hastat* tot lo dia aquí, sino *s'ha* estat, y millor *se ha estat*; no escriurém, en la lley *sestatueix*, *sestigué* de eixir en públich, sino, *s'estatueix*, *s'estigué*, ó *se estatueix*, *se estigué*.

V. Què las *sinalefas* de la preposició *de*, unes están en us en la escriptura, altres no. Están en us per exemple: *quina* pessa, si fos *d'or*: es un sach *d'ossos*: qui la mort *d'altre* espera la seva hi va primera: son figas *d'altre* paner: si tens de pendrer consell, prenlo sempre *d'home* vell. No estan, en us per exemple: un diner de mal cinch *sous d'emplastre*: Part *d'endevinar* las cosas: lo coronaren *d'espinas*; sino *de endevinar*, *de espinas*.

PROSÓDIA.

La *prosodia* es aquella part de la gramática, que ensenya la pronunciació, senyala los accents y la quantitat de las síllabas. Per pronunciació se enten expressar las paraulas ab lo sò y accent, que

correspon. Lo accent es lo sò natural de la veu humana. La quantitat es lo temps, que se emplea en la pronunciació de una síllaba.

Pronunciació.

Una paraula pot tenir un sò solament, com: *si*, *no*, *rey*; ó diferents, com: *a-mor*, quen tè dos; *vo-lun-tat*, quen tè tres; *con-va-le-cent*, quen tè quatre; *do-mes-tica-ble*, quen tè cinch; *pe-ne-tra-bi-li-tat*, quen tè sis; *sin-gu-la-ris-si-ma-ment*, quen tè set; *par-ti-cu-la-ris-si-ma-ment*, quen tè vuyt, &c. Estos sons se anomenan síllabas, y estas se divideixan en últimas, penúltimas, antepenúltimas, contántias desde la quantitat aguda. Los diphtongos no forman mes que un sò, com en *au-thor*, *deu-te*, *chu-tat*, *cóu-rer*.

Lo sò de las vocals pot ser clar ó fosch, com se nota en las vocals *e* y *o*, per exemple en estas veus *no*, *sou*, *deu*, *te*, segons lo que signifiquen, ó expressan. La veu *no*, si se pronuncia clara ú oberta, serveix pera fer parar los burros, dihent *nó*; y si se pronuncia fosca ó muda, serveix pera esquivar ó apartar las gallinas, dient *xò*, *xò*. La veu *sou*, si se pronuncia clara ú oberta, expressa

molt, *se li ha donat* lo privilegi, *li ha* posat la ma desobre.

IV. Què moltes *sinalefas* nos deuen tamloch usar en la escriptura, y axí no escriurém: *s'hastat* tot lo dia aquí, sino *s'ha* estat, y millor *se ha estat*; no escriurém, en la lley *s'estatueix*, *s'estigué* de eixir en públich, sino, *s'estatueix*, *s'estigué*, ó *se estatueix*, *se estigué*.

V. Què las *sinalefas* de la preposició *de*, unes están en us en la escriptura, altres no. Están en us per exèmple: *quina* pessa, si fos *d'or*: es un sach *d'ossos*: qui la mort *d'altre* espera la seva hi va primera: son figas *d'altre* paner: si tens de pendrer consell, prenlo sempre *d'home* vell. No estan, en us per exèmple: un diner de mal cinch *sous d'emplastre*: Part *d'endevinar* las cosas: lo coronaren *d'espinas*; sino *de endevinar*, *de espinas*.

PROSÓDIA.

La *prosòdia* es aquella part de la gramática, que ensenya la pronunciació, senyala los accents y la quantitat de las síllabas. Per pronunciació se enten expressar las paraulas ab lo sò y accent, que

correspon. Lo accent es lo sò natural de la veu humana. La quantitat es lo temps, que se emplea en la pronunciació de una síllaba.

Pronunciació.

Una paraula pot tenir un sò solament, com: *si*, *no*, *rey*; ó diferents, com: *a-mor*, quen tè dos; *vo-lun-tat*, quen tè tres; *con-va-le-cent*, quen tè quatre; *do-mes-tica-ble*, quen tè cinch; *pe-ne-tra-bi-li-tat*, quen tè sis; *sin-gu-la-ris-si-ma-ment*, quen tè set; *par-ti-cu-la-ris-si-ma-ment*, quen tè vuyt, &c. Estos sons se anomenan síllabas, y estas se divideixan en últimas, penúltimas, antepenúltimas, contántias desde la quantitat aguda. Los diphtongos no forman mes que un sò, com en *au-thor*, *deu-te*, *chu-tat*, *cóu-rer*.

Lo sò de las vocals pot ser clar ó fosch, com se nota en las vocals *e* y *o*, per exèmple en estas veus *no*, *sou*, *deu*, *te*, segons lo que signifícan, ó expressan. La veu *no*, si se pronuncia clara ú oberta, serveix pera fer parar los burros, dihent *nó*; y si se pronuncia fosca ó muda, serveix pera esquivar ó apartar las gallinas, dient *xò*, *xò*. La veu *sou*, si se pronuncia clara ú oberta, expressa

un *sou* moneda, que son dotse diners; y si se pronuncia fosca ó muda, es del verb *ser*, axí dihem: vosaltres *sou* homes de bè. La veu *deu* á vegadas se pronuncia clara ú oberta, com: ell *deu* molts diners; y á vegadas se pronuncia fosca ó muda, com: *Deu meu!* Axí mateix la veu *te*, que si es pronom, se pronuncia clara ú oberta, com: *té* amo y estimo; y si es del verb tenir, se pronuncia fosca ó muda, com: *tè* los diners, que has guanyat. De manera que la modulació, suavitat, armonia y varietat de la veu del home, si bè se considera, es un continuo cant, com lo dels aucells; puix, baixant y pujant la veu formam diferents tons. En efecte, quant nos admiram, exclamam ó manifestam pena, enfado, temor, dolor, goig, alegría, ó pronunciant una síl·laba fosca ó clara, breu ó llarga fem varias mudansas de tò; però, no ho advertim, perque no param la atenció en nosaltres mateixos. Ha posat lo Criador la harmonia, suavitat y varietat en nostras veus, peraque lo alabem ab gust y plaer de nostres cors.

Quantitat de las vocals.

Las letras vocals unas vegadas son llargas y otras son breus. La vocal que es breu se pronuncia ab un temps, com la *a* final de *caia*; si es llarga se pronuncia ab dos temps, com la *a* final de *paysá*.

La *a* final es llarga per exemple en estas diccions: *cathalá, ciudadá, hermitá, escribá, capitá, escolá, &c.*; y es breu en estas: *escombra, barra, bomba, casa, camisa, espasa, &c.*

La *e* final es llarga en *casté, canapé, terraplé, rapé, sié, seté, vinté, &c.*; y es breu en *benigne, defecte, colse, deleyte, deliete, delme, &c.*

La *i* final es llarga en *jardí, colomí, corbatí, gessamí, caputxí, carmesí, clarí, escorpi, faldallí, ratollí, &c.*; y es breu en *consili, deliri, despreci, estudi, auxili, bigotí, martiri, &c.*

La *o* final es llarga en *ablució, ciuró, carretó, úrcoció, batalló, restitució, &c.* y es breu en *destino, impio, carro, alivio, bobo, bellaco, &c.*

La *u* final casi sempre es llarga, com en *bridecú, comú, ningú, dejú, algú,*

quiscú , &c. menos en *impetu* y *ritu*, que son breus.

Los acabats en *ia* uns tenen la penúltima llarga y altres breus. La tenen llarga *alegría*, *economía*, *cobaraká*, *sungria*, *confraria*, *sabiduria*, &c. La tenen breu *academia*, *blasfemia*, *audacia*, *iglesia*, *constancia*, *auricia*, &c.

Los acabats en *os* uns tenen la última vocal llarga, com: *portentós*, *amorós*, *dolorós*, *subtós*, *copiós*, *borrascós*, y altres la tenen breu, majorment los plurals, com: *polvos*, *polvos*, *domastos*, *poros*, &c.

La vocal antes de dos consonants es llarga per posició, com en *tinta*, *fústa*, *párra*, *sástre*.

Los vocables, que terminan en consonant tenen llarga la última vocal, com: *amistat*, *dolor*, *arát*, *compás*, *virtud*, *coral*, *amor*; menos alguns, com: *angel*, *datil*, *esteril*, *facil*, *fertil*, *ácil*, *marmol*, *consul*, *dictamen*, *ambar*, *nectar*, *cadaver*, *martir*, *caracter* y altres.

Los acabats en *io* tenen la última vocal llarga, com: *admiració*, *oració*, *mió*, *contemplació*, menos *envío*, *desvío*, *confío*, y totas las primeras personas del present de indicatiu, que terminan en *io*.

Accent.

Lo accent en nostra llengua se pren per la pronunciació llarga de una vocal. Anomenam també accents á unas vírgulas, que collocam sobre las vocals, pera distinguir las llargas de las breus, las foscas de las claras ú obertas.

Estos accents ó vírgulas son de tres maneras, *agút*, *grave* y *circunflexó*. Lo *agút* se senyala axí (´), lo *grave* al contrari (˘), y lo *circunflexó* de esta manera (ˆ).

Quant lo sò de la sílaba es clar ú obert se senyala ab lo accent agút, y quant es fosc se senyala ab lo accent grave, com se ven en aquest exèmples: Mes val un *tè*, que dos *té* daré.

Lo accent circunflexó se usa, quant la lletra pert la sua pronunciació, y á las horas se posa dit accent sobre la vocal, ques segueix, com en *proxim*, *complexió*, en que la *x* pren la força de *c*.

La sílaba llarga se senyala també ab lo accent agút, com *allá*, *café*, *amaré*. La sílaba breu no se accentua.

Se accentuan en los verba los prete-

rits imperfets de indicatiu de la segona y tercera conjugació, com: *tenia, cumpla*; los preterits perfets de indicatiu y subjunctiu, com: *amí, semí, cumpli, amás, temés, cumplís*; lo futur de indicatiu y la *ven* *ria* del imperfet del subjunctiu, com: *amaré, temeré, cumpliré, amaria, temeria, cumpliria*.

Ultimament se accentuan algunas paraulas per necessitat ó pera distingirlas de otras, com: *está* verb de *esta* pronom; *súplica* verb de *súplica* nom. Altras accentuan los impressors per us, com: *hóme, vérgé, mártir*; mes si bé se considera, totas las paraulas se haurían de accentuar, porque totas tenen una vocal llarga, y axó seria molt embarassós. Axi bastará posar accent conforme al sò de la veu, ó segons la pronunciació ho requireix, ó bé, quant se déu evitar la ambiblogia de dos veus.

Los monossillabos, encaraque son llarchs per naturalesa, no se accentuan, com: *pa, vi, hey, creu*. Sols se accentuan las preposicions y conjuncions *a, é, ó, ú*, pera distingirlas de quant nou son. Per la mateixa rahó se accentua *se* del verb *saber*, pera distingirlo de *se* pronom: *si*, quant es pronom ó adverbí afirmatiu, pera dis-

tingirlo de *si* conjunció: *tè*, quant es del verb *tenir*, pera distingirlo de *ta* pronom.

Algunas vegadas es llarga la última vocal, com en *allá, café, rubí*; otras vegadas la penúltima, com en *árbre, vérgé, mártir*; y en otras la antepenúltima, com en *ánimo, célebre, cándido*, y estos se anomenan esdruxuls.

CONCLUSIÓ.

Se ha vist ja en esta gramática, quan entera y perfecta es la llengua cathalana en totas sas parts, las terminacions varias y agradables, la ortografia regular y la prosódia constant. Ara en la poesia, veurém, quan copiosa es, quan eloquent. Veurém, que las suas paraulas son expressivas, las frases enérgicas; que es afectuosa pera lo patetich, grave pera lo serio, festiva, jocosa, lacónica y sonora; y que no li falta dulçura, número, grandesa y magestat. Deixo per antigas las poesias de Ausies March tan celebradas, y me contentaré en dar una petita mostra de algunas del estil corrent. No crech que sem tinga axó á superfluitat, dema-

sia 6 excés en una gramática, en que es precisa la brevedat; perque

Totas las naciones anhelan
embellir y propagar
aquella natural llengua,
que la *fortunals* ha dat.

*Quarteras del romans de la soledad de
D. Vicens Garcia.*

O! ben haja *quis* parí,
soledad, ditxosa en totí
Defensa no coneguda,
segur y regalat port.

Fortalesa inexpugnable
contra las persecucions;
blanch ahont tiran los sabis,
y á fe que te acertan poch.

Confesso, *quis* acertí,
ques venturosa ma sort,
y que descanso ab bonansa
de las borrascas del mon.

Se notan de lletra cursiva las *sinéresis* y *sinalefas* pera confirmació del antecedent tractat de las figuras ortográficas.

Quant la aurora blanca illustra
lo cel ab son blanch y roig,
y las tenebras destierra
lo pur y matiner sol,
Entran los raigs per las portas,
y ab lo resplandent calor
me fan llum, pera *quem*'vesta,
deixánt los calents llansols.

La desvetllada oreneta,
ab repetidas cansons,
me canta, sense cansarse,
de *Teréo* F cas atrós.

La pintada carderola,
puix tè llengua, conta tot
lo *ques*' dibuixa sens ella
en lo brodat mocadór.

La calandria xarradora
regositja al dia nou.

La cugullada ab montera
lo festeja ab cants y vola.

La perdiueta escotxeja;
yl' francolí saborós
me diu, que culle peretas,
tancánt ulls y obrint lo coll.

La póch logrera guatlleta
vuit per vuit baratar vol;
y la tortoleta viuda
plora sos passats amors.

Canta lo passarell pardo,

y lo groguét verderol,
y lo cruixidell ferestech
va disparant com un trò.

Ab esta *musica m' vesto,*
y encontinent veig las flors
plateadas de aljófar,
que causa aurora ab son plòr.

Considero la abelleta,
que va xupant las mil flors,
pera donarme, quant vulla
la mel, cera y panal dols.

Prench exèmple en la formiga;
y alabant sa prevenció,
miro per mas grangerías,
ques' de sabis consell bo.

Casso despres á vegadas
ab vesch los simples moxóns;
las perdius ab gòs de mostra,
y ab perdiu lo perdigot.

Ab llasos y ab escopeta,
los grassets y bovets torts,
que cantant entre las vinyas,
me estan avisant hont son.

Per las matas y garrigas
lo cuniller saltador,
la llebra en son llit de grams,
tan tímida, quan velós.

Quant estas cosas me cansan,
en lo mitg de la calor,

m'assento devall un arbre,
quem serveix de girasol.

Vaigmen' á la tarde, 2 voltas,
al fertil riu caudalós,
á pescar ab canya y ploma,
filat, cordas y bertrols.

Pesco barbs, que semblan plata,
lo un xich, *l'altre mes gros;*
la truyta llisa y pintada;
la madrilla plena *d'ous.*

Y ab sos forats la llamprea,
sens espina y sense os;
las angulas, que *s'esmunyen,*
com selen las ocasions.

Tornomen' al vespre á casa,
hont sopo sens avalot,
en lo estiu al ras y fresca,
en lo ivera propet al foch.

Vaigmen' al llit, quant m'agrada;
y al cant dels grills saltadors
dona l' contrapunt bonico
lo enamorat rossinyol.

Ab la llanesa sensilla,
passo la nit sens rumor,
y lo sossegat silenci
me guarda la dolça son.

O, que vida regalada!
O, que so estát venturós!
Prego á Deu, que ma desdítza

nom'traque may de aquest lloch.

Nom' persuadescan los nats
ab sofisticas rahons,
que represente altra volta
en la comedia del mon.

Facabi mon personatge;
y puix despullat me trob',
isca á fer lo simple un altre,
que, á fe, que jo l'he fet prou.

La mes alta sabiesa
aprench en ton faristol,
soledat, puix ja ton llibre
me ofereix cel, terra y sol.

*Algunas Decimas de las que lo Illm. se-
nyor Fr. Dn. Agustí Eura del Orde de
san Agustí, Bisbe de Orense, compongué
pera consol dels que senten lo haver
de morir.*

Al morir es tan injust,
y tan superfluo lo espant,
que, segons l'Esperit Sant,
morir es cosa de gust.
Quant mor y acaba lo just,
dulcissimament se adorm;
lo lance fatal y enorm

de Lazaro'n dará fe;
puix, Christo en sa mort digués
nostre amich Lazaro dorm.

Tems tal volta l'horrorós
de la corrupció forçosa?
Puix, mira, tampoch es cosa
pera ferte estar medrós.
No ser' corromp dins del cos
cada dia lo aliment?
Puix, si ara sensiblement
se podreix sens molestarte,
que pena podrá donarte,
quant no tingas sentiment?

¿Te horrorisas é impacientas,
perquel's cuchs te han de menjar?
De una miseria vulgar
te queixas y te lamentas?
Quants dins ton cos n'alimentas
de ta propria sanch impura?
Job en la sacra Escriptura,
en sas desgracias mes grans,
dona tracte de germans
als cuchs y á la podridura. [®]

¿No sabs, que Christo ensenyá,
que enterrada la llayó,
si nos' podreix, y no mor,
no fructifica lo gra?
Llayó es lo cos humá
sembrada en bona sahu,

que de la corrupció,
renovantse ab bisarria,
fructificará en lo dia
de la resurrecció.

Si fos ta desgracia igual
á la de un brut y una flor,
que quant moren, també mor
l'anima material:
Podria saberte mal
la mort fatal á las horas;
pero, tu, ó home, no ignoras,
que *l'anima* no fineix
antes quant del cos parteix,
logra notables milloras.

Alsa la imaginació,
y mira, que no es aquí,
sino en lo Empireo, lo fi
de *l'hermosa* recreació.
La nostra conversació
al cel ests dirigida.

Esta ditxosa partida
no l'dén costar ni un suspir;
puix, millor, que no morir,
ve ser, commutar la vida.

¿ Qui pot estar trist lo dia
que ix llibre d'una presó?
Qui al pendrer possessió
de la herencia, que apetà?
Qui ha tingut melancolia

lo dia de sa victoria?
Qui al fecundar la memoria
de la Benaventuransa?
Y qui lo dia que alcanza
una corona de gloria?

O dia alegre y felís!
O ditxosíssim instant,
en que entraré triúmfant
las portas del paradís!
O venturós passadís.
¿ tanta felicitat!
Ahont queda verificat,
que lo dia de la mort
es dia de millor sort,
quel' de la natiuitat.

Algunas Ocravas del mateix Illm. á la
vista de un esqueleto ó de una
calavera.

Vinga't discurs á fer anatomia
mental d'aquesta horrenda calavera.
Note l'numero, l'orde y simetria
dels ossos, que s'observan dins sa esfera.
Esta máquina, que alta subsistia,
de dos cents y cinch ossos consta entera;

multiplicántlos Deu, pera ensenyarte,
quant deus, pera adorarlo, doblegarte.

¿Qui hauria may pensat, que una fatxada,
tan hermosa, gallarda y placentera,
una carn, tan purpurea y encarnada,
tapás aquesta horrenda calavera?

Aquella pell sutil y delicada
un sach d'ossos propriament era.

Ah! humana bellera, si se apura,
i quant superficial es ta hermosura!

Aquí jauben las camas, que esforssadas
ser eternas columnas presunias;
mes ja veus, que caygudas ó trencadas,
sobre debils puntals te sostenias.

O patent desengany! quan mal fundadas
se elevan las humanas fantasias!
Puix, nostra vida, mal assegurada,
fábrica es solament apuntalada.

Ea! vil apetit, que desitjaves
aquella elegant especie hermosa,
aquí tens ara lo que anhelaves,
toca, besa, adora, abraça, gosa.
Puix, alló, que á las horas luxúriavas,
era axó, que ara veus, y no altra cosa,
sens faltari á la essencia, que tenias,
sino un vel sutilissim, *quien* cubria.

Aquí, per últim, en poch lloch hi havia
un moa petit y abreviat; y ara
ja no és moa, ni petit, sino que sia

un mon finat en foch. Mira, repara
las cendras, que est cadaver vuy en dia
casi calentás tè dessota encara,
que per major oprobri y vilipendi
son las reliquias del passat incendi.

*Algunas otras del mateix author á la
vista de una sepultura.*

Esta es, mortal, ta propria solar casa,
ses ambits est forat, portal la llosa,
reumatich lo terreno, humil la basa,
lo vostre baix y la paret moçosa,
estret y curt lo lloch, la quadra rasa,
sens adornos, obscura y horrorosa.
Mirala be, mortal, que deus mirarla,
casa, que tant de temps has de habitarla.

No adornan sas parets flamenchs tapissos,
brocadellos, blandons, miralls, arquillas,
escaparatas, léninas, pahissos,
escriptoris, bufets, bahuls, camillas,
estrados, tafetans, tapetes, tisses,
çatífas, salamons, brasers, ni sillars,
que en aquest fatal lloch, obscur y opaco,
victoriosa la mort ho doná á sacco.

Que aprofitan miralls á cui no mira?
Dorats brasers á cui pot sèr se abraça?

Ahont sols si jau no es menester cadira,
 al que no se alsa es per demes la basa.
 De que serveixen al que no respira
 los adornos superfluos de una casa?
 Si lo hoch, ahont l'home se soterra,
 es menos vil, quant mes cubert de terra.

Esta es del poderós la justa mida,
 tota sa authoritat de aquí no passa.
 La mes hermosa, ó se sepulta en vida,
 ó ensenya aquí sa rústica filassa.
 La sciencia vana y presumida
 aquis' conclou, s'enreda y s'embarassa;
 y de aquí solament se pot compondrer,
 que es saberse salvar, saberse entendre.

Entre pudrits cadavers y horrorosos
 deixarán ta pesada corpulencia.
 Matalassos serán los altres cossos,
 sobrel's quals farás llarga permanencia,
 fins que portánt difunts mes asquerosos,
 entre aquella horrorosa concurrencia,
 retirántse y mesclántse calaveras,
 las últimas traurán á las primeras. (*)

(*) Las Décimas del Illm. Eura son 40, y las Octavas 80, de un mateix assumpto. Hauria estat molt difus trasladarlas totes, y encara tal vegada me hauré excedit en sentir de alguns.

SOLILOQUI de Caifás á la mort de Jescu-
 christ, Senyor nostre, per lo D. D. Ig-
 nasi Ferreras.

¿ Que pretens, agitada fantasia,
 que vaga, perturbada y pesarosa
 formidables idéas me presentas,
 y l'ánimo y sentits tots m'alborotas?

La nit, que ab sa quietut al descans brinda,
 funestas inquietuts me causa y dona,
 perturbántmel' descans ab mil fantasmas,
 y horribles visions de negras sombras.

Lo llit, que per alivio de fatigas
 ab lo tou matalás de finas plomas
 la dolça son deuria conciliarme,
 es pera mi catasta fatigosa.

Los oprobri y mort d'eix Nasareno
 estas ansias me causan horrorosos,
 d'inich, injust y maliciós m'acusen,
 y tristos precipicis me proposan.

Acusa la innocencia ma malicia,
 sa mansuetut á mon furor s'oposa;
 sa doctrina confon mas ignorancias,
 y sa sensillés m'authoritat mofa.

Los escarnis á ells fets en mi recauhen,
 lo cervell me traspassa sa corona,

la creu pesada abruma mas espatllas,
 los açots rigurosos me deshonran,
 los claus de peus y mans contra *mi s'giran*,
clavántme l'cor en creu la mes penosa;
 y'l bot del ferro de la dura llansa
 iras, horrors y confusions aborta,

La sanch per tantas llagas derramada
 del llibre de la vida apar *quem borra*,
 y al estrepit fatal *d'un terramoto*
 la terra bocarons profundos obra.
 No trobo puesto, en que los peus afirmen,
 engullintme sas grutas horrorosas,
 que de mi malcontentas y sufridas
 me llansan, me vomitan, y *aquim' tornan:*
dins dellas emperó d'una vegada
 me deixan sepultat mas malas obras.

Entre aquestas visions la fantasia,
 que era lo Nasareno, me proposa,
 lo verdader Messias, y me aumenta
 ab aquest pensament mes las congolxas. (*)

(*) Altras poesias de dit autor podria trasladar aquí en obsequi de la llengua catalana; pero serà facil á qualsevol lo llegirlas en lo imprés de las festas de la canonisació del B. Simon de Roxas dels PP. Trinitaris calssats de Barcelona; y en especial la cansó pag. 8, las liras pag. 26, lo romans pag. 27, la cansó pag. 30, y lo soneto y octava pag. 31.

ENDERXAS del canonge D. Joseph Romaguera al Arch iris.

Iris de la esfera,
 florit orisont,
 emulo de Cloris
 meteoro ayrós.

Del compás de Febo
 paralelo en flor
 es de la bonansa
 triunfo y blasó.

Al aygua en diluvi
 templa sos colors,
 de l'ira celeste
 fiador hermós.

Los nubols esmalta,
 pinta sas regions,
 rua de matisos,
 guirnalda de flors.

Si de arch blasona,
 es traste de amor;
 mes, ventiosens fletxa
 ningul' tem arpó.

Sols viu á la llum,
 y á son ardor mor,
 fenix, que renaix
 ab los raigs del sol.

Ara donchs ¿no tenen estas poesias tota propietat, estro y elegancia? Son sas veus aspres, rudas é incultas? Expressará altra llengua ab mes pureza y energia sos sentiments? En si en estas poesias se encontra resumida la gramática, la dicción pura, la sintaxis regular y arreglada, y las *sinéresis* ó contraccions, que es lo que me he proposat demostrar en esta obra; de manera que no hi ha necessitat de altra ensenyansa mes clara.

DICIONARI

De algunas veus catalanas y llatinas, que apenas hi ha diferencia alguna entre ellas, y solament se distingeixen, ó per rahó del accent, ó perque lo us ha invertit ó variat alguna lletra. Estas pocas veus bastarán pera confirmar y dar mes força, á lo que he anunciat en lo prefaci de esta gramática; ço es, que nostra llengua es filla lligítima de la llatina. Sería per demés lo trasladarlas totes; puix, son tantas, que esta memoria alfabética apenas podria servir de ápice ó punt, Perçó es de advertir.

I. Que no van compresas las veus catalanas, que terminan en *cia* y *cio*; puix, basta saber, que son las mateixas en llatí, ab la sola diferencia, que las llatinas terminan en *tia* y *tio*, com: Abundancia en llatí *abundantia*; prudencia, *prudentia*; providencia, *providentia*; beneficencia, *beneficentia*; clemencia, *clementia*; constancia, *constantia*; experiencia, *experientia*; gracia, *gratia*; justicia, *justitia*; potencia, *potentia*; &c. Oració, *oratio*; devoció, *devotio*; adoració, *ado-*

ratio; perfecció, *perfectio*; acció, *actio*; ambició, *ambitio*; educació, *educatio*; discreció, *discretio*; &c. (*)

(*) Nota: que en los escritos de 1600 se trobau encara las sobreditas paraulas catalanas escritas en *tia* y *tio*. En confirmació de açó y en testimoni del origen de nostra llengua, siame licit trasladar aqui lo primer document del libre de Corts de 1634, anomenat *Llibre dels quatre senyals*, y diu de esta manera:

"Deliberatió de que lo present llibre sia estampat. Dimars XXX de Maig M.DC.XXXIII.
 " Los molt Illustres senyors Deputats del General del Principat de Catalunya en Barcelona residints ab interventió dels senyors Oydors de comptes del dit General, atesa la exortació feta á sas senyories per los molt illustres senyors visitadors de la visita del dit General del trienni 1629 en la sententia per ella proferida en la querrela de n.º 53 á X del mes de Juny del any 1633, instant lo procurador fiscal de la dita visita contra los senyors Deputats y Oydors de comptes del dit General, qui foren en lo trienni 1629, que juntament ab altres fetes en la dita visita está originalment continuada en un llibre recondit en la escrivania major del dit General, ab la qual dits senyors Visitadors, continuant la exortació ja feta per los molt illustres senyors Visitadors del dit General

II. Que se omiteixen las que tan en catalá com en llatí terminan en *or*, com: Amor en llatí *amor*; dolor, *dolor*; doctor,

del trienal 1626 en la *sententia à instantia* del Procurador fiscal contra los senyors Deputats y Oydors de comptes del dit General del trienal precedent, promulgada sobre la quezela de n.º 129 en la precalendada *sententia* de la dita visita del dit trienal 1629 designada, exòrtan à ses Senyories, que manen imprimir lo libre dit de quatre senyals, lo qual originalment està recondit en la dita escrivania major, ajustante ses Senyories à la dita exòrtació, y à la *dispositió y exequitio* de la dita *sententia*, en conformitat del que disposa lo cap. primer del nou redrés del General de las Corts generals celebradas en la present ciutat de Barcelona en lo any 1599 al qual se ha *relatió*, deliberen, que lo dit libre de quatre senyals, recondit en la dita escrivania major, com dal està dit, sia imprimit y estampat; donant y cometent ses Senyories, conforme ab la present *deliberatió* donan y cometen la impressió y estampa de aquell à Joseph Margarit, fill del quondam Hieronym Margarit, Estanper de la present ciutat de Barcelona, qui en lo temps viva acostumava fer las impressions, que se offerian per los negocis y affets del General y present casa de la *Deputatió*.

doctor; precursór, *precursor*; favor, *favor*; honor, *honor*; color, *color*; &c.

III. Que no se expressan las que en catalá terminan en *i* y en llatí en *ius ó ium*, com: emissari en llatí *emissarius*; consiliari, *consiliarius*; contrari, *contrarius*; martiri, *martirium*; benefici, *beneficium*; patrocini, *patrocinium*; naufragi, *naufragium*; patrimoni, *patrimonium*; negoci, *negotium*; &c.

IV. Que tampoch se notan las que en catalá terminan en *ble*, y se derivan dels verbals en *illis* dels llatins, com: amable de *amabilis*; terrible de *terribilis*; honorable de *honorabilis*; horrible de *horribilis*; &c. Totas estas se omiteixen per la brevedat; y sols presento las següents per mostra ó dissenyo de las demás.

Sem fa precis advertir: que las veus catalanas van de lletra rodona, y las llatinas de lletra cursiva.

A.

Abat, <i>Abbas.</i>	Abjurar, <i>Abjurare.</i>
Abadessa, <i>Abbatissa.</i>	Abolir, <i>Abolere.</i>
Abcès, <i>Abcessus.</i>	Abominador, <i>Abominator.</i>
Abdicar, <i>Abdicare.</i>	Abortiu, <i>Abortivus.</i>
Abet, <i>Ables.</i>	

Abreviador, <i>Abreviator.</i>	Accelerar, <i>Accelerare.</i>
Abrogar, <i>Abrogare.</i>	Accent, <i>Accentus.</i>
Absóldrer, <i>Absolvere.</i>	Acceptant, <i>Acceptans.</i>
Absorbir, <i>Absorbere.</i>	Accepte, <i>Acceptus.</i>
Abstenirse, <i>Abstinerere.</i>	Accés, <i>Accesus.</i>
Abstergir, <i>Abstergere.</i>	Accessió, <i>Accessio.</i>
Abstinent, <i>Abstiniens.</i>	Accident, <i>Accidens.</i>
Abstráurer, <i>Abstrahere.</i>	Accidental, <i>Accidentalis.</i>
Abstrèt, <i>Abstractum.</i>	Acerrim, <i>Acerrimus.</i>
Absurdo, <i>Absurdus.</i>	Aclamar, <i>Acclamare.</i>
Abundant, <i>Abundans.</i>	Acomodar, <i>Accommodare.</i>
Abundar, <i>Abundare.</i>	Acrimonia, <i>Acrimonia.</i>
Abus, <i>Abusus.</i>	Acte, <i>Actus.</i>
Abusar, <i>Abuti.</i>	Actiu, <i>Activus.</i>
Academia, <i>Academia.</i>	Actual, <i>Actualis.</i>
Academich, <i>Academicus.</i>	Acumulador, <i>Accumulator.</i>
Accedir, <i>Accedere.</i>	Acusar, <i>Accusare.</i>
	Adagi, <i>Adagium.</i>
	Addicte, <i>Addictus.</i>
	Adhesió, <i>Adhesio.</i>
	Adherir, <i>Adherere.</i>

Adjudicar, <i>Adiudicare.</i>	Adventici, <i>Adventitius.</i>
Adjunt, <i>Adiunctus.</i>	Advers, <i>Adversus.</i>
Admetrer, <i>Admittere.</i>	Adversitat, <i>Adversitas.</i>
Adminicul, <i>Adminiculus.</i>	Advertir, <i>Advertere.</i>
Administrar, <i>Administrare.</i>	Aereo, <i>Aereo.</i>
Administrador, <i>Administrator.</i>	Aerostatic, <i>Aerostaticus.</i>
Admirador, <i>Admirator.</i>	Afabiilitat, <i>Affabilitas.</i>
Admissió, <i>Admissio.</i>	Afecte, <i>Affectus.</i>
Adolecent, <i>Adolescens.</i>	Afectuós, <i>Affectuosus.</i>
Adoptar, <i>Adoptare.</i>	Afi, <i>Affinis.</i>
Adoptiu, <i>Adoptivus.</i>	Añnitat, <i>Affinitas.</i>
Adorar, <i>Adorare.</i>	Afligir, <i>Affligere.</i>
Adquirir, <i>Acquirere.</i>	Aforisme, <i>Aphorismus.</i>
Adulador, <i>Adulator.</i>	Agilitat, <i>Agilitas.</i>
Adult, <i>Adultus.</i>	Agrest, <i>Agræstis.</i>
Adulterar, <i>Adulterare.</i>	Agricultura, <i>Agricultura.</i>
Adultero, <i>Adulter.</i>	Agut, <i>Acutus.</i>
	Ajudar, <i>Adiuvare.</i>
	Ala, <i>Ala.</i>
	Alabastre, <i>Alabastrum.</i>

Alfabet , *Alphabetum*.
 Alum , *Alumen*.
 Amabilitat , *Amabilitat*.
 Amant , *Amans*.
 Amanuense , *Amanuensis*.
 Amar , *Amare*.
 Amarch , *Amarus*.
 Ambiclos , *Ambitiosus*.
 Ambidextre , *Ambidexter*.
 Ambiguitat , *Ambiguitas*.
 Ambiguo , *Ambiguus*.
 Ambit , *Ambitus*.
 Amenitat , *Amoenitas*.
 Ameno , *Amoenus*.
 Amich , *Amicus*.
 Ampliar , *Ampliare*.
 Amplissim , *Amplissimus*.
 Ampolla , *Ampulla*.
 Análisis , *Analisis*.
 Analitich , *Analiticus*.
 Analooh , *Analogus*.
 Analogia , *Analogia*.
 Anarquía , *Anarchia*.
 Anarquich , *Anarchicus*.
 Anatomía , *Anatomia*.
 Anatomich , *Anatomicus*.
 Ancora , *Ancora*.
 Anécdota , *Anecdota*.
 Angel , *Angelus*.
 Angelich , *Angelicus*.
 Angul , *Angulus*.
 Anima , *Anima*.
 Animal , *Animal*.
 Animar , *Animare*.
 Animo , *Animus*.
 Animos , *Animosus*.
 Anis , *Anisum*.
 Anómalo , *Anomalus*.
 Anonim , *Anonimus*.
 Antecedent , *Antecedens*.
 Antes , *Antea*.

Anticipar , *Anticipare*.
 Antidoto , *Antidotum*.
 Antich , *Antiquus*.
 Antiguíssim , *Antiquissimus*.
 Antiguitat , *Antiguitas*.
 Antipathía , *Antipathia*.
 Aparato , *Apparatus*.
 Aparent , *Apparens*.
 Apellant , *Appellans*.
 Apellar , *Appellare*.
 Apéndix , *Appendix*.
 Apetit , *Appetitus*.
 Apice , *Apex*.
 Aplicar , *Applicare*.
 Apocha , *Apocha*.
 Apócrifo , *Apoeriphus*.
 Apologia , *Apologia*.
 Apopletich , *Apoplecticus*.
 Apostol , *Apostolus*.
 Apostolich , *Apostolicus*.
 Apte , *Aptus*.
 Aptitut , *Aptitudo*.
 Aquaducto , *Aqueductus*.
 Aranya , *Aranca*.
 Arbitre , *Arbiter*.
 Arch , *Arcus*.
 Archangel , *Archangelus*.
 Arca , *Arca*.
 Ardent , *Ardens*.
 Arena , *Arena*.
 Argent , *Argentum*.
 Arguir , *Arguere*.
 Argument , *Argumentum*.
 Arido , *Aridus*.
 Arma , *Arma*.
 Aroma , *Aroma*.
 Aromatich , *Aromaticus*.
 Arquitecte , *Architectus*.
 Arrogant , *Arrogans*.
 Art , *Ars*.
 Article , *Articulus*.
 Artífice , *Artifex*.
 Arxiduch , *Archidux*.

Arxipestre , <i>Archipresbiter.</i>	Atlas , <i>Atlas.</i>
Ascensió , <i>Ascensio.</i>	Atmósfera , <i>Atmosfera.</i>
Ascetich , <i>Asceticus.</i>	Átomo , <i>Atomus.</i>
Ase , <i>Asinus.</i>	Atonit , <i>Attonitus.</i>
Aspecte , <i>Aspectus.</i>	Atraurer , <i>Attrahere.</i>
Aspre , <i>Asper.</i>	Attribut , <i>Attributum.</i>
Aspresa , <i>Asperitas.</i>	Atrició , <i>Attritio.</i>
Assessor , <i>Assessor.</i>	Atrit , <i>Attritus.</i>
Assiatic , <i>Assiaticus.</i>	Atrocitat , <i>Atrocitas.</i>
Assilo , <i>Asylum.</i>	Atrós , <i>Atrox.</i>
Assistir , <i>Assistere.</i>	Audacia , <i>Audacia.</i>
Astringent , <i>Astringens.</i>	Audás , <i>Audax.</i>
Astrolech , <i>Astrologus.</i>	Aula , <i>Aula.</i>
Astronomía , <i>Astronomia.</i>	Aurella , <i>Auricula.</i>
Astrónomo , <i>Astronomus.</i>	Aurora , <i>Aurora.</i>
Atendrer , <i>Attendere.</i>	Autentich , <i>Authenticus.</i>
Atent , <i>Attentus.</i>	Autoritat , <i>Auctoritas.</i>
	Avia , <i>Avia.</i>
	Avi , <i>Avus.</i>

B.

Balsam , <i>Balsamum.</i>	Bárbaro , <i>Barbarus.</i>
Barba , <i>Barba.</i>	Barbat , <i>Barbatus.</i>

Baró , <i>Baro.</i>	Benigne , <i>Benignus.</i>
Barómetro , <i>Barometrum.</i>	Benignitat , <i>Benignitas.</i>
Basa , <i>Basis.</i>	Betúm , <i>Bitumen.</i>
Basilica , <i>Basilica.</i>	Beurer , <i>Bibere.</i>
Basilisco , <i>Basiliscus.</i>	Bibliotheca , <i>Bibliotheca.</i>
Butisme , <i>Baptismus.</i>	Bilis , <i>Bilis.</i>
Beatitut , <i>Beatitudo.</i>	Bimestre , <i>Bimestris.</i>
Beato , <i>Beatus.</i>	Blasfemo , <i>Blasphemus.</i>
Belar , <i>Belare.</i>	Bo , bon , <i>Bonus.</i>
Bellicós , <i>Bellicosus.</i>	Bona , <i>Bona.</i>
Benehir , <i>Benedicere.</i>	Bondat , <i>Bonitas.</i>
Benemerit , <i>Benemeritus.</i>	Bou , <i>Bos.</i>
Beneplacit , <i>Beneplacitum.</i>	Boix , <i>Bucus.</i>
Benevol , <i>Benevolus.</i>	Bredat , <i>Brevitas.</i>
	Brut , <i>Brutum.</i>
	Butlla , <i>Bulla.</i>

C.

Ca , <i>Canis.</i>	Calent , <i>Calidus.</i>
Cadaver , <i>Cadaver.</i>	Calitja , <i>Caligo.</i>
Cadena , <i>Catena.</i>	Calma , <i>Calma.</i>
Caduch , <i>Caduceus.</i>	Cals , <i>Calx.</i>
Calcul , <i>Calculus.</i>	Calser , <i>Calix.</i>
Calcular , <i>Calcularre.</i>	Calsinar , <i>Calsinare.</i>
Caldera , <i>Caldarium.</i>	

Calumnia, <i>Calumnia.</i>	Caritat, <i>Charitas.</i>
Calumniador, <i>Calumniator.</i>	Carn, <i>Caro.</i>
Calumniar, <i>Calumniari.</i>	Cas, <i>Casus.</i>
Calvo, <i>Calvus.</i>	Cast, <i>Castus.</i>
Camp, <i>Campus.</i>	Castanya, <i>Castanea.</i>
Cancell, <i>Cancellus.</i>	Castedat, <i>Castitas.</i>
Canonge, <i>Canonicus.</i>	Catecisme, <i>Catechismus.</i>
Cant, <i>Cantus.</i>	C��thedra, <i>Cathedra.</i>
Cantar, <i>Cantare.</i>	Causa, <i>Causa.</i>
C��ntich, <i>Canticum.</i>	Causar, <i>Causare.</i>
Canya, <i>Canna.</i>	C��stich, <i>Causticus.</i>
Cap, <i>Caput.</i>	Cautela, <i>Cautela.</i>
Capacitat, <i>Capacitas.</i>	Cauto, <i>Cautus.</i>
Capel��s, <i>Capciosus.</i>	Caverna, <i>Caverna.</i>
Capella, <i>Capella.</i>	Ceba, <i>Caepa.</i>
Capell��, <i>Capellanus.</i>	Cego, <i>Cecus.</i>
Capital, <i>Capitalis.</i>	Cel, <i>Caelum.</i>
Capitol, <i>Capitulum.</i>	Celebre, <i>Celebris.</i>
Cap��, <i>Capo.</i>	Celeste, <i>Coelestis.</i>
Captivitat, <i>Captivitas.</i>	Centro, <i>Centrum.</i>
Captura, <i>Captura.</i>	Cera, <i>Cera.</i>
Car, <i>Carus.</i>	Cert, <i>Certus.</i>
Caracter, <i>Character.</i>	Certamen, <i>Certamen.</i>
Carb��, <i>Carbo.</i>	Certitut, <i>Certitudo.</i>
	Cervus, <i>Cervus.</i>
	Cess��r, <i>Cessare.</i>
	Cessi��, <i>Cessio.</i>

Cicatris, <i>Cicatrix.</i>	Complement, <i>Complementum.</i>
Cingul, <i>Cingulum.</i>	Compondrer, <i>Componere.</i>
Circul, <i>Circulus.</i>	Comprimir, <i>Comprimere.</i>
Cisterna, <i>Cisterna.</i>	Comprometre, <i>Compromittere.</i>
Clutat, <i>Civitas.</i>	Com��, <i>Communis.</i>
Clamar, <i>Clamare.</i>	Comunicar, <i>Communicare.</i>
Clar, <i>Clarus.</i>	Comuni��, <i>Communio.</i>
Claredat, <i>Claritas.</i>	Concebir, <i>Concipere.</i>
Classe, <i>Classis.</i>	Concedir, <i>Concedere.</i>
Classich, <i>Classicus.</i>	Colocar, <i>Collocare.</i>
Clau, <i>Clavus.</i>	Colosso, <i>Colossus.</i>
Claustro, <i>Clastrum.</i>	Columna, <i>Columna.</i>
Clero, <i>Clerus.</i>	Comich, <i>Comicus.</i>
Eoch, <i>Coquus.</i>	Commutar, <i>Commutare.</i>
Collegir, <i>Colligere.</i>	Comoditat, <i>Commoditas.</i>
Collocar, <i>Collocare.</i>	Comparar, <i>Comparare.</i>
Colosso, <i>Colossus.</i>	Compellir, <i>Compellere.</i>
Columna, <i>Columna.</i>	Competir, <i>Competere.</i>
Comich, <i>Comicus.</i>	
Commutar, <i>Commutare.</i>	
Comoditat, <i>Commoditas.</i>	
Comparar, <i>Comparare.</i>	
Compellir, <i>Compellere.</i>	
Competir, <i>Competere.</i>	

Concurs, *Concursus.*
 Condemnar, *Condemnare.*
 Condigne, *Condignus.*
 Condignitat, *Condignitas.*
 Condonar, *Condonare.*
 Confessió, *Confessio.*
 Confirmar, *Confirmare.*
 Confondrer, *Confundere.*
 Confus, *Confusus.*
 Confusió, *Confusio.*
 Congratular, *Congratulari.*
 Conjunat, *Conjunctus.*
 Connexió, *Connexio.*
 Consanguineo, *Consanguineus.*
 Consegüent, *Consequens.*
 Consell, *Consilium.*
 Conservar, *Conservare.*
 Consistir, *Consistere.*
 Constant, *Constans.*
 Constar, *Constare.*
 Constituhir, *Constituire.*
 Construhir, *Construere.*
 Consuetut, *Consuetudo.*
 Cónsul, *Consul.*
 Consulat, *Consulatus.*
 Consultar, *Consultare.*
 Consumar, *Consummare.*
 Consumir, *Consumere.*
 Contemplar, *Contemplari.*
 Contemporaneo, *Contemporaneus.*
 Contenir, *Continere.*
 Content, *Contentus.*
 Context, *Contextus.*
 Contiguo, *Contiguus.*
 Continent, *Continens.*
 Continuo, *Continuus.*
 Contra, *Contra.*

Contracte, *Contractus.*
 Contradir, *Contradicere.*
 Contribuir, *Contribuere.*
 Convencer, *Convincere.*
 Convertir, *Convertere.*
 Convocar, *Convocare.*
 Convulsió, *Convulsio.*
 Cópia, *Copia.*
 Cópíos, *Copiosus.*
 Cor, *Cor.*
 Corn, *Cornu.*
 Corona, *Corona.*
 Corpóreo, *Corporeus.*
 Correspondrer, *Correspondere.*
 Corretgir, *Corrigere.*
 Corroborar, *Corroborare.*
 Corrómprer, *Corrumperere.*
 Crassitut, *Crassitudo.*
 Credulitat, *Credulitas.*
 Creurer, *Credere.*
 Criador, *Creator.*
 Criar, *Creare.*
 Criatura, *Creatura.*
 Crim, *Crimen.*
 Critich, *Criticus.*
 Cru, *Crudus.*
 Crueltat, *Crudelitatas.*
 Culto, *Cultus.*
 Curvo, *Curvus.*
 Custodia, *Custodia.*

D.

Dany, *Dammum.*
 Debilitat, *Debilitas.*
 Debit, *Debitum.*
 Decent, *Decens.*
 Declamar, *Declamare.*

Decrepit , *Decrepitus.*
 Decret , *Decretum.*
 Decubit , *Decubitus.*
 Dedicar , *Dedicare.*
 Deduhir , *Deducere.*
 Defecte , *Defectus.*
 Defendent , *Defendens.*
 Defendrer , *Defendere.*
 Defensa , *Defensio.*
 Degenerar , *Degenerare.*
 Delectar , *Delectare.*
 Delicat , *Delicatus.*
 Deliciós , *Deliciosus.*
 Delicte , *Delictum.*
 Delinquent , *Delinquens.*
 Demerit , *Demeritum.*
 Demonstrar , *Demonstrare.*
 Densitat , *Densitas.*
 Denso , *Densus.*
 Dent , *Dens.*

Denuñciar , *Denuñtiare.*
 Deprimir , *Deprimere.*
 Derogar , *Derogare.*
 Descensus , *Descensus.*
 Desert , *Desertum.*
 Desistir , *Desistere.*
 Destituhir , *Destituere.*
 Detenir , *Detinere.*
 Deu , *Deus.*
 Diadema , *Diadema.*
 Diálogo , *Dialogus.*
 Dictamen , *Dictamen.*
 Dictar , *Dictare.*
 Diferent , *Differens.*
 Diferir , *Differre.*
 Difícil , *Difficilis.*
 Dificultat , *Difficultas.*
 Difundir , *Diffundere.*
 Difús , *Difusus.*
 Digne , *Dignus.*
 Dignitat , *Dignitas.*
 Diligent , *Diligens.*

Diminut , *Diminutus.*
 Diputar , *Diputare.*
 Dirigir , *Dirigere.*
 Diriment , *Dirimens.*
 Dirimir , *Dirimere.*
 Discernir , *Discernere.*
 Disciplina , *Disciplina.*
 Discordar , *Discordare.*
 Discordia , *Discordia.*
 Discrepar , *Discrepare.*
 Discurs , *Discursus.*
 Disminuhir , *Disminuere.*
 Disparitat , *Disparitas.*
 Disputar , *Disputare.*
 Dissenso , *Dissensus.*
 Dissentir , *Dissentire.*
 Dissimil , *Dissimilis.*
 Dissimular , *Dissimulare.*

Dissolut , *Dissolutus.*
 Dissuadir , *Dissuadere.*
 Distinct , *Distinctus.*
 Distráurer , *Distrahere.*
 Distribuhir , *Distribuere.*
 Divers , *Diversus.*
 Diversitat , *Diversitas.*
 Doell , *Docilis.*
 Docte , *Doctus.*
 Doctrina , *Doctrina.*
 Document , *Documentum.*
 Dogma , *Dogma.*
 Domar , *Domare.*
 Dominar , *Dominari.*
 Dormir , *Dormire.*
 Dot , *Dos.*
 Dotar , *Dotare.*
 Drama , *Drama.*
 Dubte , *Dubium.*
 Dur , *Durus.*
 Durar , *Durare.*

E.

Becclesiástich, <i>Ecclesiásticus.</i>	Empirich, <i>Empiricus.</i>
Edicte, <i>Edictum.</i>	Energia, <i>Energia.</i>
Educar, <i>Educare.</i>	Enorme, <i>Enormis.</i>
Efecte, <i>Effectus.</i>	Epidemia, <i>Epidemia.</i>
Eficáz, <i>Efficax.</i>	Epilogo, <i>Epilogus.</i>
Eficiant, <i>Efficiens.</i>	Episcopal, <i>Episcopalis.</i>
Éfugie, <i>Effugies.</i>	Épocha, <i>Epocha.</i>
Efusió, <i>Effusio.</i>	Eqüestre, <i>Equestris.</i>
Electric, <i>Electricus.</i>	Erigir, <i>Erigere.</i>
Electricitat, <i>Electricitas.</i>	Errar, <i>Errare.</i>
Elefant, <i>Elephans.</i>	Eruga, <i>Eruca.</i>
Elegant, <i>Elegans.</i>	Euga, <i>Equa.</i>
Elegir, <i>Eligere.</i>	Eunuco, <i>Eunucus.</i>
Element, <i>Elementum.</i>	Evacuar, <i>Evacuare.</i>
Eloquent, <i>Eloquens.</i>	Evento, <i>Eventus.</i>
Emblema, <i>Emblema.</i>	Evitar, <i>Evitare.</i>
Émphasis, <i>Emphasis.</i>	Exámen, <i>Examen.</i>
Emigrant, <i>Emigrans.</i>	Exáminar, <i>Examinare.</i>
Emolument, <i>Emolumentum.</i>	Exánime, <i>Exanimis.</i>

Excedir, <i>Excedere.</i>	Explicit, <i>Explicitus.</i>
Excellent, <i>Excellentus.</i>	Exposar, <i>Exponere.</i>
Eximir, <i>Eximere.</i>	Exquisit, <i>Exquisitus.</i>
Existir, <i>Existere.</i>	Extens, <i>Extensus.</i>
Expedir, <i>Expedire.</i>	Exterior, <i>Exterior.</i>
Expellir, <i>Expellere.</i>	Extern, <i>Externus.</i>
Experiment, <i>Experimentum.</i>	Extraurer, <i>Extrahere.</i>
Expert, <i>Expertus.</i>	Extrem, <i>Extremus.</i>
Explicar, <i>Explicare.</i>	

F.

Fabricar, <i>Fabricare.</i>	Familiar, <i>Familiaris.</i>
Facil, <i>Facilis.</i>	Familiaritat, <i>Familiaritas.</i>
Facilitat, <i>Facilitas.</i>	Famós, <i>Famosus.</i>
Facultat, <i>Facultas.</i>	Farina, <i>Farina.</i>
Facundia, <i>Facundia.</i>	Fatuo, <i>Fatuus.</i>
Fals, <i>Falsus.</i>	Febra, <i>Febris.</i>
Falsedat, <i>Falsitas.</i>	Fecundar, <i>Fecundare.</i>
Fam, <i>Fames.</i>	Fel, <i>Fel.</i>
Familia, <i>Familia.</i>	Felicitas, <i>Felicitas.</i>

Felis, <i>Felix.</i>	Flagell, <i>Flagellum.</i>
Fera, <i>Fera.</i>	Flama, <i>Flamma.</i>
Ferir, <i>Ferire.</i>	Flor, <i>Flos.</i>
Ferment, <i>Fermen-</i> <i>tum.</i>	Florir, <i>Florere.</i>
Ferocitat, <i>Ferocitas.</i>	Fluctuar, <i>Fluctua-</i> <i>re.</i>
Ferós, <i>Ferox.</i>	Flúido, <i>Fluidus.</i>
Ferro, <i>Ferrum.</i>	Fluir, <i>Fluere.</i>
Fertil, <i>Fertilis.</i>	Foment, <i>Fomen-</i> <i>tum.</i>
Fertilitat, <i>Fertili-</i> <i>tas.</i>	Font, <i>Fons.</i>
Fervor, <i>Fervor.</i>	Forma, <i>Forma.</i>
Festa, <i>Festum.</i>	Formar, <i>Formare.</i>
Festiu, <i>Festivus.</i>	Formiga, <i>Formi-</i> <i>ca.</i>
Festivitat, <i>Festivi-</i> <i>tas.</i>	Fortuna, <i>Fortuna.</i>
Fendo, <i>Feudum.</i>	Fragil, <i>Fragilis.</i>
Fi, <i>Finis.</i>	Fragilitat, <i>Fragilli-</i> <i>tas.</i>
Fidel, <i>Fidelis.</i>	Fragment, <i>Fragmen-</i> <i>tum.</i>
Fidelitat, <i>Fidelitas.</i>	Frau, <i>Fraus.</i>
Figa, <i>Ficus.</i>	Frequent, <i>Frequent.</i>
Figura, <i>Figura.</i>	Frivol, <i>Frivolus.</i>
Fil, <i>Filum.</i>	Fronós, <i>Frondo-</i> <i>sus.</i>
Fil, <i>Filius.</i>	Front, <i>Frons.</i>
Finestra, <i>Fenestra.</i>	Frugal, <i>Frugalis.</i>
Fingir, <i>Fingere.</i>	Fruyt, <i>Fructus.</i>
Firmament, <i>Firma-</i> <i>mentum.</i>	
Firmesa, <i>Firmitas.</i>	

Fuga, <i>Fuga.</i>	Fúnebre, <i>Funebris.</i>
Fugir, <i>Fugere.</i>	Fúnest, <i>Funestus.</i>
Fum, <i>Fumus.</i>	Fus, <i>Fusus.</i>

G.

Gall, <i>Gallus.</i>	Gladiador, <i>Gladi-</i> <i>tor.</i>
Gallina, <i>Gallina.</i>	Glándula, <i>Glandu-</i> <i>la.</i>
Gel, <i>Gelu.</i>	Globo, <i>Globus.</i>
Gelar, <i>Gelare.</i>	Gloria, <i>Gloria.</i>
Gemech, <i>Gemitus.</i>	Gloriarse, <i>Gloria-</i> <i>ri.</i>
Gemegar, <i>Gemere.</i>	Gloriós, <i>Gloriosus.</i>
Genre, <i>Gener.</i>	Glosa, <i>Glosa.</i>
Genealogia, <i>Genea-</i> <i>logia.</i>	Gota, <i>Gutta.</i>
General, <i>Generalis.</i>	Gra, <i>Granum.</i>
Genérich, <i>Generi-</i> <i>cus.</i>	Grat, <i>Gratus.</i>
Género, <i>Genus.</i>	Grau, <i>Gradus.</i>
Generós, <i>Genero-</i> <i>sus.</i>	Grave, <i>Gravis.</i>
Generositat, <i>Gene-</i> <i>rositas.</i>	Gravedat, <i>Gravi-</i> <i>tas.</i>
Geni, <i>Genium.</i>	Grua, <i>Grus.</i>
Gent, <i>Gen.</i>	Gust, <i>Gustus.</i>
Gentil, <i>Genilis.</i>	Gustar, <i>Gustare.</i>

H.

Haver, <i>Habere.</i>	Home, <i>Homo.</i>
Hábil, <i>Habilis.</i>	Honest, <i>Honestus.</i>
Habitar, <i>Habitare.</i>	Honestedat, <i>Honestitas.</i>
Ham, <i>Hamus.</i>	Honorífich, <i>Honoríficus.</i>
Herba, <i>Herba.</i>	Hora, <i>Hora.</i>
Hereu, <i>Heres.</i>	Hort, <i>Hortus.</i>
Hidraulich, <i>Hydraulicus.</i>	Hóstia, <i>Hostia.</i>
Hidropich, <i>Hydropicus.</i>	Humanitat, <i>Humanitas.</i>
Hipócrita, <i>Hypocrita.</i>	Humil, <i>Humilis.</i>
Hipoteca, <i>Hypotheca.</i>	Humilitat, <i>Humilitas.</i>
Historia, <i>Historia.</i>	Humit, <i>Humidus.</i>

I.

Idea, <i>Idea.</i>	Illustris, <i>Illustris.</i>
Idioma, <i>Idioma.</i>	Imatge, <i>Imago.</i>
Idolatria, <i>Idolatria.</i>	Immemorial, <i>Immemorialis.</i>
Ignominia, <i>Ignominia.</i>	Immens, <i>Immensus.</i>
Illicit, <i>Illicitus.</i>	

Immundo, <i>Immundus.</i>	Incorporeo, <i>Incorporeus.</i>
Immunitat, <i>Immunitas.</i>	Incredul, <i>Incredulus.</i>
Impediment, <i>Impedimentum.</i>	Increment, <i>Incrementum.</i>
Impetu, <i>Impetus.</i>	Indigne, <i>Indignus.</i>
Impiedat, <i>Impietas.</i>	Indocil, <i>Indocilis.</i>
Impio, <i>Impius.</i>	Indocte, <i>Indoctus.</i>
Impossibilitat, <i>Impossibilitas.</i>	Industria, <i>Industria.</i>
Impressió, <i>Impressio.</i>	Intame, <i>Infamis.</i>
Imprimir, <i>Imprimere.</i>	Infamia, <i>Infamia.</i>
Improbo, <i>Improbus.</i>	Infant, <i>Infans.</i>
Improprietat, <i>Improprietas.</i>	Infinit, <i>Infinitus.</i>
Imprudent, <i>Imprudens.</i>	Informe, <i>Informis.</i>
Impuls, <i>Impulsus.</i>	Infructuós, <i>Infructuosus.</i>
Inaudit, <i>Inauditus.</i>	Infús, <i>Infusus.</i>
Incauto, <i>Incautus.</i>	Ingrés, <i>Ingressus.</i>
Incert, <i>Incertus.</i>	Injuria, <i>Injuria.</i>
Inclinar, <i>Inclinare.</i>	Instinct, <i>Instinctus.</i>
Inclusió, <i>Inclusio.</i>	Intercessió, <i>Intercessio.</i>
Incognit, <i>Incognitus.</i>	Intern, <i>Internus.</i>
	Intérprete, <i>Interpres.</i>
	Intrinsech, <i>Intrinsecus.</i>
	Inutil, <i>Inutilis.</i>

Invelit , *Invalidus.* Iracúndia , *Iracun-*
Ira , *Ira.* dia.

J.
Jaspe , *Jaspis.* Jurament , *Juramen-*
Jesus , *Jesus.* tum.
Jocós , *Jocosus.* Jurar , *Jurare.*
Jubilat , *Jubilatus.* Juridich , *Juridi-*
Júbilo , *Jubitum.* cus.
Judicar , *Juáicare.* Jurisperit , *Jurisper-*
Judicial , *Judicialis.* ritus.
Jueu , *Judeus.* Just , *Justus.*
Julhol , *Julius.* Jutge , *Judex.*
Jument , *Jumentum.* Juvent , *Juventut,*
Juventus.

L.

Laboriós , *Laboriosus.* Lema , *Lema.*
Lámina , *Lamina.* Lepra , *Lepra.*
Latitut , *Latitudo.* Línea , *Linea.*
Legislador , *Legisla-* Líquit , *Liquidus.*
tor. Lucro , *Lucrum.*

Alguns mudan la l en ll, com :

Llabi , *Labium.* Lladre , *Latro.*

Llagrima , *Lacryma.* Lley , *Lex.*
Llana , *Lana.* Lliberal , *Liberalis.*
Llansa , *Lancea.* Lliberalitat , *Libera-*
Llanterna , *Laterna.* litas.
Llegitim , *Legitimus.* Llibre , *Liber.*
Llegum , *Legumen.* Llima , *Lima.*
Llengua , *Lingua.* Lloch , *Locus.*
Llentia , *Lenticula.* Llop , *Lupus.*
Lleó , *Leo.* Lluna , *Lana.*

M.

Ma , *Monus.* Malignitat , *Malig-*
Mácula , *Macula.* nitat.
Madur , *Maturus.* Mansuetut , *Mansue-*
Magistrat , *Magistra-* tudo.
tus. Máquina , *Machina.*
Magnanim , *Magna-* Mar , *Marc.*
nimus. Marit , *Maritus.*
Magnífich , *Magni-* Martir , *Martir.*
ficus. Mascle , *Masculus.*
Magnitut , *Magnitu-* Materla , *Materia.*
do. Maxima , *Maxima.*
Major , *Maior.* Mediador , *Media-*
Malevol , *Malevo-* tor.
lus. Medich , *Medicus.*
Maligne , *Malig-* Medicina , *Medici-*
nut. na.

Mel, <i>Mel.</i>	Modestia, <i>Modestia.</i>
Membre, <i>Membrum.</i>	Moll, <i>Mollis.</i>
Memoria, <i>Memo- ria.</i>	Moment, <i>Momen- tum.</i>
Mentir, <i>Mentiri.</i>	Monarca, <i>Monar- cha.</i>
Merit, <i>Meritum.</i>	Monastir, <i>Monaste- rium.</i>
Mesura, <i>Mensura.</i>	Mont, <i>Mons.</i>
Metall, <i>Metallum.</i>	Monumentum, <i>Mo- numentum.</i>
Mica, <i>Mica.</i>	Mort, <i>Mors.</i>
Mill, <i>Millium.</i>	Mut, <i>Mutus.</i>
Ministre, <i>Minis- ter.</i>	Mudar, <i>Mutare.</i>
Minut, <i>Minutum.</i>	Mula, <i>Mula.</i>
Miracle, <i>Miracu- lum.</i>	Multitud, <i>Multitu- do.</i>
Mistich, <i>Misticus.</i>	Musich, <i>Musicus.</i>
Mitra, <i>Mitra.</i>	
Modest, <i>Modestus.</i>	

Nano, <i>Nanus.</i>	Negar, <i>Negare.</i>
Nardo, <i>Nardus.</i>	Nimfa, <i>Nimpha.</i>
Nas, <i>Nasus.</i>	Niu, <i>Nidus.</i>
Nativitat, <i>Nativi- tas.</i>	Noble, <i>Nobilis.</i>
Necessitat, <i>Neces- sitas.</i>	Nom, <i>Nomen.</i>
	Notar, <i>Notare.</i>
	Novedat, <i>Novitas.</i>

Nudrit, *Nutrire.* Número, *Numerus.*

O.

Obedient, <i>Obediens.</i>	Opinió, <i>Opinio.</i>
Obscur, <i>Obscurus.</i>	Oportú, <i>Oportu- nus.</i>
Obscuritat, <i>Obscuri- tas.</i>	Oprimir, <i>Opprime- re.</i>
Obvio, <i>Obvius.</i>	Ops, <i>Opus esse.</i>
Ocasió, <i>Ocatio.</i>	Opúsculo, <i>Opuscu- lum.</i>
Ocident, <i>Occidens.</i>	Oradór, <i>Orator.</i>
Ocular, <i>Ocularis.</i>	Oracle, <i>Oraculum.</i>
Ocult, <i>Ocultus.</i>	Orar, <i>Orare.</i>
Occupar, <i>Occupa- re.</i>	Orde, <i>Ordo.</i>
Ofensa, <i>Offensa.</i>	Ordenar, <i>Ordena- re.</i>
Oferir, <i>Offerre.</i>	Olla, <i>Olla.</i>
Oli, <i>Oleum.</i>	Ordin, <i>Ordini.</i>
Olla, <i>Olla.</i>	Origen, <i>Origo.</i>
Omissió, <i>Omissio.</i>	Os, <i>Os.</i>
Omitir, <i>Omittere.</i>	Ou, <i>Ovum.</i>
Onerós, <i>Onerosus.</i>	

P.

Pa, <i>Panis.</i>	Pacific, <i>Pacificus.</i>
Pábulo, <i>Pabulum.</i>	Pacte, <i>Pactum.</i>

Pala, <i>Pala.</i>	Perturbar, <i>Perturbare.</i>
Pálido, <i>Pallidus.</i>	Pervers, <i>Perversus.</i>
Palla, <i>Palea.</i>	Pessim, <i>Pessimus.</i>
Palma, <i>Palma.</i>	Píssim, <i>Píssimus.</i>
Palm, <i>Palmus.</i>	Pingüe, <i>Pinguis.</i>
Panyo, <i>Pannus.</i>	Pio, <i>Pius.</i>
Pare, <i>Pater.</i>	Pla, <i>Planus.</i>
Pari, <i>Pars.</i>	Planta, <i>Planta.</i>
Patró, <i>Patronus.</i>	Ple, <i>Plenus.</i>
Pas, <i>Passus.</i>	Plenitut, <i>Plenitudo.</i>
Passió, <i>Passio.</i>	Plorar, <i>Plorare.</i>
Patent, <i>Patens.</i>	Polítich, <i>Politicus.</i>
Pecadór, <i>Peccator.</i>	Pollastre, <i>Pollaster.</i>
Pecar, <i>Peccare.</i>	Pompa, <i>Pompa.</i>
Pecat, <i>Peccatum.</i>	Pont, <i>Pons.</i>
Pedra, <i>Petra.</i>	Porcellana, <i>Porcellana.</i>
Pell, <i>Pellis.</i>	Port, <i>Portus.</i>
Penetrar, <i>Penetrare.</i>	Portento, <i>Portentum.</i>
Pensió, <i>Pensio.</i>	Possessió, <i>Possessio.</i>
Peregrí, <i>Peregrinus.</i>	Posteritat, <i>Posteritas.</i>
Perfet, <i>Perfectus.</i>	Potestat, <i>Potestas.</i>
Permetrer, <i>Permittere.</i>	Practich, <i>Practicus.</i>
Permissió, <i>Permissio.</i>	
Perpetuo, <i>Perpetuus.</i>	
Persona, <i>Persona.</i>	

Pragmática, <i>Pragmatica.</i>	Probitat, <i>Probitas.</i>
Prat, <i>Pratum.</i>	Procés, <i>Processus.</i>
Preciós, <i>Pretiosus.</i>	Prohibir, <i>Prohibere.</i>
Predicar, <i>Prædicare.</i>	Propens, <i>Propensus.</i>
Predilecte, <i>Prædilectus.</i>	Progrés, <i>Progressus.</i>
Prefecte, <i>Præfectus.</i>	Provocar, <i>Provocare.</i>
Preparar, <i>Preparare.</i>	Publich, <i>Publicus.</i>
Prerrogativa, <i>Prærogativa.</i>	Publicar, <i>Publicare.</i>
Prescindir, <i>Præscindere.</i>	Pulcritut, <i>Pulchritudo.</i>
Presencia, <i>Præsentia.</i>	Pulchro, <i>Pulcher.</i>
Pretext, <i>Pretextus.</i>	Puny, <i>Pugnus.</i>
Princep, <i>Princeps.</i>	Purgar, <i>Purgare.</i>
Probabilitat, <i>Probabilitas.</i>	Purificar, <i>Purificare.</i>
	Q.
Quadrant, <i>Quadrans.</i>	Quadratura, <i>Quadratura.</i>
Quadrar, <i>Quadrare.</i>	Quadrilongo, <i>Quadrilongus.</i>
Quadrat, <i>Quadratus.</i>	

Quadro, *Quadrum*.
 Cuadrúpedo, *Quadrupes*.
 Cuadruplicar, *Quadruplicare*.
 Cuadrúpulo, *Quadruplus*.
 Qual, *Qualis*.
 Quan, *Quam*.

R.

Rabia, *Rabies*.
 Rabiós, *Rabiosus*.
 Racional, *Rationalis*.
 Racionalitat, *Rationalitas*.
 Radical, *Radicalis*.
 Rahó, *Ratio*.
 Ram, *Ramus*.
 Raro, *Rarus*.
 Ratificar, *Ratificare*.
 Recitar, *Recitare*.
 Reclamar, *Reclamare*.
 Recondit, *Reconditus*.
 Recte, *Rectus*.
 Rectitut, *Rectitudo*.
 Recurs, *Recursus*.
 Réddit, *Redditus*.
 Referir, *Referre*.
 Régimen, *Regimen*.
 Regió, *Regio*.
 Regne, *Regnum*.
 Regrés, *Regressus*.
 Rem, *Remus*.
 Remot, *Remotus*.
 Renunciar, *Renunciare*.

Replé, *Repletus*.
 Reprimir, *Reprimere*.
 Reprobo, *Reprobatus*.
 Repugnar, *Repugnare*.
 Requisit, *Requisitum*.
 Resistir, *Resistere*.
 Responder, *Respondere*.
 Retribuir, *Retribuere*.
 Retrocés, *Retrocessus*.
 Reunir, *Reunire*.
 Revelar, *Revelare*.
 Ridicul, *Ridiculus*.
 Robust, *Robustus*.
 Rosa, *Rosa*.

S.

Sacerdot, *Sacerdos*.
 Siciar, *Saciare*.
 Sach, *Saccus*.
 Sacrificar, *Sacrificare*.
 Sagacitat, *Sagacitas*.
 Sal, *Sal*.
 Salvar, *Salvare*.
 Sanitat, *Sanitas*.
 Santedat, *Sanctitas*.
 Secrét, *Secretum*.
 Senat, *Senatus*.
 Senectut, *Senectus*.
 Sentir, *Sentire*.
 Separar, *Separare*.
 Sepulcre, *Sepulchrum*.
 Sepultura, *Sepultura*.
 Seqüela, *Seqüela*.
 Seré, *Sorenius*.
 Sermó, *Sermo*.
 Serpent, *Serpens*.
 Servir, *Servire*.
 Servitut, *Servitus*.
 Severitat, *Severitas*.

Signe , <i>Signum.</i>	Sonar , <i>Sonare.</i>
Significar , <i>Significare.</i>	Suavitat , <i>Suavitas.</i>
Simil , <i>Similis.</i>	Subsistir , <i>Subsistere.</i>
Similitut , <i>Similitudo.</i>	Succés , <i>Successus.</i>
Sobrietat , <i>Sobrietas.</i>	Superar , <i>Superare.</i>
Societat , <i>Societas.</i>	Supremo , <i>Supremus.</i>
Sol , <i>Sol.</i>	Sustentar , <i>Sustentare.</i>
Solemne , <i>Solemnis.</i>	

T.

Taberna , <i>Taberna.</i>	Text , <i>Textus.</i>
Tardar , <i>Tardare.</i>	Tigre , <i>Tigris.</i>
Theatro , <i>Theatrum.</i>	Torrent , <i>Torrent.</i>
Tela , <i>Tela.</i>	Tractar , <i>Tractare.</i>
Thema , <i>Thema.</i>	
Temeritat , <i>Temeritas.</i>	Tanquillitat , <i>Tranquillitas.</i>
Tempestat , <i>Tempestas.</i>	Transit , <i>Transitus.</i>
Temple , <i>Templum.</i>	Tribut , <i>Tributum.</i>
Temps , <i>Tempus.</i>	Troño , <i>Thronus.</i>
Tentar , <i>Tentare.</i>	Tunica , <i>Tunica.</i>
Terra , <i>Terra.</i>	Turba , <i>Turbare.</i>
	Tutela , <i>Tutela.</i>

	U.
Ultim , <i>Ultimus.</i>	Urbanitat , <i>Urbanitas.</i>
Ungir , <i>Ungere.</i>	Urgir , <i>Urgere.</i>
Unigenit , <i>Unigenitus.</i>	Us , <i>Usus.</i>
Unitat , <i>Unitas.</i>	Usura , <i>Usura.</i>
Unsa , <i>Uncia.</i>	Usurpar , <i>Usurpare.</i>
Untura , <i>Unctura.</i>	Util , <i>Utilis.</i>
	Utilitat , <i>Utilitas.</i>

V.

Vacuo , <i>Vacuus.</i>	Verruga , <i>Verruca.</i>
Valer , <i>Valere.</i>	Vers , <i>Verus.</i>
Vall , <i>Vallis.</i>	Via , <i>Via.</i>
Vanitat , <i>Vanitas.</i>	Vici , <i>Vitium.</i>
Varietat , <i>Varietas.</i>	Vicissitud , <i>Vicissitudo.</i>
Vas , <i>Vas.</i>	
Vast , <i>Vastus.</i>	Victima , <i>Victima.</i>
Vel , <i>Velum.</i>	Vil , <i>Vilis.</i>
Velocitat , <i>Velocitas.</i>	Vincle , <i>Vinculum.</i>
Vena , <i>Vena.</i>	Violent , <i>Violentus.</i>
Venal , <i>Venalis.</i>	Virtut , <i>Virtus.</i>
Vendrer , <i>Vendere.</i>	Viu , <i>Vicus.</i>
Venerar , <i>Venerari.</i>	Viuda , <i>Vidua.</i>
Venir , <i>Venire.</i>	Vivificar , <i>Vivificare.</i>
Vent , <i>Ventus.</i>	
Ventre , <i>Venter.</i>	Volat , <i>Volare.</i>
Veritat , <i>Veritas.</i>	Voluntat , <i>Voluntas.</i>

(202)
Voracitat, *Voracitas*, *Voracitas*.
Vot, *Votum*.
Vulgo, *Vulgus*.

Z.
Zel, *Zelus*.
Zelador, *Zelator*.
Zenit, *Zenit*.

Zocol, *Zocalus*.
Zodiach, *Zodiacus*.
Zona, *Zona*.

Altras infinitas veus podria haber anyadit, que formarian un gròs volumen ó vocabulari; pero, no es de mon institut, ni la brevedat m'ho permet. Basta esta petita memoria, pera que lo lector pugá formar un verdader concepte de nostra llengua, y de la semblansa y analogia ab sa mare llatina.

Algunas veus catalanas, que se deriuan del arabe y del grech á mes de las compresas en lo prefaci pag. XXV.

y XXVII.

Cathalá y arabe.

Amo, cap de casa ó de familia, *Amon*.
Argoilla, *Argol*.
Caixa, *Caxa*.

Gorguera, *Gargura*.
Guerra, *Garach*.
Magall, *Magal*.
Malalt, *Amalt*.
Massa, *demasiat*.
Minyó, *Manon*.

Pala, *Pala*.
Parar, *Parhh*.
Petit, *Peti*.
Sach, *Sach*.
Tacany, *Tacach*.
Tafetá, *Tafa*.
Xapar, romprer, *Xapach*.

Cathalá y grech.

Agrés, *Agráz*.
Agonia, *Agonia*.
Arpar, *Arpazo*.
Brasa, *Brazo*.
Briós, *Briarós*.
Batlle, *ballo*, qui capit.
Bastaix, *Bastazo*.
Dinar, *Dipneo*.
Dieta, *Dieta*, regu-

la vivendi.
Clamastechs, *Climacter*.
Esparrech, *Arparagoz*.
Girar, *Girao*.
Marmessor, *Marmessoros*.
Mostatxo, *Mystax*.
Tapins, *Turpinos*.

Mes, encara que la llengua catalana participa també del hebreu y del grech; no obstant tè son origen immediat de la llengua llatina, com havem vist.

No es estrany que una llengua ada, paraulas de altra; majorment si son m. proprias y més expressivas de las ideas, y axó es comú á totes las llenguas. Provè també á vegadas de las nacions, que dominan per llarch temps á una comarca, que familiarisan, no sols las suas veus, sino sos ritus, costums y ceremonias; ó bè provè del tracte y comers ab estrangers, que ab lo discurs del temps se connaturalisan y comunican las suas veus y expressions. Per çó la llengua llatina adaptá moltes veus de la llengua grega, y lo mateix Cicero se valgué de ella, com Plauto de la fenicia en la comedia *Poenus*. Axí mateix la llengua castellana, encara que tè son origen llatí, prengué moltes veus del arabe, com *azemila*, *azumbre*, *azucena*, *almacen*, *ojala*, &c. y també del grech, com *alejar*, *tallo*, *tio*, *cima*, *patear*, *tragen*, *tumba*, *trepar*, &c.

Amats Compatriçis.

Concluida ja esta gramática, siame llicit repetir aquí lo que he insinuat ed lo prefaci; çó es, que alguns han dit, que la llengua cathalana es un dialecto del provensal ó llemosí, per ser molt semblant á la del Llenguadoch ó de Narbona, y de aquest sentir es lo célebre Doctor Bernat Aldrete en lo seu origen y principi de la llengua castellana; mes, altres ignorants y desviats de la veritat, han propassat en dir, que no es llengua, sino una gerga, que no pot subjectarse á reglas, ni manejarse ab lo llum que correspon.

Lo llarch y continuo estudi de mes de quatre anys en esta consideració, y la continua lectura dels authors antics cathalans, me han proporcionat ideas, pera desvaneixer tan errada opinió, y formar esta gramática, que se presenta al públich, pera que resplandesca la veritat y se extirpe dit error.

No es estrany que una llengua ada, paraulas de altra; majorment si son m. proprias y més expressivas de las ideas, y axó es comú á totas las llenguas. Provè també á vegadas de las nacions, que dominan per llarch temps á una comarca, que familiarisan, no sols las suas veus, sino sos ritus, costums y ceremonias; ó bè provè del tracte y comers ab estrangers, que ab lo discurs del temps se connaturalisan y comunican las suas veus y expressions. Per çó la llengua llatina adaptá molts veus de la llengua grega, y lo mateix Cicero se valgué de ella, com Plauto de la fenicia en la comedia *Poenus*. Axí mateix la llengua castellana, encara que tè son origen llatí, prengué molts veus del arabe, com *azemila*, *azumbre*, *azucena*, *almacen*, *ojala*, &c. y també del grech, com *alejar*, *tallo*, *tio*, *cima*, *patear*, *tragen*, *tumba*, *trepar*, &c.

Amats Compatriçis.

Concluida ja esta gramática, siame llicit repetir aquí lo que he insinuat ed lo prefaci; çó es, que alguns han dit, que la llengua cathalana es un dialecto del provensal ó llemosí, per ser molt semblant á la del Llenguadoch ó de Narbona, y de aquest sentir es lo célebre Doctor Bernat Aldrete en lo seu origen y principi de la llengua castellana; mes, altres ignorants y desviats de la veritat, han proppassat en dir, que no es llengua, sino una gerga, que no pot subjectarse á reglas, ni manejarse ab lo llum que correspon.

Lo llarch y continuo estudi de mes de quatre anys en esta consideració, y la continua lectura dels authors antics cathalans, me han proporcionat ideas, pera desvaner tan errada opinió, y formar esta gramática, que se presenta al públich, pera que resplandesca la veritat y se extirpe dit error.

Altrament era estrany, que una llengua, que no es inferior á las de las demás nacions, no haze tingut fins ara gramática impresa, que ensenye á parlarla bé y correctament; y tant mes estrany, en quant de las tres llenguas, que abraça lo continent de Espanya; ço es, la castellana, la vascuence y la catalana, sols esta estigués sens gramática impresa; puix, la primera tè la de la Real Academia y moltes altres, y la segona la del P. Larra-mendi.

A est mal se ajusta: que los estrangers, que per rahó del comer venen á esta capital, desitjant perfeccionarse en la llengua catalana, pera contractar en lo interior de la provincia, trobavan á menos una gramática, qual falta no se experimenta en altres païssos civilisats.

Suposadas estas cosas, y pera procedir ab acert en la formació de esta gramática, comenci per lo A, B, C, y lo trobí perfect, sens que li falte lletra alguna. Passí despres al sillabari, y vegí que era complert, ni dissono, ni aspre, ni desareglat. Recorreguí en seguida las veus ó vocables catalans, y encontrí en ells aquella pureza, harmonía y propietat

que tan hermozeja las llenguas y las fa apreciables. En fi, coneguí que eran ver-daders signes de las ideas mes justas, y axó me animá á posarlos en orde, y constituirlos en la classe de noms, pronoms, verbs, particips, &c.

La part, que me ha donat mes treball es lo verb, per rahó de las conjugacions, y separar los regulars dels irregulars. Perçó, consultí ab mi mateix quantas conuinacions de veus me dictava lo enteniment, pera establir las tres conjugacions en *ar*, *er*, *ir*, de que consta nostra llengua.

Axó en quant á la analogía. En la sintaxis, ortografia y prosódia, despres de haver superat un gran número de dificultats y obstacles, he pogut rectificarlas; de manera, que en los conceptes se logre la deguda claredat y distinció, y obliguen á confessar, que nostre idioma no cedeix en riquesa, energia, laconisme y suavitat á ninguna de las llenguas conegudas.

¿Que diré de la segona part de la ortografia; ço es, del tractat de las figuras gramaticals ortográficas? Te admirará segurament, discret lector, y te será nou sempre quel llegescas: *Nam plura inve-*

pies, quæ se fortasse latebant. ()*

Pet tot assò entrà la dificultat de la impressió. Dificultat, que me ha costat molt treball de vencerla ; lo qual serà ben empleat, essent en servey de Deu, qui me ha donat forças pera acabar esta obra en honor y gloria sua.

En lo demés, confesso de bona fe, que no he omitit diligència, y que no he escrit cosa sens autoritat y testimoni dels authors antics cathalans, los quals me he proposat per norma y regla de esta gramática, mes que lo us y costum de parlar de las ciutats y pobles de la provincia; perquè, á mes de ser vario, es

(*) Esta segunda parte de la Ortografía manifiesta ab evidencia, que no es lengua por raho de la *sinéresis*, que continuamente usan los cathalans, quant parlan, y per la abundancia de monosillabos, que conté, es una de las mas perfectas; por, es molt breu en explicar los conceptos, y esta es la mayor perfección de una lengua. *Frustra sunt per plura, quæ per pauciora feri possunt.* Una de las particulas itat, que fan mes recomendable la lengua hebrea es la breueat. Perque, donchs, esta mérix circunstancia no ha de ser recomendable á la lengua cathalana?

en gran part corromput, y destituhit de aquells funaments, que exigeix la sana filosofia. Be sè, que algú dirá, que la lengua se altera cada cent anys, y per consegüent ques deù atender de tot al us del temps en que se escriu.—Es veritat; pero, assò tè força en las lenguas vivas, que caminan á sa perfección y no se suspen lo us de ellas, com ha esdevingut á la lengua cathalana, que molts anys ha que está privada de son us y exercici en las aulas, en las imprentas y escrits públics; de manera que si no es lengua morta, á lo menos es mortificada; per consegüent no pot ser lo us vulgar y corrent la sola norma y regla de la sua gramática. Conforme á axó me ha estat precis acudir á la época, en que florí mes dita lengua, y esta es sens dubte la dels escrits de 1600, fins als de las últimas corts celebradas en 1702.

Gran alabansa es de la lengua cathalana, que sens haver estat cultivada desde dita época, antes de haber estat olvidada, ha conservat en algun modo la sua puresa y propietat. ¿Què seria ara nostra lengua, si se hagués cultivat desde aquell temps? Quan edelantada estaria?

En veritat, amats compatricis, poquísim nos déu á nosaltres la llengua catalana; puix, de nostre treball é industria res ha adquirit desde aquell temps, antes de ha perdut de son valor, y tot lo que tè de preciós, ho tè d'ella mateixa; com un camp fertil, que sens que ningú lo cuyde, per sí sol produheix hermosas plantas y sabrosos fruits.

¡O llengua rica y en tot apreciable, que per falta de cultiu has estat menos coneguda y celebrada, de lo que per tants titols mereixes! ¡O llengua digna de la major estimació, y de que nos preciem de ella per sa suavitat, dulçura, agudesas, gracia, varietat y abundancia! En la oratoria tè energia y força pera persuadir ab eloqüencia. En la poesia es admirable, aguda y facunda; y si se haguésen recullit totas las poesias catalanas, com se ha fet de la castellana é italiana, no sería en axó inferior á estas dos llenguas. En la filosofia, en la medicina, en la jurisprudencia, en la theologia, no li falta abundancia, gravetat y facundia pera explicarse ab destresa y facilitat (*). ¿ Que ciencias,

(*) Encara que de axó no hi hagués altre

que arts hi ha en la societat, que la llengua catalana no tinga paraulas proprias pera expressar las máquinas, los instruments, las maniobras, los artefactos? La agricultura, la arquitectura, la náutica, la mecánica, los nous descubriments, ja físichs, ja intellectuals, tenen sos signes technichs, ó paraulas proprias en catalá pera expressar las suás operacions. En sí pot explicar nostra llengua ab paraulas tot lo que lo enteniment pot concebir. Quant mes industriosa es una nació, mes rica es en paraulas y expressions. (*)

proba, bastaria la Biblia traduñida en catalá, de que se menció lo P. Scio, en la traduñció de la sua.

(*) Axi ¿ quan poca rahó tenen alguns en culpar de escasa y pobre nostra llengua? donant per exémple, que ab la sola veu *déu* expressam tres cosas diferents, com son: *Déu* lo ser supremo, *déu* nom numeral y *déu* tercera persona del present de indicatiu del verb *deurer*? Pero, deixant que nosaltres las distingim en la pronunziació per rahó del accent, es de notar: que est vici, que suposan alguns en nostra llengua, es comú en totas las demés. Los catalans pera traduñir "eralment esta frase llatina: *interdix edo* : *prandeo*,

Esta llengua, que he procurat hermo-
sejar ab los propis vestits y puliment, ab
que la adornaren nostres avis, desitja
apareixer al públich també ataviada ab
novas veus, asseo y magestat, igualment
que sas germanas, fillas de la llatina. A
vosaltres toca, amats compatricis, sabis y
literats. A vosaltres toca adornarla ab pu-
resa y propietat. A vosaltres toca pulirla
y elevarla á sa major perfecció.

Si los sabis, que tenen caudal de elo-
qüència, la cultivassen, y valentse de sas
lletras y erudició la pulissen y llimassen,

*dirém : entre dia menjo com dino ; y los cas-
tellans : entre dia como como como.* La paraula
macbo en castellá expressa tres cosas, que los
cathalans expressam ab tres paraulas distinctas,
que son: *mascle*, *marxo* y *mall*. Lo mateix
se observa en la llengua francesa, italiana, por-
tugesa, &c.

Ademés ; jo no sé, si es axó pobresa ó agu-
desa de una llengua? Pux, de aquest modo
podem usar de alguns equívocs, que á son
loch y temps adornan la oració, com en la
pag. IX de esta gramática, quant diu *en la cort
la cort li fan*; y quant los castellans diuhent
Bebiendo vino, vino corriendo: Passaba un río,
y me río de lo que passaba, com diu Gracian,
y axí mateix las demés llenguas.

que se vegés en ella lo que pot lo art
y la diligència, no dubto que tornaria
de morta á viva, y que igualaria y so-
brepujaria á molts altres, que han tin-
gut molt gran estimació en lo mon. Axí
com un tronch, ó una dura y tosea pe-
dra, que un escultor desvesta, li dona
tal forma, que es altre, y apar que de
mort ha cobrat vida, y representa lo que
ell ha volgut; axó mateix, y molt mes
podríam esperar del treball, que posarían
los sabis y literats en pulir la llengua
cathalana. De mi confesso, que no tinch
caudal sufficient per axó, com se veu en
lo que escrich; axí, donchs, me conten-
taré, segons Horaci, en fer lo ofici del
clarí, que no pelea y fa pelear; ó com
la pedra de esmolar, que no talla y fa
tallar.

Emperó fas de ma part lo que puch,
amats compatricis, que en lo temps de
despedirme de ma propia llengua, y pro-
xim á partir de aquest mon, vuy als 30
de agost de 1814 de la Nativitat del
Senyor, fas y ordeno mon testament, y
per los xexanta set anys, que ma llengua
cathalana me ha servit, y per los bons
oficis, que sempre me ha fet durant ma
vida, estant jo ara en mon bon enten-
tament.

ment y sana memoria, de ma plana voluntat y certa sciencia, li deixo y llego aquesta petita gramática, escasa y pobre expressió de mon afecte, xica regoneixensa de mon carinyo, per lo molt que ha fet per mi; pero, prenda certissima del amor, que sempre li he professat; y en lo cas que á algú aquest llegat no aparega bastant, li dono ple poder y facultat de anyadir, quitar y corretgir alló en que jo hauré faltat.

Gran estimació mereix la llengua catalana; mes, perçó no devem los catalans olvidar la castellana; no sols porque es tan agraciada y tan magestuosa, que no té igual en las demás llenguas; sino porque es la llengua universal del regne, y se exten á tolas las parts del mon ahont lo sol ilumina.

En resolució, amats compatricis, una obra empresa en honor de la patria, y finalisada á impulsos del amor queus professo, no ha de eixir á llum, sino baix vostra protecció. Y si ha estat estil dels sants pares y célebres escriptors dedicar sos llibres á las personas, que los havian persuadit á compondrels; puix, era clar, que eixirian en defensa del llibre y del author; lo mateix me prometo jo de

vosaltres, per haverme atrevit á una empresa tan alta, mogut també de vosstras insinuacions y repetidas instancias. Espero, donchs, que eixiréu en defensa mia y de esta gramática; y també, si en alguna cosa he faltat, no desconfio de vostra indulgencia, y que acceptaréu ab la benignitat acostumada lo desitg, que he tingut de servirvos.

Alguns authors acostuman ponderar y alabar las suas obras, prometent grans ventatjas y utilitats pocas vegadas certas, y vehent jo que poca han lograt á son favor, me contentaré en referir lo que esta gramática diu de sí mateixa, no se si ab poca modestia y moderació. *Non sum adeo informis, nuper me in littore vidi.*

Mes, no obstant, que vosaltres haveu donat lo impuls á mos desitgs, insinuant-me moltes vegadas, que empengués y continuás aquest penós treball; ab tot me fas carrech, que no faltarán alguns quel reprobarán; pero tolas las cosas del mon van de esta manera, que lo que causa fastidi á uns, agrada á altres: *illud quod tu miraris, ridiculum est aliis*; y essent los pensaments y las ideas, los gustos y las passions dels homes tan di-

ferents com les caras, no es possible que ningun author escriga al gust de tothom. Lo amor propi, la vanitat, la ambició, y preocupació de escola, que dominan en nostre cor, durant la vida, nons permeten fer sempre justícia, llegir los escrits ab indiferencia, y judicar sens passió.

Rebeula á lo menos com una demostració del afecte queus professo, com á fruit de ma voluntat sincera, com una copia que va á buscar lo original, y com un testimoni de ma gratitut á la patria, y al apreci, que havem fet de mon curt merit. Aquí vos la presento en llengua vostra.

Pus parla en cathala, Déu lin don gloria.

INDICE.

PREFACI.	pag. III.
ORIGEN de la llengua cathalana.	p. XVII.
GRAMÁTICA de la llengua cathalana.	p. 1.
ANALOGIA.	p. id.
Article.	p. 2.
Declinació equivalent dels articles.	p. 4.
NOMS.	p. 5.
Positiu, comparatiu y superlatiu.	p. 8.
Numerals, primitiu y derivats.	p. 9.
Géneros dels noms.	p. 10.
Numeros dels noms.	p. 11.
Formació del plural.	p. 12.
Casos dels noms.	p. 13.
Declinació equivalent dels noms.	p. 14.
Advertencias.	p. 15.
PRONOMS.	p. 17.
De primera persona.	p. id.
De segona persona.	p. 18.
De tercera persona.	p. 19.

Advertencias.	p. 20.
Pronoms adjectius demostratius, possessius y relatius.	p. 24.
VERBS.	p. 33.
Accidents del verb.	p. id.
Conjugacions dels verbs regulars.	p. 34.
Primera conjugació.	p. 40.
Verb <i>Haver.</i>	p. 41.
Verb <i>Ser.</i>	p. 42.
Segona conjugació.	p. 44.
Tercera conjugació.	p. 51.
Verbs irregulars.	p. 56.
De la primera conjugació.	p. id.
De la segona.	p. 60.
De la tercera.	p. 68.
Verbs impersonals.	p. 76.
Verbs pronominals.	p. 77.
PARTICIPS.	p. 79.
Regulars.	p. id.
Irregulars.	p. 83.
Verbs, que tenen dos particips.	p. 85.
PREPOSICIONS simples, compostas &c.	p. 87.
ADVERBS de modo, de lloch, de temps &c.	p. 90.
Advertencias.	p. 98.
INTERJECCIONS simples, compostas &c.	p. 100.
Advertencias.	p. 101.

CONJUNCCIONS, y sas varias especies.	p. 102.
SINTAXIS.	p. 107.
Concordancia.	p. id.
Régimen.	p. 113.
Construcció.	p. 117.
Exémples de la syntaxis y arenga del rey Don Martí.	p. 118.
ORTOGRAFÍA.	p. 131.
Primera part del us y ofici de las letras.	p. 132.
Segona part de las figuras gramaticals ortográficas.	p. 165.
Sinéresis y sinalefa dels articles <i>Lo y Los.</i>	p. 175.
Dels pronoms <i>Me, Nos, Te, Vos.</i>	p. 182.
Del pronom <i>Ell, lo y los.</i>	p. 191.
Del pronom <i>Se.</i>	p. 195.
Del pronom <i>Ho.</i>	p. 199.
Del pronom <i>En.</i>	p. 201.
Del adverbí <i>Hi.</i>	p. 205.
Advertencias.	p. 207.
PROSÓDIA.	p. 208.
Pronunciació.	p. 209.
Quantitat de las sillabas.	p. 211.
Accents.	p. 213.
CONCLUSIÓ.	p. 215.
Exémples de la poesia cathalana.	p. 216.

DICIONARI de paraulas igualment
cathalanas que llatinas. p. 230.

SATISPACCIÓ ingenua als compatri-
cis. p. 265.

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
DIRECCIÓ GENERAL DE BIBLIOTECA I DOCUMENTACIÓ

CORRECCIONS.

Nota á la pag. 42. Alguns donan al verb *Haver* altre preterit imperfect del subjunctiu *haguera*, *hagueras*, *haguera*, &c. Mes, los altres verbs nol tenen; puix, no dihem de *Temer*, *temera*; de *Conèixer*, *coneguera*; de *Mereixer*, *meresquera*; de *Llegir*, *llegera*, &c. Si dihem alguna vegada *amara*, prenem esta veu dels castellans.

Nota á la pag. 149. En esta primera edició hi ha varietat en escriure esta paraula *goths* ó *godos*. Los antics escribian *goths*, y verdaderament es mes conforme al origen *gothi*, y *godos* es pres dels castellans.

En lo demés en la pag. XVII del prefaci lin. 3 dialectich, *llegeix* dialecto. En la p. 9 lin. 11 llig *xexanta*, *setanta*. En la p. 27 lin. 7 de *axó*, á *axó*. En la pag. 39 lin. 2 *quant*, *quand*. En la pag. 52 lin. última *Cumplau*, *Cumpliu*. En la pag. 78 lin. 12 *quem* importa son, *sinéresis*, fora la coma. En la pag. 105 lin. 14 *snposat*, *suposat*. En la pag. 112 lin. última: Sens las *donas* y los *vents* no hi hauria tants

torments. Sens las donas y los vents no hi hauria tants *torments*. En la pag. 120 lin. 18 centaures, centauros. En la pag. 177 col. 2. lin. 1 quel, que lo. En la pag. 206 lin. última aprendrer, apèndrer. En la 208 lin. 17 No estan, en us per exemple. No estan en us, per exemple. En la pag. 216 lin. 7 y 10 soledad, soledat.

El autor de esta gramática suplica al lector, que essent esta la primera edició, se digne tenir present la Nota del prefaci pag. XVI.

LIBROS.

Esta Gramática se vende en Barcelona en la oficina de Juan Francisco Piferrer, impresor del Rey Nuestro Señor en la plaza del Angel, donde se hallarán tambien las obras siguientes del mismo autor.

Lecciones de leer y escribir, Ortografía y Estatutos de la escuela del Real Hospicio de la ciudad de Barcelona.

Cartilla metódica de la lengua castellana y latina, dedicada al Muy Ilustre Señor Don Blas de Aranza, Intendente del Ejército y Principado de Cataluña.

Método para aprender la lengua latina sin las reglas del arte.

Gramática filosófica de la lengua castellana, que comprehende la analogia, sintaxis, ortografía y prosodia.

Compendio de esta Gramática, para mayor comodidad de los niños.

Principios de la lengua castellana y francesa para instruir á los extrangeros, que pasan por esta ciudad de Barcelona.

Reflexiones oportunas para el uso y manejo de la lengua latina. Un tomo en octavo grande, que comprehende las reglas de la perífrasis y de la version lite-

ral, las figuras gramaticales, las particu-
las de Turcelino traducidas en castellano,
la apología y varias observaciones para
la inteligencia del estilo y elegancia de
la sagrada Escritura, y las reglas gene-
rales para conocer los hebraismos, que
conservó el autor de la Vulgata, obra
sumamente útil á los jóvenes retóricos,
que siguen la carrera eclesiástica.

El Naturalista, para desvanecer algunos
errores, que han esparcido los franceses
en esta provincia, durante su tiranía, se
vende en casa de Juan Jordi, impresor.

Arte de hablar con Dios en la hora de
la muerte. Se vende en casa de Antonio
Brusi, impresor.

Inéditas.

Plan de educacion primaria, dispuesto
por influxo del Excmo. Sr. Conde de Flo-
ridablanca.

La Filosofia, en que se manifiestan las
ridiculeces é ignorancias de algunos filó-
sofos antiguos, modernos y liberales.

Pasatiempos de un gotoso en los ratos de
tolerancia. Contiene doce visitas de un Cura
y un Cirujano, fisico-médico, hechas á un
pobre, afligido de la gota.

UNIVERSIDAD ANTONIO DE NEBRUCHA

JANL

UNIVERSIDAD ANTONIO DE NEBRUCHA DE BILBAO DE NUEVO LEÓN

DE BIBLIOTECAS

®

UAN

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA